ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Α — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 29

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1935 | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ | ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΛΗΣ 1 (Β'. ΟΡΟΦΟΣ) | ΤΗΛΕΦ.: ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ 24.263 ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 28.863

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΓΑΛΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

ΖΩΡΖ ΣΙΜΕΝΟΝ

ΠΡΟ ὀλίγου καιροῦ ὁ κριτικὸς τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου» κ. Ἀντρὲ Τερὶβ ἀφιέρωσε μιὰ ἐπιφυλλίδα του σὲ ἕνα νέον Γάλλον συγγραφέα: τὸν Ζώρζ Σιμενόν. Ἡ ἐπιφυλλὶς αὐτὴ ἔδωκε, ἂς ποῦμε, τὸ ἐπίσημο χρῖσμα τοῦ συγγραφέως στὸν Σιμενόν, ὁ ὁποῖος ἕως τώρα ἦταν γνωστός, ἢ μᾶλλον ἦταν πολὺ λίγο, ὡς ἁπλοῦς ἀναγνωματογράφος. Ἡ σταδιοδρομία ὅμως τοῦ «νέου» αὐτοῦ (εἶναι τώρα 30 χρονῶν) εἶναι ἀξιοπερίεργη καὶ ἀξίζει νὰ γίνῃ λόγος γι' αὐτήν.

Πρὸ 10 ἐτῶν, σχεδὸν παιδὶ ἀκόμη, ἀπεβιβάζετο στὸ Παρίσι ἐρχόμενος ἀπὸ τὴ Λιέγη, τὴν πατρίδα του. Θὰ μποροῦσε, ὅπως ὅλοι οἱ νέοι, νὰ φιλοδοξῇ νὰ σταδιοδρομήσῃ ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, νὰ ἀναμιχθῇ στὴν κίνηση τῆς ἐποχῆς, νὰ ταχθῇ κάτω ἀπὸ τὴ σημαία μιᾶς ὁποιασδήποτε σχολῆς. Ὡστόσο δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπ' αὐτά.

Πολλοὶ δὲν διστάζουν νὰ βεβαιώσουν ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀγνοοῦσε ἀκόμη τὸν Προὺστ καὶ τὸν Δοστογιέφσκυ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἰσθανόμενος ὅτι εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ γράψῃ, καὶ εἰδικῶς μάλιστα τὴν ἱκανότητα νὰ γράψῃ μυθιστορήματα, ἀπεφάσισε νὰ κερδίσῃ τὸ ψωμί του μὲ τὸν τρόπο αὐτόν.

Ἄρχισε λοιπὸν νὰ γράφῃ ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, μικρὰ ρομάντσα «προσοδοφόρα» ἀπ' αὐτὰ ποὺ προορίζονται γιὰ τὶς μιντινέττες καὶ τὰς θυρωροὺς τῶν παρισινῶν σπιτιῶν, καὶ τὰ ὁποῖα ὡρισμένοι ἐκδότες ἐκμεταλλεύονται βιομηχανικά.

Πόσους τέτοιους τόμους νὰ συνεσώρευσε ἄρα γε ὁ Σιμενόν; Καὶ ὁ ἴδιος ἀσφαλῶς δὲν ξέρει, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οἱ τόμοι αὐτοὶ δὲν εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 350! Αὐτὸ εἶναι ἐνδεικτικὸν σημάδι μιᾶς θαυμαστῆς παραγωγικότητος. Ἀργότερα, ὅταν ὁ Σιμενὸν ἔγινε γνωστότερος ἀπεκαλύφθη ὅτι δὲν τοῦ χρειαζόταν περισσότερες ἀπὸ 15 ἡμέρες γιὰ νὰ γράψῃ ἕνα ρομάντζο 250 σελίδων.

Ὡστόσο, παρὰ τὴν τεραστία του παραγωγὴ ὁ Σιμενὸν ἔμενε πάντοτε ἄγνωστος. Τότε συνέλαβε τὴν ἰδέα νὰ γράψῃ μιὰ σειρὰ ἀστυνομικὰ μυθιστορήματα ποὺ θὰ ἐνεφανίζοντο κανονικὰ ἕνα κάθε μῆνα, καὶ θὰ ἦσαν γραμμένα σὲ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν συνήθη φόρμα. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἐπραγματοποιήθη πρὸ 4ετίας.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν καταπληκτικό. Μέσα σὲ λίγους μῆνες οἱ περιπέτειες τοῦ ἀστυνομικοῦ Μαιγκρὲ ἔγιναν πασίγνωστες στὴ Γαλλία, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ του. Γεγονὸς χωρὶς προηγούμενο εἶναι ὅτι τὰ μυθιστορήματα αὐτὰ δὲν τὰ διάβαζε μόνο τὸ μεγάλο κοινὸ ποὺ κατεκτήθη ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ οἱ διανοούμενοι ἀκόμη, ποὺ εὕρισκαν εὐχαρίστηση στὸ διάβασμα τῶν γοργὰ γραμμένων αὐτῶν βιβλίων, ποὺ κάθε μιὰ σελίδα των ἀπεκάλυπτε τὸν μέλλοντα συγγραφέα.

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ δεύτερο σκαλοπάτι ποὺ ἐχρησιμοποίησε ὁ Σιμενὸν στὴ σταδιοδρομία του. Τὰ ἀστυνομικά του μυθιστορήματα εἶναι τελείως διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Λεμπλὰν λ.χ. ἢ τοῦ Μαρσὲλ Ἀλαίν. Δὲν ἔχουν τὴν μαθηματικὴ ξηρότητα τῶν τελευταίων αὐτῶν. Εἶναι περισσότερο ζωντανά, περισσότερο ἀνθρώπινα.

Εἴπαμε ὅμως ὅτι αὐτὸ ἦταν ἁπλῶς ἕνα σκαλοπάτι. Ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ὁ Σιμενὸν ἐγκαταλείπει τὸ ἀστυνομικὸ μυθιστόρημα, καὶ ἀφήνει ἥσυχον ὁριστικὰ τὸν ἀστυνόμο Μαιγκρέ. Ἐκτελεῖ μιὰ ἀποφασιστικὴ καμπὴ καὶ ἀρχίζει νὰ γράφῃ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ δὲν παύουν νὰ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ κίνηση καὶ δράση, στρέφονται πρὸς τὴν ψυχολογικὴ ἀνάλυση. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ Σιμενὸν ἀρχίζει νὰ ἔχῃ δικαιώματα γιὰ μιὰ θέση ἀνάμεσα στὴ λογοτεχνία. Δύο χρόνια ἐργασίας τοῦ τὴν ἐξησφάλισαν ἐντελῶς. Καὶ ἐπεκύρωσε τὴν κατοχή της ὁμόφωνη σχεδὸν ἡ γαλλικὴ κριτική.

Α. HABARU

Ο ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ

ΕΝΑ πρόσφατο βιβλίο τοῦ Ρενὲ Μπουβιὲ «Ὁ Μπαλζὰκ ἐπιχειρηματίας» ἀποκαλύπτει στὸ κοινὸ μιὰν ἄγνωστη πλευρὰ τοῦ μεγάλου συγγραφέα καὶ μιὰν ὄψη τῆς ζωῆς του ποὺ εἶχε ἀποφασιστικὴν ἐπίδραση στὴ διαμόρφωση τοῦ ταλάντου του.

Στὸ βιβλίο αὐτό, ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ τὸ παληκάρι πού, ἀπὸ τά 1826 ὡς τὰ 1828, ἱδρύει ἕνα τυπογραφεῖο στὸ στενὸ δρομάκο Μαραὶ Σαὶν—Ζερμαὶν, σήμερα ροῦ Βισκοντί. Οὔτε γιὰ τὸν Μπαλζὰκ ὡς ἰδιοχτήτη στοιχειοχυτηρίου. Ὁ μυθιστοριογράφος δὲν μπόρεσε νὰ βρεῖ τὸ δρόμο του παρ' ἅμα χρεωκόπησε ὡς ἐπιχειρηματίας, κ' ἡ περίοδο αὐτὴ τῆς ζωῆς του δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει παρὰ κατὰ τὸ μέτρο ποὺ μπόρεσε νὰ δώσει τροφὴ στὰ γρόνια τῆς δημιουργίας. Ἐξετάζοντας τὰ μεγάλα μυθιστορήματα τῆς Ἀνθρώπινης Κωμωδίας, ὄχι ἀπὸ φιλολογικὴ ἢ ψυχολογικὴ ἄποψη, παρὰ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς βιομηχανικῆς κ' ἐμπορικῆς ἀλήθειας, ὁ κ. Ρενὲ Μπουβιὲ βγάζει στὸ φῶς μερικὲς ἄγνωστες πλευρὲς τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἔργου κι ἀποδείχνει τὸ βαθμὸ καὶ τὴ σημασία τῆς πρωτοτυπίας του.

Γύρω στὰ 1830, ἐνῶ πολλοὶ ρομαντικοὶ καταφεύγανε στὸ παρελθόν, στὸν ἐξωτισμὸ ἢ στὴ φαντασία, ὁ Μπαλζὰκ λαβαίνει συνείδηση τῆς δύναμής του κι ἀπαρνιέται τοὺς δανεισμοὺς ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὸ φανταστικό. Ὁ μέτριος συγγραφέας τῆς Κλοτίλντ ντὲ Λουσινιὰν καὶ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν ἐπιφυλλίδων ἀνακαλύπτει ξαφνικὰ τὴν ἐποχή του, τὴν κοινωνία κείνη ποὺ τὴν κρατάει ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ ποὺ ξαμολᾶ ἀπὸ πίσω του τὸ λυσσασμένο κοπάδι τοὺς πιστωτές του. Τὸ δαιμόνιό του, ἀπολυτρωμένο μ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη, θὰ φανερωθεῖ στὸ τεράστιο μνημεῖο ποὺ θὰπασχολήσει ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὰ εἴκοσι τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του. Μὲ μιὰν ἀκατανίκητη ἐπιμονή, θὰ χτίσει κείνη τὴν «Ἀνθρώπινη Κωμωδία» ποὺ τὸ σύνολό της θὰποτελέσει τὸν τελειότερο, τὸν πυκνότερο καὶ ζωντανότερο πίνακα τῆς κοινωνίας ποὺ τὸν περιστοίχιζε.

Καὶ ποιᾶς κοινωνίας! Ἡ βασιλεία τοῦ χρήματος στερεώνεται πάνω στὰ ἐρείπια τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καθεστῶτος. Στὴ σύγχυση ποὺχε προκαλέσει ἡ μετάβαση σὲ μιὰ νέα μορφὴ κοινωνικῆς ὀργάνωσης προσθέτουνται οἱ διαταραχὲς ποὺ ἐπακολουθοῦν τὰ μακριὰ χρόνια τοῦ πολέμου. Μέσα ἀπὸ τὴν ἀγαλίνωτη κερδοσκοπία διενεργεῖται ἀγάλι-ἀγάλι ἡ βαθειὰ μεταλλαγὴ τῶν παραγωγικῶν μορφῶν. Ἡ μηχανοποίηση, ἡ μεγάλη βιομηχανία γεννιοῦνται ἀπὸ τὸν ἀτμολέβητα, τὸ ἐμπόριο ἐντείνεται ὕστερα ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἡ ἀγορὰ ἁπλώνεται, ἡ κατανάλωση αὐξαίνει. Ὁ σιδηρόδρομος μέλλει νὰ γεννηθεῖ σὲ λίγο. Ἡ καινούρια τάξη ὁρμάει πρὸς τὴν ἐξουσία καὶ τὰ ξιώματα, ποὺ δὲν τὰ ἐξασφαλίζει πιὰ ἡ καταγωγή, παρὰ τὸ χρῆμα.

Τὰ πάθη ποὺ ἐξαπολύει μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ τὸ συθέμελο αὐτὸ ἀναστάτωμα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὁ Μπαλζὰκ τὰ συνέλαβε μὲ τραγικὴ ἔνταση. Ζωγράφισε ἕνα μεγαλειώδη πίνακα τῶν καταστροφῶν ποὺ φέρνει τὸ χρῆμα, ἡ διαστροφή, ἡ κραιπάλη στὴν ἄρχουσα τάξη. Ὁ συντηρητικὸς αὐτὸς πραγματοποίησε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἕνα ἐπαναστατικὸ ἔργο. Μά, ἂν εἶχε περιοριστεῖ νὰ ζωγραφίσει τἀνθρώπινα πάθη μὲ ζωηρότητα κι ἀκρίβεια, δὲ θἄχε τίποτε ἀποκαλύψει, θἄγεν ἁπλῶς συνεχίσει τὸ ἔργο ὡρισμένων συγγραφέων τοῦ δέκατου ἕβδομου αἰῶνα. Ὁ Μπαλζὰκ ἔκαμε κάτι παραπάνω, καὶ μ' αὐτὸ εἶναι ποὺ ἄνοιξε ἕναν καινούριο δρόμο. Ζωγράφισε τὰ πάθη ὄχι ὡσὰν δυνάμεις ποὺ ἡ τύχη τὶς ἔβαλε μέσα στὴ σάρκα καὶ τὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων, παρὰ ὡσὰν ψυχολογικὲς δυνάμεις προσδιωρισμένες συχνὰ ἀπὸ ἄλλες δυνάμεις ἐξωτερικὲς πρὸς τὸ ἄτομο, γεννημένες μέσα στὴ γοάνη μιᾶς ἀεικίνητης κοινωνίας.

Ὁ Μπαλζὰκ δὲν εἶδε στὴν κοινωνία τῆς ἐποχῆς του ἕνα διάκοσμο ποὺ ὁ μυθιστοριογράφος μποροῦσε νὰ διευθετήσει γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπά του. Οἱ ἥρωές του κ' ἡ κοινωνία ποὺ μέσα της ἀγωνίζουνται εἶναι στενὰ ἑνωμένοι. Γιὰ πρώτη φορά, μέσα στὴ φιλολογία, ἡ ἐποχὴ παρουσιάζεται στὸ σύνολό της, καὶ τὸ ἄτομο ἀπεικονίζεται μὲ τὶς σχέσεις του πρὸς αὐτὸ τὸ σύνολο (1). Στὸ συγγραφέα ποῦναι ἄξιος γιὰ τέτοια σύνθεση, τὰ χαρίσματα τῆς ψυχολογικῆς διείσδυσης, τῆς φαντασίας, τῆς μυθιστορηματικῆς σύλληψης δὲν ἀρκοῦνε. Αὐτὰ ὅλα δὲν ἀξίζουνε τίποτα δίχως τὴ βαθιὰ λαχτάρα γιὰ τὴν ἑνότητα, δίχως τὴν ὀξύτατη γνώση τῶν δυνάμεων ποὺ καθορίζουν τὶς κινήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου συνόλου. Ὁ πόθος γιὰ τὴν ἑνότητα κυβέρνησε τὸν Μπαλζὰκ σ' ὅλη τὴν περίοδο τῆς μεγάλης του δημιουργίας. Τὸν ἔσπρωξε νὰ γυρέψει τὴν ὅσο γίνεται πιὸ συνθετικὴ συγκρότηση τοῦ ἔργου του καὶ νὰ τὸ ὀργανώσει, ἀρχικῶς στὶς Σκηνὲς τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς, ὕστερα στὶς Μελέτες τῶν ἠθῶν τοῦ ΙΘ' αἰώνα, καὶ τέλος στὴν Ἀνθρώπινη Κωμωδία. Ὅσο γιὰ τὴ γνώση τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ἰδιαιτέρως τῆς λειτουργίας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, αὐτὴ παρουσιάζεται καθαρὰ σ' ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ μυθιστοριογράφου.

Ο ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ. Γελοιογραφία τῆς ἐποχῆς του

Ὁ κύριος Ρενὲ Μπουβιὲ ἀνάλυσε μερικὰ μυθιστορήματα τοῦ Μπαλζάκ, ἐξετάζοντάς τα ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς οἰκονομικῆς πραγματικότητας. Παίρνει ὡς παράδειγμα τὸ Σεζὰρ Μπιροττώ. Ἡ λεπτομερὴς πραγματογνωμοσύνη τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς γρεωκοπίας, ἡ ἔρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀρωματοποιΐας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς χρηματαγορᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ ξετυλίγεται ἡ δράση, ὅλη αὐτὴ ἡ μελέτη ἀποδείγνει πῶς ὁ Μπαλζὰκ εἶχε αὐστηρὰ ἐλέγξει ὅλα τὰ οἰκονομικὰ στοιχεῖα τοῦ δράματος. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν Οἶκο Νουσιγκέν, οἱ κερδοσκοπίες τοῦ τραπεζίτη ποὺ ἀποτελοῦν τὸ στημόνι τοῦ μυθιστορήματος ἀνταποκρίνουνται ἀκριβῶς στὴν οἰκονομικὴ πραγματικότητα καὶ στὴ νομοθεσία τῆς ἐποχῆς. Τὸ βιβλίο τοῦ Κου Μπουβιὲ περιέχει ἄφθονα τἀνάλογα παραδείγματα, σταχυολογημένα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα μυθιστορήματα. Ἀπὸ τὴν ἀποδειχτικὴ αὐτή, θὰ συγκρατήσουμε μονάχα τοῦτο τὸ κεφαλαιῶδες συμπέρασμα: ἂν ὁ Μπαλζὰκ φανέρωνε ἀπεριόριστο ἐνδιαφέρο γιὰ τἀνθρώπινα πάθη, τὸ ἐνδιαφέρο του γιὰ τὸν οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ μηχανισμὸ τῆς ἐποχῆς δὲν εἶταν μικρότερο.

Ἡ ἑνότητα καὶ τὸ βάθος τοῦ ἔργου του προέρχουνται ἀπὸ κεῖ. Ἀλλὰ εἶναι βέβαιο πῶς ὁ συγγραφέας τῆς Ἀνθρώπινης Κωμωδίας θὰ θἄχε μπορέσει νὰ φτάσει στὴ φαρδειὰ τούτη καὶ συνάμα διεισδυτικὴ σύλληψη ἂν ἡ νιότη του δὲν τὸν εἶχε βυθίσει μέσα στὸ σάλο καὶ τὶς τραγωδίες τῆς βιομηχανικῆς ζωῆς. Ὁ Μπαλζὰκ τυπογράφος, ὁ Μπαλζὰκ χρεωκοπημένος καὶ χρεωμένος, προετοιμάσαν τὸ μεγαλεῖο τοῦ μυθιστοριογράφου Μπαλζάκ. Ἡ προσωπικὴ πεῖρα εἶναι τὸ θεμέλιο τοῦ ἔργου. Ἡ πεῖρα αὐτὴ γεννήθηκε, ἀναπτύχθηκε, ὀργανώθηκε γύρω ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα.

Τί δίδαγμα γιὰ τοὺς σύγχρονους μυθιστοριογράφους!

Μπλεγμένοι μὲ τὴ ραφιναρισμένη ψυχολογία ἢ μὲ τὴ λαϊκὴ γραφικότητα, θέλουν νὰ μείνουν, πρὶν ἀπ' ὅλα, φιλόλογοι, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων. Πέρα ἀπὸ τὶς κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τὸ θέαμα τοῦ δρόμου, δὲν ὑπάρχει γι' αὐτοὺς παρὰ θόρυβος μηχανῶν, ἀχώνευτες στατιστικές, προεκλογικὴ δημαγωγία, ὅλα ὅσα ὁ ὅρος: πολιτικὴ χαρακτηρίζει μὲ ἀρκετὴ καταφρόνια. Μιὰν ἐποχή, τόσο θαυμαστὴ ὅσο καὶ κείνη ποὺ γνώρισε ὁ Μπαλζάκ, τὴ διαβαίνουν ἀνυποψίαστοι κι ἀθῶοι, ξένοι πρὸς τὴν κοσμογονία ποὺ συντελεῖται.

Α. HABARU

(1) Στὶς 26 Ὀχτώβρη 1834, ὁ Μπαλζὰκ γράφει στὴ Μαντὰμ Χανσκά: «Οἱ Μελέτες Ἠθῶν ἀντιπροσωπεύουν ὅλες ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ, χωρὶς οὔτε μιὰ κατάσταση τῆς ζωῆς, οὔτε μιὰ φυσιογνωμία, οὔτε ἕνας χαρακτήρας ἀντρικὸς ἢ γυναικεῖος, οὔτε ἕνας τρόπος ζωῆς, οὔτε ἕνα ἐπάγγελμα, οὔτε μιὰ κοινωνικὴ ζώνη, οὔτε μιὰ γαλλικὴ χώρα, οὔτε ὅ,τιδήποτε ἀπὸ τὴν παιδική, τὴν ὥριμη ἢ τὴ γεροντικὴ ἡλικία, τὴν πολιτική, τὴ δικαιοσύνη, τὸν πόλεμο νἄχει λησμονηθεῖ.

Μ' αὐτὸ τὸ θεμέλιο, ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς ὑφαίνεται κλωστὴ μὲ κλωστὴ κ' ἡ κοινωνικὴ ἱστορία ἐρευνᾶται ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές. Δὲν εἶναι ἐδῶ φανταστικὰ γεγονότα: Αὐτὸ ποὺ ἐδῶ συμβαίνει, συμβαίνει παντοῦ».

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΑΜΠΑΡΥ: Ὁ Ὀνορὲ Μπαλζὰκ ἐπιχειρηματίας
ΝΙΚ. ΚΑΛΑΜΑΡΗ: Ἕνα ὑποκειμενικὸ μυθιστόρημα
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ: Ἡ ἔννοια τοῦ κλασσικοῦ
ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ: Στὸ Νοσοκομεῖο
ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΥΛΙΔΗ: Ποιήματα
ΔΗΜ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ ἄλογο τοῦ λεπροῦ (διήγημα)
ΘΕΟΔ. ΞΥΔΗ: Οἱ «νύχτες τοῦ Φήμιου» τοῦ Παλαμᾶ
Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: Ἔκθεση Α. Βασιλικιώτη
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΛΑΛΑΟΥΝΗ: Ἡ προσωπικότης τοῦ διευθυντοῦ τῆς ὀρχήστρας
ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ: Ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου
ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ: Τὸ βάσανο τῆς ὑποψίας (μυθιστόρημα, συνέχεια)
ΚΟΛΕΤΤ: Τὸ χρυσό μου (μυθιστόρημα, συνέχεια)

ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ

Ἂν ὁ Ἰούδας εἶχε τὴν ἰδέα νὰ προσφέρῃ μὲ τὰ τριάντα ἀργύρια ἕνα καλὸ δεῖπνο στοὺς Ἀποστόλους, ἡ φήμη του θὰ ἦταν ἀπείρως καλύτερη ἀπὸ τὴ φήμη ποὺ ἔχει σήμερα.

Βολταῖρος

Ἡ τελευταία μορφὴ τῆς πίστεως συνίσταται στὸ νὰ πιστεύῃ κανεὶς ὅτι δὲν πιστεύει τίποτε.

Ἀνατὸλ Φρὰνς

Ὁ κόσμος εἶναι τόσον ἀπαίσιος, ὥστε καὶ ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος δὲν φαίνεται νὰ κατοικῇ πιὰ σ' αὐτόν.

Σοπενάουερ

Ὅλοι στὴ γῆ εἴμεθα ἥρωες, ἀπὸ τὸν πρῶτο ἕως τὸν τελευταῖο, καὶ ἀντιθέτως. Κανεὶς ὅμως δὲν σκέπτεται τὸν ἡρωϊσμὸ τοῦ Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος δέχθηκε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ μιὰ πλευρὰ ὁ Θεὸς γιὰ νὰ πλάσῃ τὴ γυναῖκα.

Ἔμερσον

Ἡ οἰκογένεια εἶναι κάτι τόσο στενόχωρο πρᾶγμα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὥστε καταντᾶ τὰ μόνα πραγματικὰ ἐλεύθερα πλάσματα νὰ εἶναι τὰ ἔκθετα.

Συνεπῶς ἡ πιὸ φιλάνθρωπη πράξη ποὺ ἔχει νὰ κάμῃ ἕνας πατέρας εἶναι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ παιδιά του μόλις γεννηθοῦν.

Ζὰν Ζὰκ Ρουσσὼ

ΑΒΗΣΣΥΝΕΖΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΛΕΠΡΟΥ

ΔΗΜ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΕΡΟ Κωνσταντῆς, ἕνας Ρωμηὸς ἀπ' ἐκεῖνους ποὺ ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ χωριό τους γιὰ νὰ ζητήσουν τύχη σὲ μακρυνὰ μέρη, ἦταν ὁ πιὸ γκρινιάρης τῆς Ἀντὶς Ἀμπέμπα. Καὶ δὲν εἶχε κανένα λόγο νἀχῃ τέτοιο χαρακτῆρα.

Δόξα τῷ Θεῷ, μ' ὅλα τὰ ἑξῆντα χρόνια ποὺ εἶχε σιδερένια ὑγεία καὶ πολὺ καλὴ κατάσταση, γιατὶ ἦρθε στὴν Ἀβησσυνία τὴν ἐποχὴ ποὺ δέναν τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ λουκάνικα. Μὰ πορ' ἄλλη ὅμως τὴν τύχη αὐτὴ ἐγκρίνιαζε.

Καὶ τί δὲν τοὔφταιγε;

Πότε ἡ Κυβέρνησι τοῦ τόπου, πότε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας, πότε ἐκεῖνος ποὺ περιπατοῦσε στὸ δρόμο ἔχοντας ἕνα γαρούφαλο στὴν κουμπότρυπα τοῦ σακκακιοῦ του, πότε ὁ δάσκαλος, πότε ὁ μπακάλης, πότε ὁ σκουπιδιάρης...

Κι' αὐτὰ τὰ παποῦτσια του ἀκόμη τοῦ φταίγανε!

Τὸ γέρο Κωνσταντῆ δύσκολα θὰ τὸν ἔβλεπες χαρούμενο, σὲ κέφι. Πάντα ἤτανε σκυθρωπός, πάντα ἀπαισιόδοξος. Ὅλα τἄβλεπε μαῦρα.

Πολὺ σπάνια θὰ τὸν ἔβλεπες νὰ γελᾷ. Κι' αὐτὸ γινότανε μόνον ὅταν, λόγου χάρι, ἄκουγε κανένα αἰσχρόλογο. Εἰλικρινὰ σᾶς μιλῶ. Τὸ αἰσχρόλογο τἄκουγε μ' εὐχαρίστησι. Ἔφευγε ὅμως, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ καὶ δεύτερο καὶ γελάσῃ. Φοβότανε ὅτι θὰ χαλοῦσε ἔτσι... τὸ γκρινιάρικο χαρακτῆρα του!

Τὶς συντροφιές, ὁ γέρο Κωνσταντῆς τὶς ἀπόφευγε. Μόνο μὲ τρεῖς-τέσσερις ἔκανε παρέα ὁτὸ χωριό.

Προτιμοῦσε τὴν καλύβα του, τρελλαινότανε μὲ τ' ἄλογα, τὰ μουλάρια, τὰ σκυλιὰ του, τὰ ντουφέκια του καθὼς καὶ μὲ τὶς ἐγγλέζικες λίρες.

Μὰ καὶ τὸ νόμισμα τοῦ τόπου, τὸ ἀργυρὸ τάλληρο τῆς Μαρίας Θηρεσίας, δὲν τὸ περιφρονοῦσε.

Φαίνεται μάλιστα, πὼς ἡ ἀγάπη αὐτὴ μεταξὺ τοῦ Κωνσταντῆ, τῆς λίρας καὶ τοῦ ταλλήρου, ἦταν ἀμοιβαία, γιατὶ κάμποσες χιλιαδοῦλες λίρες καὶ ταλλαράκια ἤσαν πάντοτε κοντά του, ἔτσιμα «εἰς πρώτην διαταγήν του». Ἂς ποῦμε τώρα γιὰ τὸ γέρο γκρινιάρη καὶ μιὰ μεγάλη ἀλήθεια!

Ὅλα κι' ὅλα: ὁ γέρο Κωνσταντῆς εἶχε μαλαματένια καρδιά. Ὑποστήριζε τοὺς τίμιους ἀνθρώπους καὶ ὅσοι ἐργασθήκανε κοντά του δὲν ἔμειναν δυσαρεστημένοι. Μὲ τὴν ὑποστήριξί του ὅλοι ἔχουνε σῆμερα παράδες.

Ὁ γέρο Κωνσταντῆς ἦταν δημιούργημα τοῦ ἑαυτοῦ του. Νέος καὶ μεσόκοπος ἀκόμα, ἀψηφοῦσε κάθε κίνδυνο. Πήγαινε κι' ἐμπορεύτανε στὰ πιὸ ἄγρια μέρη τῆς Ἀβησσυνίας.

Στὰ πρῶτα ταξείδια του μάλιστα —τριάντα πέντε χρόνια πίσω— πῆγε μὲ τὸ καραβάνι του κ' ἐμπορεύθηκε ἐκεῖ κάτω στὰ χωριά, στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Μπάρρο. Ὅταν τὸν εἶδανε οἱ μισοάγριοι κάτοικοι τοῦ μέρους ἐκεῖνου—οἱ μαῦροι Γκάληδες—ἔφευγαν ἀπὸ τὸ φόβο τους, γιατὶ πρώτη φορὰ ἔβλεπαν Φράγκο —ὅπως λένε ἐκεῖ τοὺς "Ασπρους.

Ὁ Κωνσταντῆς ὅμως γιὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ καὶ νὰ τοὺς συνηθίσῃ νἀρχουνται κοντά του γιὰ νὰ τοὺ πουλοῦν τὰ ἐμπορεύματά τους —καφέ, ἐλεφαντόδοντο καὶ δέρματα— σοφίστηκε μιὰ μεγάλη ἐξυπνάδα:

Ἔβαλε ἕνα μαῦρο ὑπηρέτη τοῦ καραβανιοῦ του ποὺ γνώριζε τὴν γλῶσσα τοῦ τόπου, νὰ κάνῃ τὸν ντελάλη καὶ νὰ φωνάξῃ πὼς ὁ «Φράγκος» ἀγόραζε μεγάλα χαλίκια ἀπὸ τὸ ποτάμι, ἕνα γρόσι τὸ ἕνα.

"Ηταν τόσο εὔκολο τὸ πρᾶγμα αὐτὸ γιὰ τοὺς Γκάληδες. Τὸ ποτάμι ἦταν τόσο κοντὰ καὶ γεμάτο ἀπὸ χαλίκια, ὥστε μερικοὶ μαῦροι ποὺ γαργαλίστηκαν ἀπὸ τὸ εὔκολο κέρδος, δὲν ἄργησαν νὰ πάνε στὸν Κωνσταντῆ, νὰ τοῦ πουλήσουνε τὸ χαλίκι τους καὶ νὰ πάρουνε τὸ γρόσι τους.

Τὸ πρᾶγμα σὲ λίγο μαθεύτηκε στοὺς Γκάληδες. Πῶς δηλαδὴ ὁ Φράγκος Κωνσταντῆς ἀγόραζε χαλίκια κι' ἔτρεξαν πολλοί, μὰ πάρα πολλοί.

Ὁ Κωνσταντῆς, ἔτσι γιὰ ρεκλάμα πέταξε καμμιὰ χιλιάδα γρόσια καὶ συνήθισε τοὺς μισοάγριους Γκάληδες νἀρχουνται στὴν καλύβα ποὺ εἶχε στήσει στὸ χωριό τους.

Σιγὰ-σιγὰ ἀρχίσανε νὰ τοῦ φέρουνε καὶ νὰ τοῦ πουλοῦν ἀντὶ χαλίκια, ἐλεφαντόδοντο, δέρματα, καφέ.

Κ' ἔτσι ὁ Κωνσταντῆς ἄνοιξε τὸ ἐμπόριό του.

"Οταν ἔμαθε τὴ γλῶσσα τοῦ τόπου κ' ἔπιασε φιλία μὲ τοὺς ξυπόλητους Γκάληδες, τοὺς ρώτησε γιατὶ στὴν ἀρχὴ, ἅμα τὸν ἔβλεπαν, φεύγανε. Τοῦ εἶπαν πὼς τοὺς φανόταν περίεργος. Δὲν μποροῦσαν νὰ ξηγήσουν πῶς τὰ πόδια του δὲν εἶχαν δάχτυλα σὰν τὰ δικά τους. (Ὁ Κωνσταντῆς φοροῦσε παποῦτσια καὶ φουσικὰ τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν του δὲν φαινότουσαν).

Μὰ τώρα, ὁ γέρο Κωνσταντῆς εἶναι πολὺ ἀγαπητὸς στοὺς Γκάληδες κι' ὅλοι τὸν γνωρίζουν γιὰ τίμιο ἔμπορο καὶ τὸν προτιμοῦν στὶς δουλειές τους ἀπὸ κάθε ἄλλον Φράγκον.

"Ετσι λοιπὸν τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς του, ὁ γέρο Κωνσταντῆς τὰ πέρασε ταξειδεύοντας γιὰ τὸ ἐμπόριό του μὲ καραβάνια στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀφρικῆς, περνῶντας κάμπους, ἐρήμους, ἄγρια δάση καὶ κυνηγῶντας πολλὲς φορὲς θηρία μὲ τοὺς μαύρους.

Καὶ τώρα ποὺ γέρασε ἀκόμα, πόσες φορὲς δὲ νοστάλγησε στὴν Ἀντὶς Ἀμπέμπα τὴ ζωὴ αὐτή! Μ' ὅλα τὰ ἑξῆντα χρόνια του, ἔχει ἀκόμα τὴ σβελτάδα τοῦ νέου. Ψηλός, λιγνός, ροδοκόκκινος, μὲ μακρυὰ γενειάδα, σὰν παπᾶς. Ποιὸς ξέρει, ἂν καμμιὰ φορὰ δὲν ἀρχίσει καὶ πάλι τὰ καραβάνια του;

Ἀγαπᾶει ἀκόμα τρελλὰ τὰ ὡμορφα ἄλογα καὶ τὰ μουλάρια. Μὰ τοῦ τύχῃ εὐκαιρία, χωρὶς νἄχῃ διόλου ἀνάγκη, ἀγοράζει ἕνα ὡμορφο ἄλογο, ἕνα καλὸ μουλάρι. Ἴσως φαντάζεται ὅτι ἀργότερα καβαλλῶντας αὐτό, θ' ἀρχίσῃ τὰ ταξείδια του στοὺς ἄγριους τόπους τῆς Ἀβησσυνίας.

□□

"Ενα πρωὶ ἡ παρέα τοῦ γέρο Κωνσταντῆ καθόταν στὸ συνηθισμένο καφενεδάκι τῆς Ἀντὶς Ἀμπέμπα. Ἐαφνικὰ, ἀπὸ μακρυὰ, φάνηκε νἄρχεται ὁ γέρος.

Παράξενο πρᾶγμα! Τὸ πρόσωπό του εἶναι γελαστό. Φαινότανε πολὺ χαρούμενος.

Κάποιος ἀπὸ τὴν παρέα ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενο αὐτό. Σίγουρα —εἶπε— ὁ γέρο Κωνσταντῆς θἄκουσε στὸ δρόμο κανένα ἐξυπνο αἰσχρόλογο καὶ γελάει.

Ὁ γέρος πλησίασε τὴν παρέα, τὴν καλημέρισε κ' ἄρχισε μὲ χαρὰ μικροῦ παιδιοῦ νὰ λέῃ:

—Βρέ παιδιά, πέτυχα σήμερα ἕνα κελεπούρι. "Ενα ἄσπρο ἄλογο 7-8 χρόνων, πρώτης γραμμῆς. Καὶ τὸ πλέρωσα μόνο —θὰ τὸ πιστέψετε;— 25 τάλλαρα. Ἂν τὸ ἰδῆτε, θὰ μὲ ζηλέψετε.

Καί, λέγοντας αὐτά, χάϊδεψε ἀπὸ εὐχαρίστησι τὴ γενειάδα του, κ' ἐξακολούθησε μὲ πολλὰ λόγια νὰ παινεψῃ τ' ἄσπρο ἄλογο, ποὺ ἀγόρασε.

"Ὑστερα, ἀφοῦ κάθησε λιγάκι μὲ τοὺς φίλους του, τοὺς ζήτησε «μπαρντόν» κ' ἔφυγε γιὰ νὰ πᾷῃ στὸ σπίτι του.

—Πάω νὰ περιποιηθῶ τὸ ἄσπρο ἄλογό μου, τοὺς εἶπε.

Κανὰ δυὸ μέρες, ὁ γέρο Κωνσταντῆς δὲ φάνηκε ἐκεῖ. Ὅλοι τὸ βρῆκαν φυσικό. Μὲ τὴν τρέλλα ποὺ εἶχε μὲ τὸ ἄσπρο ἄλογο θὰ καθότανε ὅλη τὴν μέρα νὰ τὸ φροντίσῃ. Νὰ τὸ ποτίσῃ, νὰ τοῦ δώσῃ κριθάρι. Νὰ τὸ καβαλλήσῃ. Νὰ χαρῇ τὸ κελεποῦρι ποὺ ἀγόρασε.

"Ἰσως μάλιστα θὰ περνοῦσε κι' ἀπὸ τὸ καφενεῖο, γιὰ νὰ τόνε θαυμάσουνε καβάλλα στὸ καινούργιο ἄλογό του.

Κατὰ τὸ δειλινὸ τῆς τρίτης μέρας βλέπουν τὸ γέρο νἀρχεται στὴν παρέα. Μὰ τώρα δὲν ἤτανε χαρούμενος. Φαίνεται σὰ θυμωμένος. Πλησιάζει τοὺς φίλους του καὶ χωρὶς νὰ τοὺς χαιρετίσῃ, παίρνει ἕνα κάθισμα καὶ κάθεται.

Κάποιος τόνε ρωτᾶ τί γίνεται τὸ ἄσπρο ἄλογο. Ὁ γέρος σηκώνεται ἀπὸ τὸ κάθισμα κι' ὅλος θυμὸ ἀρχίζει:

—Νὰ τὸ πάρῃ ὁ διάολος. "Εχει πολλὰ ἐλαττώματα. Χθὲς τὸ καβάλληκα καὶ πῆγα στὸ μεγάλο δρόμο. Μόλις ἔφθασα ἐκεῖ, τὸ ἄτιμο, κάθε εἰκοσι-τριάντα μέτρα μ' ἔπαιρνε σβάρκα καὶ μὲ πήγαινε μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Καθόταν κάνα δυὸ-τρία λεπτὰ καὶ ἔπειτα ξεκινοῦσε γιὰ νὰ μὲ πάῃ στὸ παρακάτω σπίτι. Τοῦδινα ξύλο, μὰ αὐτό τίποτα, τὴ δουλειά του! Πήγαινε καὶ στεκότανε μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν.

Σταμάτησε μιὰ στιγμὴ καὶ πρόσθεσε πιὸ θυμωμένος:

—Μάλιστα, σὲ μιὰ πόρτα μὲ κοροϊδεψε ἕνα ἀραπάκι. "Αμα τὸ ἄσπρο ἄλογο σταμάτησε ἐκεῖ, βγῆκε ὁ μικρὸς μ' ἕνα κομμάτι ψωμί. Μά, ἅμα μὲ εἶδε, σὰ νὰ ξαφνιάστηκε κ' ἔφυγε γελώντας. Τί μασκαραλίκι ποὺ ἔπαθα!

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔφθασε στὴν παρέα καὶ κάποιος "Ἀβησσυνὸς ποὺ ρώτησε γιατὶ ὁ γέρο Κωνσταντῆς φωνάζει δυνατά. Τοῦ εἶπαν τὸ γιατί.

Ὁ Ἀβησσυνὸς, ἀφοῦ ζήτησε μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ ἄλογο, ποὺ ἀγόρασε ὁ γέρο Κωνσταντῆς, λέει στὸ γέρο:

—Τκέτα Κωνσταντῆ (κόρε Κωνσταντῆ), τ' ἄλογο ποὺ ἀγόρασες μοῦ τὸ ἔφεραν ἐμένα γιὰ δεκαπέντε τάλληρα. Μὰ δὲν τὸ ἀγόρασα γιατὶ ἤτανε τοῦ λεπροῦ ποὺ πέθανε, δῶ καὶ λίγες μέρες. Ὁ λεπρὸς ἀφεντικός του ἐξητάνευε σὲ κάθε σπίτι στὸ μεγάλο δρόμο, καβάλλα σ' αὐτό. Τοῦχε φάει, βλέπεις, ἡ ἀρρώστεια τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν του, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ περπατήσῃ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ ἄλογο ἤτανε συνηθισμένο νὰ στέκεται μπροστὰ σέ κάθε σπίτι!!

Ὀὔτε κεραυνὸς νὰ ἔπεφτε μπροστὰ στὰ πόδια του, ὁ γέρο Κωνσταντῆς δὲ θὰ ξαφνιαζότανε τόσο, ὅταν ἄκουσε τὰ λόγια αὐτά. "Ἐφυγε γρήγορα, σὰ δαιμονισμένος, ἀπὸ τὴν παρέα του, χωρὶς νὰ πῇ οὔτε «καλὴ νύχτα».

□□

Τὴν ἄλλη μέρα ἔμαθαν στὸ χωριὸ πὼς ὁ γέρο Κωνσταντῆς χάρισε τ' ἄσπρο ἄλογο σ' ἕνα λεπρό. "Ἰσως, μάλιστα τώρα, ποὺ διαβάζετε αὐτὴν τὴν ἱστορία, ὁ λεπρὸς αὐτὸς νἄναι καβάλλα στ' ἄσπρο ἄλογο καὶ νἀρχίζῃ στὴν Ἀντὶς Ἀμπέμπα ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι γιὰ νὰ ζητιανεύῃ. Κ' ἔτσι τὸ κομπόδεμά του νἀναταίνῃ ἀπὸ ἡέρα σὲ μέρα, γιατὶ ἐκεῖ οἱ ἀνθρωποι καὶ οἱ Ἀρχὲς λυποῦνται τοὺς λεπροὺς καὶ τοὺς ἀφίνουν ἐλεύθερους νὰ ζητιανεύουν στὴν πόλι. Κάπου-κάπου μάλιστα δὲν εἶναι δύσκολο νὰ δῇς λεπροὺς καὶ στὶς μεγάλες γιορτὲς στὸ Παλάτι.

ΔΗΜ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΛΟΥΝ

Ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ ἀναγνώστου μας φοιτητοῦ κ. Ἰ. Θωμοπούλου, ποὺ μένει στὴ Βαρσοβία δημοσιεύουμε ἐδῶ μερικὰ ἀποσπάσματα. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ δηλώνουμε ὅτι σὲ κατοπινὰ φύλλα ὁ συνεργάτης μας κ. Μπαρλᾶς θὰ γράψῃ μελέτη γιὰ τὸν Μίκιεβιτς:

Βαρσοβία, 28-IX-1935

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Μόλις προχθὲς τὸ πρωὶ ἔλαβα τὸ φύλλο τῆς 15)IX)35 τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» καὶ μὲ ἐξαιρετικὴ χαρὰ εἶδα τὴ μετάφραση πολωνικοῦ ἀφιερώματος τοῦ Μίκιεβιτς στὴ γλῶσσά μας.

Δὲν εὐτύχησα ἀκόμη νὰ γνωρίσω τὸν ἀξιότιμο κ. Τ. Μπαρλά, τὸν εὐχαριστῶ ὅμως μὲ εἰγνωμοσύνη, γιατὶ ἐδῶ πολλὲς φορὲς μοῦ ἐξῆτησαν νὰ τοὺς δείξω λογοτεχνικὰ μας περιοδικὰ μὲ πολωνικὰ θέματα. Καὶ ἡ εὐκαιρία ποὺ μοῦ προσφέρει τώρα ὁ ἀξιότιμος κ. Μπαρλᾶς ἐλπίζω νὰ μὴν εἶναι ἡ μόνη, ἀλλὰ ἡ πρώτη.

Ἐπιτρέψατέ μου ὅμως μιὰ παρατήρηση, ἕνα μικρὸ παράπονο. "Αν ἐπρόκειτο περὶ μεταφράσεως ἑνὸς Οὐγκώ, ἑνὸς Γκαῖτε, ἑνὸς Ζαΐξπηρ ἢ τόσων ἄλλων ἡλιων ποὺ εἶναι, σχετικῶς, πολὺ γνωστοὶ στὴν Ἑλλάδα, τότε θὰ μποροῦσε ὁ κ. Μπαρλᾶς νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα τους ἔργο, χωρὶς νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ νὰ μᾶς δώσῃ δυὸ λόγια γιὰ τὸ μεταφραζόμενο ἔργο. Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι ὁ ἀξιότιμος κ. Μπαρλᾶς θεωρεῖ γνωστὸ στὴν Ἑλληνικὴ γράμματα τὸν Μίκιεβιτς, ἐπομένως περιττὸ νὰ μᾶς τὸν παρουσιάσῃ, ἀφοῦ γράφετε στὴν πρώτη σελίδα τοῦ ἰδίου φύλλου ὅτι «μέχρι σήμερα τοῦ Μίκιεβιτς κανένας στίχος δὲν εἶχε μεταφρασθῆ ἑλληνικά». Εἶναι τόσο ἄγνωστος ὁ Μίκιεβιτς στὴν Ἑλλάδα δυστυχῶς, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ κ. Μπαρλᾶς γράφει Μίκιεβιτς ἀντὶ Μιτσκιέβιτς ποὺ εἶναι τὸ σωστό. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι ἀπὸ γαλλικὸ κείμενο, (ὅπως ἀπὸ γαλλικὰ κείμενα γνωρίζομε, ὅσο γνωρίζομε, τὴν Πολωνικὴ Λογοτεχνία). Τὸ μειονέκτημα ὅμως αὐτὸ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ γραφῇ στὸ ἐνεργητικὸν τοῦ κ. Μπαρλά, γιατὶ ἀπὸ ὅσα γαλλικὰ κείμενα ἔχω ὑπ' ὄψει μου—πλὴν τῆς μεταφράσεως ποὺ ἔκανε ὁ ἴδιος ὁ Μιτσκιέβιτς—εἶναι ἀνωτέρα ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ κ. Μπαρλά. Δὲν θὰ καταπιασθῶ ἐδῶ μὲ τὶς λεπτομέρειες τῆς μεταφράσεως. Ἂς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὅμως ὁ μεταφράσας μερικὲς γενικὲς παρατηρήσεις: Τὸ πολωνικὸ κείμενο εἶναι γραμμένο σὲ τροχαϊκὰ δίμετρα ἐξ ὁμοίων, ποὺ τοῦ δίνουν ἕναν ἄλλο τόνο, τὸν ὁποῖο δὲν ἔχει ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοσις. Εἶναι ὅμως δύσκολο δέβαια νὰ τηρηθῆ τὸ ἴδιο μέτρο στὴ μετάφραση, χωρὶς νὰ βλαβῆ ἡ ἀκριβεια τοῦ κειμένου καὶ ἡ ῥίμα. Ἄλλως τε καὶ ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ ἔμμετρος ἀπόδοσις δὲν τηρεῖ τὸ ἴδιο μέτρο.

Ἀλλὰ καὶ σκοπός μου ἐδῶ δὲν εἶναι νὰ κρίνω ἐγὼ, ἁπλὸς φοιτητὴς, τὸν κ. Μπαρλά, στὸν ὁποῖον εὐχαριστίες ὀφείλω γιὰ τὴν ὡραία ἰδέα ποὺ εἶχε νὰ μεταφράσῃ Πολωνὸ ποιητή, ἀλλὰ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ γράψῃ, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, λίγα λόγια γιὰ τὸν ποιητὴ ἤ, τοὐλάχιστον, γιὰ τὴ «Νύχτα τῶν Νεκρῶν», ποὺ εἶναι, νομίζω, ὄχι ἀπ' τὰ ἁπλούστερα καὶ ἀπὸ τὰ πειὸ εὐκολονόητα ἔργα τοῦ Μίκιεβιτς.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
Γραφεῖα: Βουλῆς 1

Ὑπεύθυνος συντάκτης
Β. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἡπίτη 3

Ὑπεύθυνος Τυπογραφεῖου
ΝΙΚ. ΓΑΒΑΛΑΣ
Ὁδὸς Πριάμου, Καλλιθέα

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣΙΣ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
Μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ 24ου τεύχους τοῦ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
συμπληροῦται ὁ Β' τόμος.
□□
Παραδίδεντες τὰ τεύχη 13-24 — εἰς τὸ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
καὶ καταβάλλοντες τὰ δετικὰ (Δρχ. 75)
λαμβάνετε εἰς ἀντάλλαγμα ἕνα
Β' ΤΟΜΟΝ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟΝ
μὲ ἄλας τὰς ἐκτὸς κειμένου εἰκόνας, χάρτας κλπ.
□□
Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ μὲ τὰ τεύχη 1—12 τοῦ Α' τόμου.

Οἱ ἐπιδυμοῦντες ν' ἀποκτήσουν τὰ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντα τεύχη τῶν ἔργων
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ
Παρακαλοῦνται ὅπως ἀποστείλουν τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν εἰς τὸ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
(ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ)
Τὰ τεύχη δὰ τοὺς σταλοῦν ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΟΙ ΔΕΜΕΝΟΙ

ΜΑΝΩΛΗ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ

ΕΙΣΙ καθώς στέκει, ἀφίνει τὴ ματιά του ν' ἁπλωθεῖ ὡς ἐκεῖ κάτω μακρυὰ στὸν κάμπο, καὶ νὰ παίξει μὲ τὸν ἀσημένιο καπνό, ποὺ ἀνεβαίνει ἁλόϊσα στὸν οὐρανό, ἀπὸ μιὰ χαμηλὴ στέγη. "Ὑστερις, μὲ σφιγμένες τὶς γροθιές, τεντώνει τὰ δυὸ χέρια του ζερβόδεξα, καὶ παίρνει μιὰν βαθειὰν ἠδονικὴ ἀνάσα, ποὺ τοῦ φουσκώνει τὸ στῆθος καὶ τοῦ μουδιάζει τὶς κλεῖδωσες. Μὲ τὸ σήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ του ἀψηλά, σκοντάφτει πάλι ἡ ματιά του σ' ἕνα μέφαλο ποὺ στέκει ἀπάνω, στὰ κατάκορφα τῆς μέσης τ' οὐρανοῦ.

Γελᾶ. "Ὑστερις στρίβει, καὶ φέρνει τὰ ποδάρια του ὀπίσω, στὸ τυροκομιό.

Καθώς ζυγώνει καὶ περνάει κοντὰ στ' ἀλόνια, ἡ προσοχή του πέφτει ἀπάνω σὲ δυὸ ἡμερα γαϊδούρια. Ἔχουν σιμώσει τόνα κοντὰ στάλλο τόσο, ὅσο τοὺς ἐπιτρέπει τὸ σκοινὶ ποὺ τὰ κρατάει δεμένα' ἀπ' τὰ ποδάρια, μακρυά. Τ' αὐτιὰ τους σταθερὰ ὀρθιοι, καὶ τὰ ρουθούνια τους ὀρθάνοιχτα, ρουφᾶνε τὸν ἀγέρα μ' ἀπληστία ἐρωτιάρικη. Τὰ τέσσερα μεγάλα μάτια τους θωριοῦνται μ' ἐπιμονὴ κ' ἀκινησία τέτοια, ποὺ θαρρεῖς πὼς θά τὰ ξαναβρεῖς ἐκεῖ τὰ δυὸ γαϊδουρία, νὰ στέκουνται στὴν ἴδια θέση, ἀκόμα κι' ἂν ξαναπεράσεις ὕστερ' ἀπὸ χίλιους χρόνους ἀπ' τ' ἀλόνια.

Σκύβει. Παίρνει καὶ ρίχνει μιὰ μεγάλη πέτρ' ἀνάμεσό τους. "Ὑστερις, γελᾶ. Ξακολουθᾶει ὡστόσο πάντοτε τὸ δρόμο του, κι' ὅσο σιμώνει στὸ τυροκομιό, τόσο καὶ λαγουδοχτυπᾶ ἡ καρδιά του πιὸ πολύ.

Γιὰ μιὰ στιγμὴς, τοὔρχεται, καὶ σμηρδεῖοντας τὰ πόδια του στὶς ἀγριοθυμωνιές, θερίζει τὰ βατόμουρα καὶ τὰ κρεμάει φυλαγμένα, στὴν ἀνοιχτὴ παλάμη του. Κάποτες, βρασκελίζει τὸ κατώφλι τοῦ τυροκομιοῦ.

Ἡ Ἐρηνιό, ἡ ξαδέρφη του, βρίσκεται βυθισμένη στὴ δουλειά της, σκυμένη ἀπάνω στὸ καζάνι τοῦ γαλάτου.

Δὲν εἶχ' ἀκόμ' ἀνάψει τὴ φωτιά, κι ἔπρεπε μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλιου, ὅλ' ἡ δουλειά νὰ τελειωθεῖ, καὶ νὰ γυρίσει πίσω μὲ τὸν κύρη της, στὸν κάμπο.

Σὰν εἶδε τὸν ξάδερφό της νἄρχεται, τοῦπε πὼς βιάστηκε νὰ ρθεῖ, καὶ ρώτησε τὸ λόγο.

Αὐτός, τῆς ἀποκρίθη πὼς δὲ φάνηκε στὴν κανρτίδα ὁ κύρης της, καὶ πὼς σ' ὁλάκερο τὸ ριζοσκλάτι δὲν ἐκουδούνιζε κανένα λέρι. "Ὑστερις, τῆς ἐπρόσφερε τὴν ἀνοιχτὴ παλάμη του ὁ μικρὸς τὰ βατόμουρα.

Μὰ κείνη, δὲν καταδέχτηκε οὔτ' ἕνα. Τὸν εἶπε ἀκαμάτη καὶ τοῦ ἔκλεισε τὶς πλάτες.

Τότες κ' αὐτός, τεντώθηκ' ἄλλη μιὰ φορά, ὅπως πρίν, ἀνάσανε τόσο βαθειά, ὥστου πόνεσε, καὶ ὕστερις ἀποφασιστικά, τράβηξε ν' ἀνεβεῖ στ' ἀνῶγι τοῦ τυροκομιοῦ.

Ἀνέβηκε. Μὰ τὸ μυαλό του ὡστόσο, σίγουρα θ' ἀπόμεινε μαζί της στὸ κατώγι. Κι' αὐτό, γιατὶ σὲ λίγο, ὅταν σ' αὐτιὰ του ἔφτασε τὸ σκοῦμ' ἀπ' τὸν ξύλινον πούρρχν' ἐκείνη κάτω στὴ φωτιά, τὸ πρόσωπό του ἐσκοτείνιασε ἀπὸ τὸν πειρασμὸ μιανῆς ἰδέας ποὺ τοῦ μπῆκε ξαφνικά.

Θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας μαζί, σηκώνεται στὶς μύτες τῶν ποδιῶ του. Δίχως νὰ κάνει φασαρία, φτάνει ἐτοῦ, ὡς τὴ μέση τ' ἀνωγιοῦ. "Ὑστερις γονατίζει χάμω, καὶ σιγά, ξαπλώνεται στὸ μπρούμυτα.

Στὴ μέση τ' ἀνωγιοῦ —χαρὰ καὶ δόξα στὴν παλιατσαρία— ἔχει μιὰ τρύπα. Σκύβει τὸ κατακόκκινο κεφάλι του πάνω σ' αὐτήν. Μὲ τὰ χρυσοῦνια του πατικωμένα, ἀνασαίνει τὴ μουχλιασμένη ἀποφορὰ τοῦ ταραχνόξυλου, μὰ ὡστόσο βλέπει κάτω, δίχως νὰ χτν βλέπουνε.

Ἡ Ἐρηνιό, φαίνεται καθισμένη, ἀπὸ κεῖ, πάνω σὲ μιὰ κοτρόνα, μπροστὰ στὴ φουντωμένη πυρσιὰ ποὺ γλίψει κιόλας μὲ τὶς κόκκινές της γλῶσσες, τὸ καζάνι. Τὸ πυρομένο φῶς της πέφτει ἀπάνω της μὲ χλιαρὸ δυὸ παιχνίδια. Τῆς κοκκινίζει ἀξαφνα, κάθε προσοχή καὶ κάθε στρογγυλάδα τοῦ κορμιοῦ της, ὅπως κ' ἡ ἥλιος κάνει ἀπαράλλαχτα πρωὶ-πρωί, σὰν πρωτοβγαίνει, ἀπάνω στὰ ψηλὰ τὰ κορφοβούνια. Τὰ γόνατά της ἔτσι, καὶ τὰ δυὸ σφιχτοζωμένα στήθια, σημαδεύουνται, σὰ δυὸ ζευγάρια φῶτα κόκκινα φωσφορικά. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ μάγουλα, ἡ μύτη, τὸ στρογγυλὸ νεανικὸ σαγόνι, φαντάζουνε σὰ νάνια. κατπισμένα μὲ χρυσάφι. Τὰ χέρ-α της ἀκόμα τ' ἄσπρα, κάθε ποὺ κουνιοῦνται. λάμπουν, κι' ἀπαλὰ χαϊδεύοντας τὸν σκοτεινὸν ἀνέρα τοῦ κατώγιου, θυμίζουν καὶ δείχνουν ὁλοζώντανα, τὴν ὀρθοθινὴ γυναίκα μὲ τὴ μεστωμένη ζεστασιά.

Μπορεῖτε ὡστόσο ν' ἀναφέρει κανεὶς κι' ἄλλα, πολλὰ κι ἀξιοπρόσεχτα, ποὺ φαίνουντ' ὅλα μέσα ἀπ' τὴν ἀραχνιασμένη τρύπα τ' ἀνωγιοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μοῦ ποῦν πὼς παιδιαρίζω, θὰ περιλάβω ἀκόμα ἐδῶ, κανένα δυὸ ἀπὸ δαῦτα.

Ἐτούτη τὴ στιγμ

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΤΣΙΧΛΕΣ

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΗΣ

ΟΛΟΙ ξέρετε τὴν τσίχλα· κι ἂν δὲν εἴδατε μὲ τὰ μάτια σας τσίχλα, ἀκούσατε. Ἄλλους νὰ μιλοῦν γι' αὐτή. Τὸ ἀρχαῖο της ὄνομα εἶναι κίχλη· εἶν' ἀπ' τὰ πουλιὰ ποὺ κελαδοῦν, συγγενὴς μὲ τὸν κότσυφα· τοῦ μοιάζει στὸ ἀνάστημα. Τοῦ μοιάζει καὶ στὴ λαλιὰ λίγο.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ εἶδος τσίχλα πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν τσίχλα τὴν κοινή· διπλάσια σχεδὸν ἀπ' αὐτὴ καὶ μὲ διαφορετικὸ κάπως χρωματισμό. Ὡς τόσο σταχτόμαυρη ἡ πρώτη, σταχτόμαυρη καὶ τούτη, ἀλλὰ μὲ πιὸ ἀβύνατα χαρακτηριστικὰ ἀπ' τὴν πρώτη. Ἡ δεύτερη τοῦτη τσίχλα εἶναι γνωστὴ μὲ διαφορετικὰ ὀνόματα κατὰ τόπους.

Τὴ λένε γερακότσιχλα γιατὶ μοιάζει λίγο στὸ χρωματισμὸ μὲ γεράκι· τὴ λένε καὶ κυργιαρίνα, ἢ λαοτοκυργιαρίνα γιατὶ ζῆ στὰ βουνὰ καὶ πετᾶ ἀπὸ ἔλατο σὲ ἔλατο. Τὴ λένε ὅμως καὶ βλαχοκυριαρίνα· οἱ κιμπίσιοι γιὰ νὰ τὴ ξεχωρίζουν ἀπ' τὴν ἀδερφή της τὴν τσίχλα ποὺ ζῆ σ' οὐρὲς κάμπους ὅπου κι αὐτοὶ ζοῦνε. Βλαχοκυριαρίνα. Τόχα ἡ κυριαρίνα ποὺ ζῆ μὲ τοὺς βλάχους, ὅπως ὀνομάζουν τοὺς βουνίσιους ὅσοι ζοῦν στὰ χαμηλά, στὶς πολιτεῖες.

Στὴν ἐπίσημη γλῶσσα τὴ βλαχοκυργιαρίνα τοῦτη τὴ λένε κ e δ p o β ρ o κ ί χ λ η. Ἡ ἐξήγηση εὐκολη. Τὸ πουλὶ αὐτὸ ἐξαιρετικὰ ἀγαπάει καὶ τρώει τὰ κεδρόμηλα, τοὺς καρποὺς τῶν κέδρων δηλαδὴ ποὺ εἶναι μεγάλα ὅσο τὰ στραγάλια. Κυνηγάει καὶ τὰ σκουλήκια καὶ τὰ τρώει μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση ἡ κυργιαρίνα, ἀλλ' ὅταν τὰ βουνὰ τύχουν χιονισμένα, ποιὸ νὰ τὰ βρῆ! Τὸ χιόνι ἐκεῖ τὸ χειμῶνα σκεπάζει ὅλη τὴ γῆ ὡς καὶ τὶς νεροσυρμὲς ἀκόμα.

Τὸ μάτι τῆς κυργιαρίνας πουθενὰ δὲν ξεχωρίζει μαῦρον τόπο, νὰ πετάξῃ νὰ βρῆ τὰ σκουλήκια τῆς· ἀπ' ἀνάγκη τότε πέφτει στὰ κεδρόμηλα.

Τὰ κέδρα, θάμνοι τὰ πιὸ πολλά, ποὺ φυτρώνουν στὶς ἀναμεσαριὲς π' ἀφήνει τὸ δάσος τοῦ ἔλατιοῦ ἢ καὶ σὲ πλάγια χαμηλότερα ἀπὸ κεῖ ποὺ φυτρώνει τὸ ἔλατι, τότε ἴσια-ἴσια εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸν καρπό τους. Καὶ τότε ὁ καρπὸς εἶναι τροφὴ σὰν παραγγελμένη τῆς κυργιαρίνας σὲ στιγμὲς ἀνέχειας καὶ πείνας.

Ἡ κυργιαρίνα τότε στὰ κεδρόμηλα βρίσκει τὰ ἡμερινά της· σ' αὐτὰ καταφεύγει.

Τσάρ, τσάρ... ἀκοῦς. Κοιτᾶς στὸ ἐλάτι νὰ τὴ δῆς, τίποτε πέταξε στὸ κοντινὸ κέδρο. Καταπίνει τὰ κεδρόμηλα σὰ νὰ εἶναι λουκοῦμι· ἀκέρια τὰ πάει κάτω. Τρώει, τρώει.... τὴ γεμίζει τὴν κοιλιά της.

Τσάρ, τσάρ, κάνει πάλι καὶ σὰ βόλι ξεπετιέται ἀπ' τὸν κέδρο καὶ κουριναζει στὸ ἐλάτι καὶ πάλι.

Δὲν ἀκοῦς ἄλλη φωνὴ γης πιά. Τὸ τσάρ τσαρ μόνο, καὶ μ' αὐτὸ τῆς πείνας τῆς τὸ ἄχτι βγάζει· τ' ἄλλο τὸ τσάρ π' ἀκουσες σὰν σηκωθῆ ἀπ' τὸν κέδρο, λέει τὸ «χόρταασα» καὶ παύει πιά.

Εἶδες πολλὲς κυργιαρίνες μαζεμένες στὸ ἴδιο μέρος, τὶς εἶδες νὰ πετοῦν μπουλούκι, κακὰ μαντάτα. Χιόνι πολὺ θὰ πέση. "Ολον τὸν τόπο θὰ σκεπάση, τὰ δύστυχα πουλιὰ δὲ θὰ μποροῦν νὰ βροῦν σκουλήκια νὰ φάνε.

"Αμα πάρη ὁ Φλεβάρης καὶ μεγαλώση κάπως ἡ μέρα, μυρίζει κι ἡ Ἄνοιξη στὴν κυργιαρίνα.

Στὸ βουβὸ τὸ δάσος ἀκούεται κάπου ἐδῶ-κεῖ τό: «κιοχοκίου» της· εἶναι τὸ πρῶτο της σιγανὸ λάλημα ποὺ ξεχύνει ἀπ' τὸ λάρυγγά της γιὰ νὰ τὴ χαιρετήση.

Κι ὅσο οἱ μέρες περνοῦν, τόσο καὶ πιὸ δυνατὸ τὸ βγάζει, τόσο καὶ τὸ πυκνώνει τὸ λάλημά της.

Μάρτη πέρασες ἀπὸ ἐλατόλογγο, θὰ σοῦ μιλήση ἡ κυργιαρίνα. Θὰ τραγουδήση. Νότες ποὺ δράγανο κανένα δὲν τὶς βγάζει· σὐνθεση μουσικὴ ὅλη καὶ κοινὲς μουσικὰς στὸν κόσμο δὲ φαντάστηκε εἶναι τὸ τραγοῦδι τῆς λεπτὸ-λεπτὸ καὶ γλυκό, ὅπως ὁ ἐλατίσιος ἀέρας, ὅπως τοῦ ἐλατιοῦ ἡ μυρουδιά.

Σοῦ θυμίζει κότσυφα ἢ λαλιά της, ὅμως γρήγορα νιώθεις πὼς ἄλλο ξωτικὸ πουλὶ τοῦ λόγγου σὲ χαιρετᾶ μὲ τὸν κελαηδισμό του.

Ἡ κυργιαρίνα λίγο θὰ ὀστερῆ στὸ βάρος ἀπὸ μιὰ μικρὴ πέρδικα· τὸ χειμῶνα ποὺ τρώει πολλὰ κεδρόμηλα, παχαίνει κιόλας. Εἶναι στὸν καιρὸ τῆς ἡ κυργιαρίνα. Τὸ κρέας της τότε εἶναι νόστιμο, ἴσως καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' τὶς πέρδικες τὸ κρέας.

Καὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ οἱ κυνηγοὶ τὴν προτιμοῦν ἀπὸ κάθε ἄλλο κυνήγι πουλιῶν. "Ας φαίνεται μπουταλᾶς πουλί, εἶναι ἀρκετὰ πονηρή. Κάθεται στὴν κορφὴ στὸν ἔλατο, ἢ στὴν ἄκρη κανενὸς κλωναριοῦ της καὶ βγάζει τὸ τσάρ, τσάρ, τσάρ...

Τὴν ἀκοῦει ὁ κυνηγὸς καὶ προφυλαχτὰ προφυλαχτὰ τὴν πλησιάζει κρατῶντας τὸ τουφέκι στὸ μάτι. Θαρρεῖς καὶ δὲν τὸν προσέχει. Ὡστόσο μόλις καταλάβῃ πὼς ὁ κίνδυνος τῆ ζύγωσε, τσάρ τὴν ἀκοῦς καὶ πετάει σὰ βόλι, φεύγει μακρυά. Ἀφήνει τὸν κυνηγὸ νὰ σκοπεύῃ ἄδικα.

Αὐτὸ κάνει τοὺς κυνηγοὺς νὰ φτειάνουν φυλάχτρες στὰ ἔλατα κοντὰ ποὺ αὐτὴ συνηθίζει νὰ πηγαίνῃ· ἀπαράλλαχτα σὰν τὶς φυλάχτρες ποὺ κάνουν γιὰ τὰ περιστέρια.

Ἔκαμες φυλάχτρα, σκότωνε κυργιαρίνες ἀράδα ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ· σοῦρχονται στὸ καρτέρι τυφλὲς πιά, γιατὶ δὲν ὑποψιάζονται κίνδυνο.

Τοῦ τουφεκιοῦ τὸ κυνῆγι ὅμως εἶναι τίποτα μπρὸς στὴν παγίδα, τὸ ἀγκίστρι ποὺ στήνουν γιὰ νὰ τὴν πιάσουν.

Τὸ ἴδιο τὸ πουλὶ δίδαξε τοὺς χωριάτες ποῦ καὶ πῶς νὰ τὴν πιάνουν.

Εἶπαμε πόσο ἀγαποῦν τὰ σκουλήκια τὰ πουλιὰ τοῦτα. Εἴπαμε καὶ γιὰ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια ποὺ πέφτουν στὰ βουνὰ τὸ χειμῶνα. Μιὰ ἀσπρίλα ἀπλώνεται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, σὲ λαγγάδια, ρεμματιές, βουναλάκια, χωράφια, κήπους κλπ. ποὺ σοῦ στραβώνει τὰ μάτια.

Κάπου κάπου ὅμως μένουν καὶ ξέχιονα. Εἶναι τὰ βαρκοῦσια· τόπια ποὺ βγάζουν νερὸ ἐδῶ, νερὸ ἐκεῖ, νερὸ παρπέρα· μάτια νεροῦ σὲ ἀρκετὸ διάστημα. Τὰ μέρη τοῦτα χιόνι δὲν τὰ κολλάει. Ὅσο πολλὲς ὅσο πυκνὲς κι ὅσο μεγάλες νιφάδες χιονιοῦ κι ἂν πέσουν στὰ νεροῦσια τοῦτα χώματα, λυώνουν· κι ἔτσι ἀπομένει ἀνάμεσα στὸ γύρω πέλαγο τῆς ἀσπράδας κι ἕνα μαυράδι, τὸ βαρκό.

Οἱ κυργιαρίνες ζαλισμένες ἀπ' τοῦ χιονιοῦ τὴν καταδρομὴ καὶ τῆς πείνας τὴν ἀπειλὴ σηκώνονται ψηλά, γίνονται μπουλούκια καὶ ταξιδεύουν· ψάχνουν γιὰ νὰ βροῦν ξέχιονο νὰ πέσουν. Σὰν τὸ ξεχωρίσουν ἀπὸ μακρυά, πέφτουν σά λιμασμένες· καὶ βόσκουν καὶ βόσκουν... Τὸ πιάνουν βόσκοντας ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὸ ξέχιονο. Σκοπός τους, νὰ βροῦν κανένα σκουλήκι νὰ τὸ χάψουν. Καὶ βρίσκουν. Σὰν τὴν τυλοῦσουν, σηκώνονται καὶ μ' ἕνα τσάρ ποὺ βγάζουν ὅλες μαζί, πετοῦν στὰ ἐλάτια.

Ἀπὸ κεῖ ἄλλο ταξίδι σ' ἄλλο μέρος ξέχιονο· ἔτσι κοντὰ στὰ κεδρόμηλα ἔχουν καὶ τσιμποῦσι χειμωνιάτικο οἱ κυργιαρίνες μὲ τὰ σκουλήκια στὰ ξέχιονα.

Οἱ χωριάτες ποὺ δλα τὰ κοιτοῦν, εἶπαν, τάχα δὲ μπορεῖ νὰ πιάσουμε τὶς κυργιαρίνες μὲ ἀγκίστρια ἐκεῖ στὰ ξέχιονα, ποὺ πᾶνε καὶ βόσκουν; Τὸ εἶπαν καὶ τὸκαμαν κόλλας.

Δέσε μὲ μετάξινη κλωστὴ ἀγκίστρι. Δέσε τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς κλωστῆς σ' ἕνα πασσαλάκι. Τὸ μάκρος τῆς κλωστῆς ὄχι περισσότερο ἀπὸ δυὸ πιθαμές· τάζισε τὸ ἀγκίστρι, βάλε του δηλαδὴ δόλωμα σκουλῆκι — (συνήθως τρώνεται καὶ σκεπάζουν μ' αὐτὸ τὸ ἀγκίστρι, τὸ νταίνου, ὅπως λένε)— κι ἔχεις τὸ χωριάτικο ἀγκίστρι δολωμένο, ἑτοιμο. Φτειάσε δυὸ τρία... δέκα... πολλὰ τέτοια, κάνεις τὴ δουλειὰ σου μιὰ χαρά.

Τέτοια ἀγκίστρια φτειάνουν στὰ βουνίσια χωριὰ ὅπου θέλουν νὰ πιάσουν κυργιαρίνες.

Ἀφορμὴ τὸ χιόνι. Χιόνισε, ἄσπρισε ὁ τόπος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, μπαίνουν σ' ἐνέργεια τ' ἀγκίστρια τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ παρέα παιδιὰ πάει κατὰ τοῦτη τὴ μεριά, ἄλλη κατακεῖνη. Καὶ πέφτει ἀποπάνω τὸ χιόνι καὶ πέφτει, κι αὐτὰ μὲ χαρὰ τραβοῦν στὰ βαρκά.

Τὰ σταύνουν. Πλάτ μὲ τὸ πόδι κάτω, φτειάνει κανεὶς γλύστρα· ἡ γλύστρα θὰ τραβήξῃ τὴν κυργιαρίνα· σὰν τὴν ἰδῆ, θὰ πῆ μὲ τὸ μυαλουδάκι της, ἐκεῖ εἶναι σκουλῆκι, ἂς πάω· καὶ πετάει.

Στὴν ἀπάνω μεριὰ τῆς γλύστρας θὰ μπήξῃ τὸ πασσαλάκι· τὸ δολωμένο ἀγκίστρι θὰ τὸ στήση παρεμπρός καὶ θὰ μοιάξῃ σὰ σκουλῆκι καμπυλωτό.

Πάει παραπέρα ἄλλη γλύστρα κι ἄλλο ἀγκίστρι· ἄλλο κι ἄλλο. Πετάσνει τὸ βαρκὸ ἀπὸ ἀγκίστρια πολλὰ καὶ φεύγει μακρυά.

Πᾶνε καὶ κρύβονται καὶ περιμένουν οἱ κυνηγοί. "Ἡ πᾶν ἀπὸ γόραυρα καὶ μακρυὰ καὶ μὲ σφυρίγματα καὶ φωνὲς διδάχνουν τὶς κυργιαρίνες κατὰ τὸ βαρκό, ὅπου τὰ ἀγκίστρια τοῦς.

Ἡ χαρά τους δὲ λέγεται, ὅταν οἱ κυργιαρίνες πέσουν στὸ βαρκό· μὲ καρδιοχτύπι περιμένουν πίσω ἀπ' τὰ ἔλατα ἢ πίσω ἀπ' τὴ ραχοῦλα ν' ἀκούσουν τὰ φρρ-φρρ. Τὰ πεινασμένα τὰ πουλιὰ λιμαχτὰ ρίχνονται ἴσια στὶς γλύστρες· σὰν εὕρουν τ' ἀγκίστρια, χάπ, τ' ἀρπάζουν τὰ κατπίνουν· λίγες εἶναι οἱ πονηρὲς ποὺ τὰ ξεντύνουν καὶ ξεφεύγουν.

Ἡ κυργιαρίνα σὰν καταπῆ τὸ ἀγκίστρι μιὰ σκουλῆκι, κάνει νὰ πάη παραπέρα, στόπ· τὴν κρατεῖ ἀπ' τὸ πασσαλάκι ἢ μεταξένια κλωστή. Τώρα τὸ καταλαβαίνει τί ἔπαθε, μιὰ εἶναι ἀργὰ πιά. Ξαναδοκιμάζει νὰ μετατοπίση, τίποτε. Δαιμονίζεται· κοτσασπιδάει, ἀνοίγει τὰ φτερά της, φφρ, φρρ, κάνει καὶ βάζει τὰ δυνατά της νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὸ ἀγκίστρι. Μάταια. Τὸ ἀγκίστρι εἶναι μπηγμένο πιὰ στὰ ἀντερά της, στὰ ραμφί της. Δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ, ὅ,τι κι ἂν κάμῃ.

Ξεπετιέται ὁ κυνηγὸς ἀπ' τὴν κρύφτρα του. Τί κρίμα! πιάνει μία, σπάζει μὲ τὸ δάχτυλο τὸ κουτελάκι της καὶ τὴν κάνει δική του.

Σακκούλια γεμίζουν ἀπὸ κυργιαρίνες. Ξεπάτωμα τῆς γενιᾶς τους εἶναι οἱ χιονερὲς μέρες στὰ βουνίσια χωριά· ὅπου θέλουν νὰ πιάσουν κυργιαρίνες.

Ἀφορμὴ τὸ χιόνι. Χιόνισε, ἄσπρισε ὁ τόπος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, μπαίνουν σ' ἐνέργεια τ' ἀγκίστρια τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ παρέα παιδιὰ πάει κατὰ τοῦτη τὴ μεριά, ἄλλη κατακεῖνη. Καὶ πέφτει ἀποπάνω τὸ χιόνι καὶ πέφτει, κι αὐτὰ μὲ χαρὰ τραβοῦν στὰ βαρκά.

Τὰ σταύνουν. Πλάτ μὲ τὸ πόδι κάτω, φτειάνει κανεὶς γλύστρα· ἡ γλύστρα θὰ τραβήξῃ τὴν κυργιαρίνα· σὰν τὴν ἰδῆ, θὰ πῆ μὲ τὸ μυαλουδάκι της, ἐκεῖ εἶναι σκουλῆκι, ἂς πάω· καὶ πετάει.

Στὴν ἀπάνω μεριὰ τῆς γλύστρας θὰ μπήξῃ τὸ πασσαλάκι· τὸ δολωμένο ἀγκίστρι θὰ τὸ στήση παρεμπρός καὶ θὰ μοιάξῃ σὰ σκουλῆκι καμπυλωτό.

Πάει παραπέρα ἄλλη γλύστρα κι ἄλλο ἀγκίστρι· ἄλλο κι ἄλλο. Πετάσνει τὸ βαρκὸ ἀπὸ ἀγκίστρια πολλὰ καὶ φεύγει μακρυά.

Πᾶνε καὶ κρύβονται καὶ περιμένουν οἱ κυνηγοί. "Ἡ πᾶν ἀπὸ γόραυρα καὶ μακρυὰ καὶ μὲ σφυρίγματα καὶ φωνὲς διδάχνουν τὶς κυργιαρίνες κατὰ τὸ βαρκό, ὅπου τὰ ἀγκίστρια τοῦς.

Ἡ χαρά τους δὲ λέγεται, ὅταν οἱ κυργιαρίνες πέσουν στὸ βαρκό· μὲ καρδιοχτύπι περιμένουν πίσω ἀπ' τὰ ἔλατα ἢ πίσω ἀπ' τὴ ραχοῦλα ν' ἀκούσουν τὰ φρρ-φρρ. Τὰ πεινασμένα τὰ πουλιὰ λιμαχτὰ ρίχνονται ἴσια στὶς γλύστρες· σὰν εὕρουν τ' ἀγκίστρια, χάπ, τ' ἀρπάζουν τὰ κατπίνουν· λίγες εἶναι οἱ πονηρὲς ποὺ τὰ ξεντύνουν καὶ ξεφεύγουν.

Ἡ κυργιαρίνα σὰν καταπῆ τὸ ἀγκίστρι μιὰ σκουλῆκι, κάνει νὰ πάη παραπέρα, στόπ· τὴν κρατεῖ ἀπ' τὸ πασσαλάκι ἢ μεταξένια κλωστή. Τώρα τὸ καταλαβαίνει τί ἔπαθε, μιὰ εἶναι ἀργὰ πιά. Ξαναδοκιμάζει νὰ μετατοπίση, τίποτε. Δαιμονίζεται· κοτσασπιδάει, ἀνοίγει τὰ φτερά της, φφρ, φρρ, κάνει καὶ βάζει τὰ δυνατά της νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὸ ἀγκίστρι. Μάταια. Τὸ ἀγκίστρι εἶναι μπηγμένο πιὰ στὰ ἀντερά της, στὰ ραμφί της. Δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ, ὅ,τι κι ἂν κάμῃ.

Ξεπετιέται ὁ κυνηγὸς ἀπ' τὴν κρύφτρα του. Τί κρίμα! πιάνει μία, σπάζει μὲ τὸ δάχτυλο τὸ κουτελάκι της καὶ τὴν κάνει δική του.

Σακκούλια γεμίζουν ἀπὸ κυργιαρίνες. Ξεπάτωμα τῆς γενιᾶς τους εἶναι οἱ χιονερὲς μέρες στὰ βουνίσια

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

"Η ΛΑΜΙΑ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥ,,

ΘΑΝΑΣΗΣ ὁ Κρυωνᾶς, ἀπὸ τὸ Σαρίσαμπαν ἦρθε κουρουτζῆς στὴν Ἀδριανού. Κείνη τὴν ἐποχή, παραμονὲς τοῦ μεγάλου πολέμου ἦταν, δὲν δέχουνταν κανεὶς νὰ βγῆ κουρουτζῆς. Τὸ πράγμα ἦταν περίεργο, μὰ καὶ σοβαρό. Περίεργο γιατὶ οἱ κουρουτζῆδες καλοπληρώνονταν χώρια τὰ μπαξήσια καὶ τὰ δέκατα ποὺ παίρνανε ἀπὸ κάθε φύλαξη, καὶ σοβαρὸ γιατὶ ἡ ἔλλειψη τοῦ κουρουτζῆ μποροῦσε νὰ στοιχίση ἀκριβὰ στοὺς ἰδιοκτῆτες τὼν καλοφορτωμένων μπαξέδων.

Ἂς σημειωθῆ ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅλοι οἱ κατσικοκλέφτες σὰν νὰ μυρίστηκαν πὼς τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ὁμαλά, μαζώχτηκαν στὴν Ἀδριανού, ὁ καθένας κάτω ἀπὸ μιὰ ἰδιότητα, καθ' ὅλα ἔντιμη, ποὺ ὅμως ξεφόντιζε γιὰ τὸ ἀλληθινὸ τους ποιό.

Ὁ Ἀργύρης λοιπὸν ὁ Μαστραπάς, ὁ Στρατής ὁ Κωζιούλας καὶ ὁ γέρο- μαστρ' Ἀντώνης, κουρουτζῆδες κι' οἱ τρεῖς ἀπὸ κληρονομιὰ καὶ γερομπασμένοι στὴ δουλειὰ τους, μαζώχτηκαν ἕνα βράδυ στὸν καφενὲ καὶ ἀφοῦ κόλλησαν τὰ κεφάλια τους, μύτη μὲ μύτη πάνω σ' ἕνα τραπεζάκι, τὰ λέγανε μὲ τὶς ὄρες. Τὸ πράγμα καταντοῦσε ἀπίστευτο. Κι' οἱ τρεῖς κουρουτζῆδες, καλοί κι' ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, κακὸ ὁ ἕνας δὲν ἔλεγε γιὰ τὸν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ δὲν ματαφάνηκε νὰ σμίξουν ποτὲς οἱ τρεῖς τους δέκα χρόνια τώρα. Τὸ πράγμα δὲν ἔπαιρνε ἄλλη ἐξήγηση· κάτι σοβαρὸ συνέβαινε στοὺς τρεῖς αὐτοὺς φύλακας τῶν στρουμπουλῶν καὶ καλογινομένων φρούτων τῶν ἀδριανουπολίτικων μπαξέδων.

Καὶ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ γένηκε κάμπος γνωστὸ τὴν ἄλλη μέρα.

Οἱ τρεῖς κουρουτζῆδες δὲν δέχουνταν πιὰ μὲ κανένα τρόπο νὰ βγοῦν στὴ φύλαξη τῶν μπαξέδων.

Ἀλλὰ ἡ ἐξήγηση τοῦ «σοβαροῦ» στάθηκε ὡς ἐδῶ. Γιατὶ δὲν θέλανε νὰ βγοῦν σὲ φύλαξη, οἱ τρεῖς κουρουτζῆδες, δὲν τὸ ἐξήγησαν σὲ κανένα. "Εως ἐδῶ τὰ πράγματα πῆγανε ἀρκετὸ καιρὸ καὶ τρία χεροδεμένα παλληκάρια πήρανε νὰ βγοῦν στὴ φύλαξη τῶν μπαξέδων σ' ἀντικατάσταση τῶν τριῶν παρατημένων κουρουτζῆδων.

Σὲ λίγες μέρες οἱ τρεῖς νέοι κουρουτζῆδες ἀρνιοῦνταν νὰ βγοῦν στὴ φύλαξη. Αὐτοὺς ἀκολούθησαν ἄλλοι κι' ἔπειτα ἄλλοι, ὡς ποὺ μιὰ μέρα δὲν βρίσκονταν πιά, σ' ἀρκετὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Ἀδριανού, ἄνθρωπος νὰ βγῆ κουρουτζῆς στοὺς μπαξέδες.

Ὁ Θανάσης ὁ Κρυωνᾶς ἀπὸ τὸ Σαρίσαμπαν, ἦταν ἀνεψιὸς κάποιου λεμπλεμπιτζῆ στὴν Ἀδριανού, ποὺ τὸν μήνυσε γιὰ καλὸ δικό του καὶ γιὰ καλὸ τῆς πόλης — οἱ κακὲς γλῶσσες λέγανε πειότερο γιὰ καλό του, ἀφοῦ οἱ περισσότεροι ἀφύλαχτοι μπαξέδες ἦταν δικοί του—νάρθῃ κουρουτζῆς.

Ἔτσι ὁ Θανάσης ὁ Κρυωνᾶς, ἀπὸ τὸ Σαρίσαμπαν, ἦρθε κουρουτζῆς στὴν Ἀδριανού.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς καμμιὰ σχέση μ' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα δὲν εἶχε ὁ Κρυωνᾶς, ἀλλὰ ἀπ' τὴ μιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήση τὸν λεμπλεμπιτζῆ τὸ θεῖο του, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ν' ἀλλάξη τὸν ἀγέρα του καὶ νὰ δείξη τὴν ἀνετεωσύνη του —εἶχε μάθει ὅτι ἀπὸ φόβο παράτησαν οἱ ἄλλοι κουρουτζῆδες— τὸν φέρανε στὴν Ἀδριανού.

Ὁ θεῖος του ὁ λεμπλεμπιτζῆς τοῦκανε καλὴ ὑποδοχή, ἀφοῦ μάλιστα κείνη τὴν ἡμέρα ἀγόρασε γιὰ πρώτη φορὰ φρέσκο ψωμί.

Τὴν ἄλλη μέρα ποδφτασε ὁ Θανάσης, βγῆκε στὴ φύλαξη τῶν μπαξέδων, ἀφοῦ τὴν προηγούμενη δασκαλεμένος ἀπ' τὸν θεῖο του, ζήτησε ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν μπαξέδων τὰ διπλὰ τῆς πληρωμῆς, ποὺ κι' αὐτοὶ μ' ὅλο ποὺ τοὺς βρῆκε ἀφύλακτους τὸν πασσαλάκι ἢ μεταξένια κλωστή. Τώρα τὸ καταλαβαίνει τί ἔπαθε, μὰ εἶναι ἀργὰ πιά. Ξαναδοκιμάζει νὰ μετατοπίση, τίποτε. Δαιμονίζεται· κοτσασπιδάει, ἀνοίγει τὰ φτερά της, φφρ, φρρ, κάνει καὶ βάζει τὰ δυνατά της νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὸ ἀγκίστρι. Μάταια. Τὸ ἀγκίστρι εἶναι μπηγμένο πιὰ στὰ ἀντερά της, στὰ ραμφί της. Δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ, ὅ,τι κι ἂν κάμῃ.

Ξεπετιέται ὁ κυνηγὸς ἀπ' τὴν κρύφτρα του. Τί κρίμα! πιάνει μία, σπάζει μὲ τὸ δάχτυλο τὸ κουτελάκι της καὶ τὴν κάνει δική του.

Σακκούλια γεμίζουν ἀπὸ κυργιαρίνες. Ξεπάτωμα τῆς γενιᾶς τους εἶναι οἱ χιονερὲς μέρες στὰ βουνίσια χωριὰ ὅπου θέλουν νὰ πιάσουν κυργιαρίνες.

Ἀφορμὴ τὸ χιόνι. Χιόνισε, ἄσπρισε ὁ τόπος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, μπαίνουν σ' ἐνέργεια τ' ἀγκίστρια τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ παρέα παιδιὰ πάει κατὰ τοῦτη τὴ μεριά, ἄλλη κατακεῖνη. Καὶ πέφτει ἀποπάνω τὸ χιόνι καὶ πέφτει, κι αὐτὰ μὲ χαρὰ τραβοῦν στὰ βαρκά.

Τὰ σταύνουν. Πλάτ μὲ τὸ πόδι κάτω, φτειάνει κανεὶς γλύστρα· ἡ γλύστρα θὰ τραβήξῃ τὴν κυργιαρίνα· σὰν τὴν ἰδῆ, θὰ πῆ μὲ τὸ μυαλουδάκι της, ἐκεῖ εἶναι σκουλῆκι, ἂς πάω· καὶ πετάει.

Στὴν ἀπάνω μεριὰ τῆς γλύστρας θὰ μπήξῃ τὸ πασσαλάκι· τὸ δολωμένο ἀγκίστρι θὰ τὸ στήση παρεμπρός καὶ θὰ μοιάξῃ σὰ σκουλῆκι καμπυλωτό.

Πάει παραπέρα ἄλλη γλύστρα κι ἄλλο ἀγκίστρι· ἄλλο κι ἄλλο. Πετάσνει τὸ βαρκὸ ἀπὸ ἀγκίστρια πολλὰ καὶ φεύγει μακρυά.

Πᾶνε καὶ κρύβονται καὶ περιμένουν οἱ κυνηγοί. "Ἡ πᾶν ἀπὸ γόραυρα καὶ μακρυὰ καὶ μὲ σφυρίγματα καὶ φωνὲς διδάχνουν τὶς κυργιαρίνες κατὰ τὸ βαρκό, ὅπου τὰ ἀγκίστρια τοῦς.

Ἡ χαρά τους δὲ λέγεται, ὅταν οἱ κυργιαρίνες πέσουν στὸ βαρκό· μὲ καρδιοχτύπι περιμένουν πίσω ἀπ' τὰ ἔλατα ἢ πίσω ἀπ' τὴ ραχοῦλα ν' ἀκούσουν τὰ φρρ-φρρ. Τὰ πεινασμένα τὰ πουλιὰ λιμαχτὰ ρίχνονται ἴσια στὶς γλύστρες· σὰν εὕρουν τ' ἀγκίστρια, χάπ, τ' ἀρπάζουν τὰ κατπίνουν· λίγες εἶναι οἱ πονηρὲς ποὺ τὰ ξεντύνουν καὶ ξεφεύγουν.

Ἡ κυργιαρίνα σὰν καταπῆ τὸ ἀγκίστρι μιὰ σκουλῆκι, κάνει νὰ πάη παραπέρα, στόπ· τὴν κρατεῖ ἀπ' τὸ πασσαλάκι ἢ μεταξένια κλωστή. Τώρα τὸ καταλαβαίνει τί ἔπαθε, μὰ εἶναι ἀργὰ πιά. Ξαναδοκιμάζει νὰ μετατοπίση, τίποτε. Δαιμονίζεται· κοτσασπιδάει, ἀνοίγει τὰ φτερά της, φφρ, φρρ, κάνει καὶ βάζει τὰ δυνατά της νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὸ ἀγκίστρι. Μάταια. Τὸ ἀγκίστρι εἶναι μπηγμένο πιὰ στὰ ἀντερά της, στὰ ραμφί της. Δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ, ὅ,τι κι ἂν κάμῃ.

Ξεπετιέται ὁ κυνηγὸς ἀπ' τὴν κρύφτρα του. Τί κρίμα! πιάνει μία, σπάζει μὲ τὸ δάχτυλο τὸ κουτελάκι της καὶ τὴν κάνει δική του.

Σακκούλια γεμίζουν ἀπὸ κυργιαρίνες. Ξεπάτωμα τῆς γενιᾶς τους εἶναι οἱ χιονερὲς μέρες στὰ βουνίσια χωριὰ ὅπου θέλουν νὰ πιάσουν κυργιαρίνες.

Ἀφορμὴ τὸ χιόνι. Χιόνισε, ἄσπρισε ὁ τόπος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, μπαίνουν σ' ἐνέργεια τ' ἀγκίστρια τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ παρέα παιδιὰ πάει κατὰ τοῦτη τὴ μεριά, ἄλλη κατακεῖνη. Καὶ πέφτει ἀποπάνω τὸ χιόνι καὶ πέφτει, κι αὐτὰ μὲ χαρὰ τραβοῦν στὰ βαρκά.

Τὰ σταύνουν. Πλάτ μὲ τὸ πόδι κάτω, φτειάνει κανεὶς γλύστρα· ἡ γλύστρα θὰ τραβήξῃ τὴν κυργιαρίνα· σὰν τὴν ἰδῆ, θὰ πῆ μὲ τὸ μυαλουδάκι της, ἐκεῖ εἶναι σκουλῆκι, ἂς πάω· καὶ πετάει.

Στὴν ἀπάνω μεριὰ τῆς γλύστρας θὰ μπήξῃ τὸ πασσαλάκι· τὸ δολωμένο ἀγκίστρι θὰ τὸ στήση παρεμπρός καὶ θὰ μοιάξῃ σὰ σκουλῆκι καμπυλωτό.

Πάει παραπέρα ἄλλη γλύστρα κι ἄλλο ἀγκίστρι· ἄλλο κι ἄλλο. Πετάσνει τὸ βαρκὸ ἀπὸ ἀγκίστρια πολλὰ καὶ φεύγει μακρυά.

Πᾶνε καὶ κρύβονται καὶ περιμένουν οἱ κυνηγοί. "Ἡ πᾶν ἀπὸ γόραυρα καὶ μακρυὰ καὶ μὲ σφυρίγματα καὶ φωνὲς διδάχνουν τὶς κυργιαρίνες κατὰ τὸ βαρκό, ὅπου τὰ ἀγκίστρια τοῦς.

Ἡ χαρά τους δὲ λέγεται, ὅταν οἱ κυργιαρίνες πέσουν στὸ βαρκό· μὲ καρδιοχτύπι περιμένουν πίσω ἀπ' τὰ ἔλατα ἢ πίσω ἀπ' τὴ ραχοῦλα ν' ἀκούσουν τὰ φρρ-φρρ. Τὰ πεινασμένα τὰ πουλιὰ λιμαχτὰ ρίχνονται ἴσια στὶς γλύστρες· σὰν εὕρουν τ' ἀγκίστρια, χάπ, τ' ἀρπάζουν τὰ κατπίνουν· λίγες εἶναι οἱ πονηρὲς ποὺ τὰ ξεντύνουν καὶ ξεφεύ

ΝΙΚ. ΚΑΛΑΜΑΡΗ

ΕΝΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΙΣΤΕΥΩ στὴν ποιητικὴ ἀξία τοῦ κ. Παπατσώνη, στὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν δοκιμίων τοῦ κ. Δημαρᾶ, πιστεύω στὴ μυθιστορήματα τῆς κ. Λιλίκας Νάκου. Ἡ πίστη εἶναι μορφὴ κατανοήσεως· ξεχωρίζω δμως: ὅταν προσεύχεται ὁ κ. Παπατσώνης κατανοῶ, ὅταν ἐρευνᾶ ὁ κ. Δημαρᾶς παρακολουθῶ, συμπνοῶ ὅταν ἀφηγεῖται ἡ κ. Νάκου. Καὶ ἔχει ἀνάγκην συμπαθείας περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους προαναφερομένους. Δὲν ἔχει ἡ ἴδια καμμιὰ πίστη τὴν ὁποίαν νὰ ἐκφράζει δημιουργικά—ἂν εἶχε κάποιας ἰδέας θὰ ἦταν θῦμα, δὲν ἔχει οὔτε ἀγάπη—ἂν εἶχε, πιθανὸν νὰ ἦταν τώρα σύζυγος κανενοῦ ἐξυπνου ἀστοῦ, ἐνὸς ἐξ ἐκείνων ποὺ μὲ τόση πικρία καὶ παρατηρητικότητα περιγράφει αἱ νεώτερα διηγήματά της καὶ ἰδίως—ἐδῶ ὁλοκληρώνεται ὁ τόπος—σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς ἥρωες τῶν «Παραστρατημένων».

Καὶ ἡ συγγραφεὺς τῆς «Ξεπάρθενης» δὲν ἤξερε ν' ἀγαπήσει ἢ νὰ πιστέψει, ἴσως ἐπειδὴ ἀγάπησε ἢ πίστεψε πάρα πολύ, παρὰ πᾶν μέτρον. Καὶ τὸ μέτρον καὶ τὸ μέτριον, τὸ ἴδιο εἶναι, εἶναι τὸ ἄριστον γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ μικροαστικὴ συνείδηση, ἀπὸ τὴν Ἀσπασία ὡς τὴς Μὶς Εὐρώπη. Ἡ πίστη μας δίνει κάποια ἐκκλησία, ἡ ἀγάπη κάποια δικαίωση. Καὶ τὸ χρῆμα καὶ ἡ δόξα, ὡς σκοπό, προσφέρουν αὐτὴ τὴ δικαίωση. Ἀλλὰ τότε καταστρέφουν τὸν ἀνθρωπισμό, ὅτι ἀπαρᾶιτητο χρειάζεται στὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ ἀναδημιουργὸς χωρὶς αὐτὸν τὸν πόθο ὑποδουλωνόμεθα—καὶ ἡ κ. Νάκου αἰσθάνεται βαθύτατα τὴν ἀνάγκη τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας. Γράφει, ξαναπλάθει τὸ παρελθόν της, φτιάχνει νέο στήριγμα γιὰ τὸν ἑαυτό της. Χρειάζεται τὸν ἀναγνώστη ὄχι γιὰ νὰ τῆς πεῖ ὅτι ἔργαψε καλὰ ἢ ἄσχημα βιβλία — μᾶς φανερώνεται μὲ τὸ νέο μυθιστόρημά της πολὺ ὥριμη, πολὺ βέβαιη τοῦ ἑαυτοῦ της γιὰ νὰ ἐπιζήσει τὸν τρίτον τὴν ἐπιδοκιμασία—ἀλλὰ ὀργανικὰ θέλει τὸν ἀναγνώστη γιὰ νὰ τὴν συμπονέσει καὶ νὰ γνωρίσει τὶς δοκιμασίες ποὺ αὐτὴ θυμᾶται, ποὺ ἦταν δικές της χτές, προχτές, ὅταν ἦταν παιδὶ καὶ ὑπέφερε, στὸ σπίτι καὶ στὸ σχολειό, ὅταν ἦταν μεγάλη κ' ἀγάπησε. Καὶ τότε, ὅπως καὶ πρίν, ἦταν μόνη, τόσο πολύ, ποὺ ἐπαναλαμβάνει τώρα τὴ μοναξιὰ της μὲ τὴν ἀούνειδη ἐλπίδα νὰ τὴν ἐξαλείψει. Ἂς βρεθεῖ ὁ ἰδανικὸς φίλος, ὁ ἀγνωστος —τόνε λέμε ἀναγνώστη—ποὺ θ' ἀντικαταστήσει γιὰ μιὰ στιγμὴ, πραγματικὴ καὶ χιμαιρική συνάμα, μάνα, πατέρα, φίλη, τὸν φίλο παὶ δὲν ἐστάθη φίλως.

Πῶς νὰ μὴ φέρει λοιπὸν ἡ κ. Νάκου τὴν σφ.αγίδα τῶν καταδικασμένων νὰ γράφουν, τῶν ἀνθρώπων ποὺ συνεπῶς —εἶναι ἡ ἄλλη ἄποψη τοῦ Ἰδίου νομίσματος— κάτι ἔχουν νὰ ποῦν;

Τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀναγνώστου — συμπαραστάτου τῆς ζωῆς της, τὴν αἰσθανόμεθα ὡς τὴν τελευταία σελίδα τῶν «Παραστρατημένων». Ἐκεῖ, στὴν τελευταία σελίδα βρίσκεται ὁ σκοπός, τὸ δίδαγμα ποὺ ἔχει νὰ μᾶς πεῖ ἡ συγγραφεύς, τὸ καταστάλαγμα τῆς πείρας της, ποὺ ἐξέρχεται συνεπῶς ἀπὸ τὴν ἐμπειρία της, ὁ σκοπός: Οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνουν καλύτεροι, ὅλο τὸ εἶναι τους ἐκεῖ νὰ τείνει, τὰ ἴδια λάθη νὰ μὴ ἐπαναληφθοῦν! Καὶ τὸ ἀντίθετο αὐτοῦ τοῦ καλυτέρου, τῶν καλυτέρων: οἱ παραστρατημένοι. Ὁ σκοπὸς τῆς κ. Λιλίκας Νάκου: τὸ ἐπιζητούμενο ἀπὸ κάθε γνησία προσευχή, τὸ βιβλίο της δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μιὰ εὐχή. Καὶ ἂν προσευχὴ καὶ ποίηση ἔχουν στενὴ σχέση καὶ ταυτίζονται, ὅπως θέλει ὁ κ. Δημαρᾶς, τότε ποίημα εἶναι καὶ τῆς κ. Νάκου. Προσευχή, εὐχή, ποίηση, ποίημα—δὲν βλέπω διαφορὰ ὅταν ἐπιτύχουν.

Σὰν κάθε ποίημα οἱ «Παραστρατημένοι» ἀκολουθοῦν νόμους ἐσωτερικοὺς, δικῆς των ἀναγκαιότητας ἑπταγές, καὶ τὸ βιβλίο τοῦτο θὰ ἦταν ἄρτιο ἂν μόνον αὐτὲς τὶς ἐπιταγὲς ἀκολουθοῦσε. Ἀλλ' ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἴδιως στὴν ἀρχή, ὑπάρχουν περιττὰ στοιχεῖα, φορτος, σὰν νὰ διστάζει ἡ συγγραφεὺς νὰ μπεῖ ἀμέσως στὸ θέμα, καὶ γι' αὐτὸ κάθεται καὶ συζητεῖ. Μὰ κι' αὐτὰ περιέχει συγκίνηση, εἶναι τὰ πολλὰ λόγια πρὶν ἀπὸ τὴν ὁμολογία. Κι' ὅ,τι κι' ὅν πεῖ, ὅ,τι κι' ἂν κάνει, ἡ κ. Νάκου δὲν θὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη αὐτὴ ἀνάγκη νὰ γράφει μόνο αὐτοβιογραφικά. Φαντάζεται τὸ παρελθόν της· ὅσο λιγότερο τὸ κρύβει, —ὄχι τὰ γεγονότα. ἀλλὰ τὴν ψυχολογία των—τόσο καλύτερο θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα.

Περνάει ἡ φιλολογία τοῦ κόσμου μιὰ περίοδο ὅπου ἡ ὁμολογία παίζει τεράστιο ρόλο, ἴσως τὰ σπουδαιότερα μυθιστορήματα τῆς ἐποχῆς μας νὰ εἶναι ὅλα αὐτοβιογραφικά.

"Ἐφασσα νὰ πιστέψω πὼς ἡ πλοκὴ σ' ἕνα μυθιστόρημα εἶναι ὡς ἡ ρίζα στὴν ποίηση: ἀνάγκη μόνο σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις, ἀνάγκη μόνο γιὰ μερικοὺς καλλιτέχνες, ἢ μιᾶς στιγμῆς τῆς καλλιτεχνικῆς των ἐργασίας. Ἀλλοιὼς καταντᾶν ἀκαδημαϊσμοὶ καὶ δόγματα. Καὶ τὸ δόγμα τῆς πλοκῆς στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμη πιὸ βαθειὰ ριζωμένο ἀπὸ τὴν ἰδέα τοῦ μέτρου καὶ τῆς δμοιοκαταληξίας. Ἐξαίρεση ἡ κ. Νάκου. Ἡ δικαίωσή της, τῶν αἰσθημάτων της καὶ τῆς πλοκῆς, βρίσκεται στὴν πεῖρα, σὲ μιὰ πεῖρα βαθειὰ, ὄχι χρονογράφημα. Ὁλ παραστρατημένοι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀδικημένοι, τοὺς παρακολουθοῦμε δμως ἐδῶ σὰν πρόσωπα δράματος. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ νομίζω ποὺ μποροῦμε νὰ δώσουμε αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ σὲ σύγχρονο ἑλληνικὸ πεζογράφημα. Μοῦ ἔτυχε νὰ διαβάσω μυθιστορήματα ἑλληνικὰ ποὺ νὰ συγκινοῦν, κανένα δμως δὲν ἦταν δραματικό, δὲν περιεῖχε ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπει σ' αὐτοὺ τοῦ εἴδους ἔργα νὰ θεμελιωθοῦν.

Κάθε ἐποχὴ ἔχει τὸ δράμα της ἢ μᾶλλον βρίσκει γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσει τὸ δράμα τρόπον ποὺ πλουτίζει. Σήμερα μεγάλη θέση παίρνει αὐτὸ ποὺ μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε ἠθικὸ μηδενισμό. Τίποτε τὸ Νιτσεϊκό σ' αὐτὴ τὴ στάση, τοὐναντίον, εἶναι μηδενισμὸς ἀντηρωϊκός. Ἀπὸ αὐτὴς τῆς ἀπόψεως οἱ «Παραστρατημένοι» μοῦ θυμίζουν Céline καὶ Hemingway. Ὄχι μόνον δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε τώρα μὲ ἀνθρώπους καλοὺς ἢ κακοὺς —κοινωνία χωρὶς ἠθικὴ μᾶς παρουσίασε ὁ Proust κι' ὁ Joyce— ἀλλὰ στὴ νεώτερη ἀπὸ αὐτὴ φιλολογικὴ γενεὰ προχωρήσαμε ἀκόμα κατὰ ἕνα βῆμα — καὶ πλάθουμε κοινωνία ὅπου αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ἐξαλείφεται, ἐκμηδενίζεται.

Τὸ πρόβλημα τῶν παραστρατημένων εἶναι ἀπὸ τὰ ὀξύτερα καὶ πιὸ καθολικὰ τῆς ἐποχῆς μας. Πρωτοφανερώθηκε στὴ σύγχρονη κοινωνία μὲ τὸν Ριμπό, συνειδητοποιήθηκε σήμερα, καὶ τώρα, ὄχι μόνον οἱ καταραμένοι, ὁ Πόε καὶ Μπωντελαίρ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀστοὶ παραστρατοῦν. Φεύγουν ἀπὸ παντοῦ σὰν τὰ ποντίκια ἀπὸ βυθιζόμενο σκάφος. Ἔνδ τσοι πνίγουν τὸν ἑαυτό τους ἢ πειθαρχοῦν σὲ νέες θρησκεῖες, μερικοὶ φεύγουν, πρέπει νὰ φύγουν, καταφεύγουν στὰ αἰσθήματα, οἱ φραγμοὶ πέφτουν — ὅσοι δὲν ἔχουν προσωπικότητα μεγάλη, μ' ἀντεστάθησαν καὶ δὲν ἀπέκτησαν χαρακτῆρα, ζοῦν μιὰ μικρὴ ζωὴ κ' ἕνα μεγάλο δράμα. Διαβάσατε τοὺς «Παραστρατημένους»!

Θὰ δῆτε ἐκεῖ πὼς τὸ ἔγκλημα δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλο, οὔτε θετικὰ οὔτε ἀρνητικά, πὼς δὲν εἶναι οπουδαῖο γιὰ ἔχεις μεγάλο ταλέντο, πὼς δὲν εἶναι σπουδαῖο νὰ χαρτοπαίζεις, δὲν εἶναι σπουδαῖο νὰ θυσιάζεσαι ἢ ν' ἀδικεῖς, νὰ κάνεις τὰ παιδιὰ σου νὰ ὑποφέρουν ἐπειδὴ ἀκολουθεῖς τὶς αἰσθηματικές σου προσταγές. Ὅλοι εἶναι μικροὶ ἢ ἔχουν μιὰ μικρότητα ποὺ τοὺς παρασέρνει, τὸ μόνο μεγάλο, εἶν' ἕνα βάρος, σὰν βραχνὰς ποὺ πιέζει ὅλους, κοινωνία εἶναι; μοῖρα εἶναι; Ὅ,τι θέλετε πῆτε τοῦ!

Κι' ὅμως ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀφάνταση καλωσύνη. Κι' ὁ συγκρασιὸς αὐτῆς τῆς καλωσύνης μὲ τόση ἀθλιότητα τοῦ δίνει τόνο προσωπικὸ καὶ τίτλους γιὰ νὰ πάρει θέση στὴ διεθνῆ φιλολογία.

Στοὺς «Παραστρατημένους» δημιουργήθηκε ἕνας κόσμος, πρίερος παράδεινος, πρωτότυπος, ὅπου, ἐνῶ ὅλοι διαμαρτύρονται καὶ ὑποφέρουν τόσο ἀπὸ τὰ δικά τους λάθη ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες φίλων καὶ συγγενῶν—ὅμως σὰν νὰ αἰσθάνονται πὼς ὅ,τι τοὺς συμβαίνει εἶναι ἀναπόφευκτο· εἶναι ὅλοι ἄνθρωποι ἀνώτεροι ἀπ' ὅ,τι φαίνονται —καὶ φαίνονται κήρυγμα. Ὁλ παραστρατημένοι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀδικημένοι, τοὺς παρακολουθοῦμε δμως ἐδῶ σὰν πρόσωπα δράματος. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ νομίζω ποὺ μποροῦμε νὰ δώσουμε αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ σὲ σύγχρονο ἑλληνικὸ πεζογράφημα. Μοῦ ἔτυχε νὰ διαβάσω μυθιστορήματα ἑλληνικὰ ποὺ νὰ συγκινοῦν, κανένα δμως δὲν ἦταν δραματικό, δὲν περιεῖχε ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπει σ' αὐτοὺ τοῦ εἴδους ἔργα νὰ θεμελιωθοῦν.

Κάθε ἐποχὴ ἔχει τὸ δράμα της ἢ μᾶλλον βρίσκει γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσει τὸ δράμα τρόπον ποὺ πλουτίζει. Σήμερα μεγάλη θέση παίρνει αὐτὸ ποὺ μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε ἠθικὸ μηδενισμό. Τίποτε τὸ Νιτσεϊκὸ σ' αὐτὴ τὴ στάση, τοὐναντίον, εἶναι μηδενισμὸς ἀντηρωϊκός. Ἀπὸ αὐτὴς τῆς ἀπόψεως οἱ «Παραστρατημένοι» μοῦ θυμίζουν Céline καὶ Hemingway. Ὄχι μόνον δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε τώρα μὲ ἀνθρώπους καλοὺς ἢ κακοὺς —κοινωνία χωρὶς ἠθικὴ μᾶς παρουσίασε ὁ Proust κι' ὁ Joyce— ἀλλὰ στὴ νεώτερη ἀπὸ αὐτὴ φιλολογικὴ γενεὰ προχωρήσαμε ἀκόμα κατὰ ἕνα βῆμα — καὶ πλάθουμε κοινωνία ὅπου αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ἐξαλείφεται, ἐκμηδενίζεται.

Τὸ πρόβλημα τῶν παραστρατημένων εἶναι ἀπὸ τὰ ὀξύτερα καὶ πιὸ καθολικὰ τῆς ἐποχῆς μας. Πρωτοφανερώθηκε στὴ σύγχρονη κοινωνία μὲ τὸν Ριμπό, συνειδητοποιήθηκε σήμερα, καὶ τώρα, ὄχι μόνον οἱ καταραμένοι, ὁ Πόε καὶ Μπωντελαίρ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀστοὶ παραστρατοῦν. Φεύγουν ἀπὸ παντοῦ σὰν τὰ ποντίκια ἀπὸ βυθιζόμενο σκάφος. Ἔνδ τσοι πνίγουν τὸν ἑαυτό τους ἢ πειθαρχοῦν σὲ νέες θρησκεῖες, μερικοὶ φεύγουν, πρέπει νὰ φύγουν, καταφεύγουν στὰ αἰσθήματα, οἱ φραγμοὶ πέφτουν — ὅσοι δὲν ἔχουν προσωπικότητα μεγάλη, μ' ἀντεστάθησαν καὶ δὲν ἀπέκτησαν χαρακτῆρα, ζοῦν μιὰ μικρὴ ζωὴ κ' ἕνα μεγάλο δράμα. Διαβάσατε τοὺς «Παραστρατημένους»!

Θὰ δῆτε ἐκεῖ πὼς τὸ ἔγκλημα δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλο, οὔτε θετικὰ οὔτε ἀρνητικά, πὼς δὲν εἶναι οπουδαῖο γιὰ ἔχεις μεγάλο ταλέντο, πὼς δὲν εἶναι σπουδαῖο νὰ χαρτοπαίζεις, δὲν εἶναι σπουδαῖο νὰ θυσιάζεσαι ἢ ν' ἀδικεῖς, νὰ κάνεις τὰ παιδιὰ σου νὰ ὑποφέρουν ἐπειδὴ ἀκολουθεῖς τὶς αἰσθηματικές σου προσταγές. Ὅλοι εἶναι μικροὶ ἢ ἔχουν μιὰ μικρότητα ποὺ τοὺς παρασέρνει, τὸ μόνο μεγάλο, εἶν' ἕνα βάρος, σὰν βραχνὰς ποὺ πιέζει ὅλους, κοινωνία εἶναι; μοῖρα εἶναι; Ὅ,τι θέλετε πῆτε τοῦ!

Κι' ὅμως ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀφάνταση καλωσύνη. Κι' ὁ συγκρασιὸς αὐτῆς τῆς καλωσύνης μὲ τόση ἀθλιότητα τοῦ δίνει τόνο προσωπικὸ καὶ τίτλους γιὰ νὰ πάρει θέση στὴ διεθνῆ φιλολογία.

Στοὺς «Παραστρατημένους» δημιουργήθηκε ἕνας κόσμος, πρίερος παράδεινος, πρωτότυπος, ὅπου, ἐνῶ ὅλοι διαμαρτύρονται καὶ ὑποφέρουν τόσο ἀπὸ τὰ δικά τους λάθη ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες φίλων καὶ συγγενῶν—ὅμως σὰν νὰ αἰσθάνονται πὼς ὅ,τι τοὺς συμβαίνει εἶναι ἀναπόφευκτο· εἶναι ὅλοι ἄνθρωποι ἀνώτεροι ἀπ' ὅ,τι φαίνονται —καὶ φαίνονται

αὐτῆς τῆς πολεμικῆς εἴτανε νὰ χάσει ὁ Ντελακρουὰ ὅλες τὶς κρατικὲς παροχὲς ποὺ ἔσαμε τότε τοῦ ἐξασφαλίζανε, σχεδὸν ἀποκλειστικά, τὰ μέσα τῆς ζωῆς. Ἐπακολούθησε ἡ φτώχεια.

"Ἐρχεται τέλος τὸ 1830. Μιὰ ἐξαιρετικὴ περίοδο. Μέσα σὲ μιὰ μέρα, ἡ δόξα ἀγκαλιάζε ἀνθρώπους ἄγνωστους ὡς τότε. Πάλι ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ πολίτη ἀναγνωρίζεται ὡς ὑπέρτατη ἀρετή. Τὸ πάθος εἶταν τὸ ἰδεαλιστικὸ κλίμα μιᾶς νεότητας τρελῆς γιὰ λευτεριὰ κι αὐτοθυσία. Παντοῦ οἱ λαοὶ σηκώνουνταν ἑνάντια στὴν καταπίεση, ἐνῶ οἱ ποιητὲς θυσιάζουνταν γιὰ τὴ λευτεριά. Στὴ Γαλλία ξέσπασε ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Ἰουλίου καὶ στὰ ὁδοφράγματά της συναδελφωθήκαν ἀστοὶ καὶ φοιτητές, καλλιτέχνες κ' ἐργάτες.

Ὁ Ντελακρουὰ πολέμησε ἄραγε; Τίποτα δὲν τὸ ἀποδείχνει, ἂν καὶ ὑπάρχουνε πλήθος μαρτυρίες πὼς υἱοθέτησε τὴν ὑπόθεση τῶν ἀναστατωτῶν. Κείνη τὴν ἐποχή, ἡ παραγωγή του ἔγινε θαυμαστὰ γόνιμη. Τὰ θέματα τῶν ἔργων του: «Ὁ Μπουασσὶν κ' Ἀνγκλὰς στὴ Συνταγτικὴ», ὁ «Κρόμβελ», ὁ «Φόνος τοῦ Ἐπίσκοπου τῆς Λιέγης» ἢ ἡ θαυμαστὴ «Λευτεριά, ὁδηγὸς τῶν λαῶν» ἔχουν ὅλα ἐπαναστατικὴ σημασία. Στὸ τελευταῖο μάλιστα ἔργο, ὁ Ντελακρουὰ, συγκεντρώνοντας τὸ αἰστημα ποὺ ἀνταράχτε ὁλάκερο λαό, δημιουργεῖ ἕνα σύμβολο. Ἡ «λευτεριὰ» ἀγοράστηκε ἀπὸ τὴ νέα φιλελεύτερη κυβέρνηση, κι ὁ καλλιτέχνης, παρασημοφορημένος ἀπὸ τὸ Λουδοβίκο-Φιλίππο, ποὺ ἡ νωπὴ ἐξουσία του τὸν εἶχε μεθυσμένο, ἐξουσιοδοτήθηκε νὰκολουθήσει χωρὶς καμμιὰ δαπάνη τὴν ἀποστολὴ τοῦ Κόμη ντὲ Μορνιὰ στὸ Μαρόκο.

Παρὰ τὴν ἐπιτυχία, ὁ Ντελακρουὰ ἔμελλε νὰ γνωρίσει ὡς τὸ τέλος τὴν ἐχθρότητα τῆς Ἀκαδημίας. Κάθε φορὰ ποὺ τῆς στάθηκε βολετὸ νὰ πορρίψει τὰ ἔργα του, τὸκαμε μὲ μεγάλη χαρά, χαμὲ ὡστόσο νὰ τολμήσει ποτὲ νὰ τὰ κατηγορήσει γιὰ κακοζωγραφισμένα. Στὰ 1845 ἀκόμα, ποὺ ὁ ζωγράφος εἶχε πατήσει τὰ πενήντα, τὸ Σαλὸν ἀρνιότανε νὰ δεχτεῖ τὴν «Ἀνατροφὴ τῆς Παρθένου», ἔργο μ' ἐξαίρετη γλύκα καὶ χάρη. Ὅταν ἡ Ἀκαδημία αὐτή, ποὺ τὸν εἶχε πολεμήσει πάνω ἀπὸ τριάντα χρόνια, τοῦ ἄνοιξε τὶς πόρτες της, στὰ 1857, αὐτὸ ἔγινε μὲ μικρὴ πλειοψηφία. Εἴδανε μάλιστα οἱ σύγχρονοι, κατὰ τὸ θάνατό του, στὰ 1863, τὸ σπάνιο θέαμα, νὰ βγεῖ ὁ ἀκαδημαϊκὸς γλύπτης Ζουμφροά, ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἰνστιτούτου, νὰ νεκρολογήσει τὸ δοξασμένο ζωγράφο μὲ λόγια τόσο ψυχρὰ καὶ συμβατικὰ ποὺ μοιάζανε πιότερο μὲ Ἔλεγχο παρὰ μὲ ὕμνο.

Τὸ ἔργο τοῦ Ντελακρουὰ περιλαβαίνει μεγάλο ἀριθμὸ πίνακες, πάμπολλες λιθογραφίες, ἀκουαρέλες, καρτὸν γιὰ γυαλογραφήματα, καὶ τὶς μεγάλες διακοσμήσεις ποὺ ἐχτέλεσε στὸ Σατὼ ντὲ Βερσάϊ, στὶς βιβλιοθῆκες τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, στὸ μουσεῖο τοῦ Λούβρου, στὸ Δημαρχεῖο, στὴν ἐκκλησία τοῦ "Ἁγιου Σουλπίκιου. Μετὰ τὸ θάνατό του, ὁ τεχνοκρίτης Μπυρτύ, ποὺχε στενὸ δεσμὸ φιλίας μὲ τὸν Ντελακρουά, κατάστρωσε τὸν κατάλογο τῶν ἔργων του. Κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ κατάλογου αὐτοῦ, ἐξακριβώσε τὴν αὐθεντικότητα παραπάνω ἀπὸ ἕξη χιλιάδων σχέδιων, βγαλμένων ὅλων ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ντελακρουά. Τεράστιος ἀριθμός, ποὺ ἀποδείχνει τὶς λεπτολόγες ἐρευνες ποὺχε ἀπαιτήσει ἡ θεωρούμενη ὡς αὐθόρμητη δημιουργία τόσων ἀριστουργημάτων. Καὶ ποὺ ἀξιζε ἀκόμα παραπάνω, ἄμα κανεὶς λογαριάσει πὼς ὁ Ντελακρουὰ εἶτανε διαρκῶς ἄρρωστος καὶ πὼς βρῆκε πάντα τὸν καιρὸ νὰ ταξιδεύει, νὰ γράφει σοφὰ ἄρθρα γιὰ τὴν τέχνη καὶ νὰ κρατεῖ ἕνα Ἡμερολόγιο ποὺ ἀποτελεῖ ἕνα λαμπρὸ ντοκουμέντο γιὰ τὴν ἐποχή καὶ μιὰ συγκινητικὴ ἐξομολόγηση ἑνὸς καθαροῦ πνεύματος καὶ μιᾶς γενναίας καρδιᾶς.

ΠΙΕΡ—ΛΟΥΪ· ΦΛΟΥΚΕ

ΣΚΙΤΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

ΚΑΘΕ Τετάρτη στὴ γειτονιά μας γίνεται λαϊκὴ ἀγορά. Ἀπὸ τὴν Τρίτη τὸ ἀπόγεμα καταφθάνουν εἰς τὴν μικρὴ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Παντελήμονος, εἰς τὸν χῶρον ποὺ προορίζεται γιὰ τοὺς πωλητάς, σοῦστες φορτωμένες μὲ κάθε λογῆς ἐμπορεύματα καὶ χρειάζεται εἰδικὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐπαλήθευσή του μπορεῖ νὰ τὴν κάνει ὁ κάθενας μας ἀνανεβρέχοντας πρόχειρα στὶς προσωπικές του θύμησες. Τὰ μέσα τ' ἀπαιτούμενα γιὰ νὰ ἔρθει σὲ πρώτην ἐπικοινωνία ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ του, τὰ διέθεταν τότε —καὶ τὰ διαθέτουν ἀκόμα—μονάχα δσοι ἤξεραν τοὐλάχιστον μιὰ γλῶσσα ξένη. Βιβλία ἐγκυκλοπαιδικά, Ἱστορικά, φιλολογικὰ καὶ τάλλητὰ γιὰ νεαρὲς ἡλικίες, δὲ βρίσκουν παρὰ μονάχα στὰ γαλλικά, στὰ ἀγγλέζικα ἢ στὰ γερμανικά. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία, ποὺ πηγάζει σὰν ἀναγκαία συνέπεια μιᾶς τέτοιας διάκρισης, εἶναι ὁλοφάνερη. Ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς κάποιες οἰκογένειες ἐποροῦσες ἢ πλειοψήφεις τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ τοῦ μικροαστισμοῦ εἶναι ἀνίκανη νὰ μορφώσει στοιχειωδῶς τὰ παιδιά της, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο ἐφόδιο ἀπὸ τὰ κωμικὰ ἐκείνα γαλλικὰ τῶν δημόσιων σχολείων, τὰ διδασκόμενα μὲ τὸ γνωστὸν τρόπο. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ προνομιοῦχοι, ποὺ χάρη στὶς φροντίδες μιᾶς γκουβερνάντας ἢ μιᾶς ἔξενης ἐθνικότητας σοῦχε, μποροῦνε νὰ κάνουνε χρήση τῶν ἔξενων βιβλίων, ἀποτίζονται σιγὰ-σιγὰ τόσο βαθειὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσας, ποὺ τοὺς δίνει τὰ πρῶτα αὐτὰ φῶτα, ὥστε ἡ ἀπώλειά τους γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ὁλότητα νὰ εἶναι σημαντική.

Ἔνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ δὲ μπορέσαμε νὰ βάλουμε ἀκόμα τὶς βάσεις ἑνὸς νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ—τὸ πιστεύω ἀκράδαντα— εἶναι κ' ἡ ἔλλειψη βιβλίων σὲ γλῶσσα ἑλληνική, ποὺ νὰ προορίζονται εἰδικὰ γιὰ τὰ παιδιά. Βιβλίων ποὺ ν' ἀνοίγουνε τοὺς ὁρίζοντες τῆς μόρφωσης ἀλλὰ μὲ τρόπο τέτοιο ποὺ νὰ συταιριάζεται μὲ τὴν ψυχολογία τοῦ ἑλληνόπουλου, νὰ κλείνει τὸν παλμὸ τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας, τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ νὰ καλλιεργεῖ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐγχώρια πραγματικότητα.

Βρῆκα μὲ χαρὰ μου πολλὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦτα στὸ βιβλίο τοῦ κ. Κώστα Χωρικοῦ, ποὺ ἐπιγράφεται «Ὁ Γύρος τῆς Ἑλλάδος» καὶ ποὺ μὲ τόσην ἐπιμέλεια τυπογραφική, τόση καλαισθησία στὴν ἐμφάνιση, ἐξέδωκε τελευταῖα ὁ οἶκος Ἐλευθερουδάκη. Δὲν πρόκειται νὰ κάνω λογοτεχνικὴ κριτικὴ ἑνὸς βιβλίου γιὰ παιδιά. Τρέφω μεγάλη δυσπιστία πρὸς τὴν πρώτη καὶ μεγάλην ἐμπιστοσύνη στὰ δεύτερα. Θέλω μονάχα νὰ σημειώσω τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευση ποὺ εἶχε ὁ συγγραφέας νὰ συνδυάσει δυὸ στοιχεῖα βασικῆς ὠφελιμότητας προκειμένου γιὰ παιδιά, τὸ ἀφηγηματικὸ μὲ τὸ καθαρὰ μορφωτικό, εἴτε ὁπὸ τὴν ἐμφάνιση τῆς πατριδογνωσίας παρουσιάζεται τοῦτο, εἴτε ὡς γενικώτερης ἐγκυκλοπαιδικῆς κατατόπισης.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

ΚΩΣΤΑ ΧΩΡΙΚΟΥ: "Ο ΓΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,,

ΕΔΩ καὶ λίγες μέρες μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τονίσω, σὲ μιὰ συνομιλία δημόσια, τὴ θλιβερὴ μοῖρα τῆς γενιᾶς μας ποὺ ἀναγκάστηκε, στὰ παιδιά της χρόνια, νὰ πάρει τὸ βάφτισμα τῆς μόρφωσης μέσα σὲ πηγὲς ξένες. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲ φαντάζομαι νὰ χρειάζεται εἰδικὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐπαλήθευσή του μπορεῖ νὰ τὴν κάνει ὁ κάθενας μας ἀνανεβρέχοντας πρόχειρα στὶς προσωπικές του θύμησες. Τὰ μέσα τ' ἀπαιτούμενα γιὰ νὰ ἔρθει σὲ πρώτην ἐπικοινωνία ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ του, τὰ διέθεταν τότε —καὶ τὰ διαθέτουν ἀκόμα—μονάχα δσοι ἤξεραν τοὐλάχιστον μιὰ γλῶσσα ξένη. Βιβλία ἐγκυκλοπαιδικά, Ἱστορικά, φιλολογικὰ καὶ τάλλητὰ γιὰ νεαρὲς ἡλικίες, δὲ βρί-

Τὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας
(Ἀπὸ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ βιβλίου)

σκονταν παρὰ μονάχα στὰ γαλλικά, στὰ ἀγγλέζικα ἢ στὰ γερμανικά. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία, ποὺ πηγάζει σὰν ἀναγκαία συνέπεια μιᾶς τέτοιας διάκρισης, εἶναι ὁλοφάνερη. Ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς κάποιες οἰκογένειες ἐποροῦσες ἢ πλειοψήφεις τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ τοῦ μικροαστισμοῦ εἶναι ἀνίκανη νὰ μορφώσει στοιχειωδῶς τὰ παιδιά της, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο ἐφόδιο ἀπὸ τὰ κωμικὰ ἐκείνα γαλλικὰ τῶν δημόσιων σχολείων, τὰ διδασκόμενα μὲ τὸ γνωστὸν τρόπο. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ προνομιοῦχοι, ποὺ χάρη στὶς φροντίδες μιᾶς γκουβερνάντας ἢ μιᾶς ἔξενης ἐθνικότητας σοῦχε, μποροῦνε νὰ κάνουνε χρήση τῶν ἔξενων βιβλίων,

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

(ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΝΟΥΒΕΛΑ ΠΟΥ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΗ ΠΡΟΣΕΧΩΣ)

Το δωμάτιό μου στὸν «Εὐαγγελισμὸ». Ἕνα σιδερένιο κρεββάτι. Ἕνα μικρὸ τραπεζάκι σιδερένιο. Στὸ πάτωμα πράσινοι, μουσαμπάδες. Ὀλόγυμνοι, γαλάζιοι τοῖχοι. Φορῶ πυξάμα κ' ἀπὸ πάνω ἕνα ἀντερί. Αἰσθάνουμαι ξένο τὸν ἑαυτό μου στὸ δωμάτιο καὶ μέσα στὸ φαρδόμακρο αὐτὸ φόρεμα.

"Ολοι φύγαν. Εἶμαι ὁλομόναχος. Φωνὴ δὲν ἀκούεται. Ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα μπαίνει μέσα ἡ νύχτα καὶ μοῦ σφίγγει τὴν καρδιά. Τὸ σκοτάδι ποὺ ἀλόενα περισσεύει μ' ἀπομακρύνει τὰ λιγοστὰ ἐπιπλα καὶ μοῦ κάμει νὰ νοιώθω τὸν ἑαυτό μου πιὸ μόνον ἀκόμα.

Μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀπὸ τὸ δωμάτιο αὐτό, γάνεται καὶ κάθε τί ποὺ ἔχει σχέση μαζύ μου. Οἱ θρῆσές μου ἀπὸ τὸ σπίτι μας, οἱ γνωστοί μου, ἡ φωνὴ ἐκείνων ποὺ ἀγαπῶ, ἕνα σωρὸ μικροπράγματα. Ψίχουλα, θρύψαλα τῆς περασμένης μου ζωῆς, τὸ χωριό, ἡ ἐπαυλὴ τοῦ στρατηγοῦ, τὰ λεωφορεῖα, ἡ Σχολή, οἱ διάφοροι γιατροί, οἱ νοσοκόμες, οἱ ἀνησυχίες τῆς ζωῆς, ἡ πόλι, ὁ θόρυβός της, ὅλα ἀπομακρύνουνται. Μέσα μου νοιώθω ἕνα κενό. Ἕνα παρρέξενο κι' ἀσύλληπτο αἴσθημα μοῦ πλημμυρά.

Στὴν ψυχή μου φωλιάζουν φαντάσματα σκοτεινὰ κι' ἄμορφα, σὰν τὶς σκιὲς ποὺ τριγυρνοῦν μιὰ φωτισμένη ἀπὸ ἕνα μονάχα λυχνάρι καλύβα.

Ἡ πόρτα μου εἶναι κλειστή. Κι' οὔτε θέλω νὰ τὴν ἀνοίξω. Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ τρέξουν στὸ δωμάτιό μου, ὅλες οἱ δυστυχίες ποὺ μοῦ φυλάγει τὸ νοσοκομεῖο. Νοιώθω πὼς παραμονεύουν πίσω. Κουρνιάζουν μὲ τὶς ἐλπίδες. Μὰ ὁρίσανε τὶς τελευταίες λιγότερες ἀπὸ ἕνα παράξενο συναίσθημα αὐτοθασανισμοῦ.

Σκοτεινιάζει ὁλότερα. Γυρνῶ τὸν διακόπτη. Φῶς ὑπερβολικὰ ἀδύνατο. Μόλις ξεχωρίζουν οἱ χοντρὲς γραμμὲς τῆς κάμαρας. Οἱ λεπτομέρειες χάνονται μέσα σὲ μιὰν ὀχρὴν ἀφάνεια.

Χτυποῦν τὴν πόρτα. Ἐμπρός! Στὸ σκοτεινὸ κούφωμα τοῦ φωτισμένου διάδρομου φαίνεται μιὰ γυναῖκα. Ἕνα μελαχρινὸ κεφάλι, πάνω σ' ὁλόλευκο πουκάμισο. Μαῦρα φρύδια, χοντρὰ καὶ μεγάλα. Φωτερὰ, ἐδέντρα μάτια.

—Θὰ σᾶς φέρουν νὰ φάτε τώρα. Θέλετε τίποτε;

—"Οχι. Εὐχαριστῶ!

Τραβιέται... Θὰ μοῦ φέρουν νὰ φάγω.

Ἀνακατώνουμαι.

...Σὲ λίγο τὸ φαγί μου κομίστηκε. Δὲν τ' ἀγγίζω. Ποῦ δρέξη!

Τὶ ἀργὰ ποὺ περνᾶ ὁ καιρὸς ἐδῶ. Τὰ λεπτὰ μακραίνουν μέσα σὲ φοβερὴ σταναχώρια. Σκορπίζουνται μάλιστα. Δὲν μαζεύουνται. Ἀνακατώνουνται. Κατανοῦν τέταρτα, ὧρες, μέρες...

Κυττάζω μὲ μίσος τὸ κρεββάτι αὐτό, ὅπου θὰ μείνω, ποιὸς ξέρει πόσους σκληροὺς, πικραμένους μήνες. Δὲν τολμῶ ν' ἀγγίξω τὰ σκεπάσματα. Κάθουμαι στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ κι' ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς σὲ λίγο, θὰ φύγω ἀπὸ ἐκεῖ. Στὸ δωμάτιό μου γιομίζει μιὰ μυρωδιὰ ἀνακατωμένη μὲ φάρμακα καὶ ἀντισηπτικά.

Λαχταρῶ ἀμέσως τὶς πεδιάδες, τὰ δουνά, τὰ δένδρα. Ποθῶ κίνηση. Διψῶ ζωή. Ὅποια καὶ νάναι αὐτή. Δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρώσω τὸ μυαλό μου.

Δὲ θυμᾶμαι τίποτε. Τ' αὐτιά μου δουΐζουν. Νοιώθω μιὰ ταφόπετρα στὸ στῆθος μου.

Θέλω νὰ φωνάξω. Πίνω νερὸ, γουλιὰ γουλιά.

Ξανακοίγεται ἡ πόρτα.

Ἡ ἴδια γυναῖκα.

Πλησιάζει τὸ δίσκο μὲ τὰ γιομάτα ἀκόμη πιάτα, καὶ μὲ παραπηγεῖ ἔκπληκτη. Ρωτᾶ γιατὶ δὲν ἔφαγα. Ψιθυρίζω δυὸ-τρεῖς ἀκατάληκτες φράσεις καὶ βγαίνει.

Στὸ διάδρομο ἀκούουνται χαμηλὲς ὁμιλίες. Βήματα... Ἀπὸ μακρυὰ φωνές. Τραγούδια; Λυγμοί; Χάχανα;...

Καταλαβαίνω νὰ φουντώνει ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ἡ ἐκπληξή κ' ἡ σταναχώρια μου. Σὰν, κάθε λεπτὸ ποὺ περνᾶ, νὰ δημιουργοῦνται γύρω μου, καινούργιο, ἀπεραντωσικὸ κόσμο.

Δὲν θέλω νὰ πιστέψω πὼς θὰ περάσω τὴ νύχτα στὸ δωμάτιο αὐτό. Μέσα μου, νοιώθω νὰ συσσωρεύουνται ἐπιθυμίες ἰκανὲς ν' ἀντισταθοῦν σὲ ζυνάμεις ποὺ θὰ μὲ κρατήσουν σκλάβο ἐδῶ μέσα. Αἰσθάνουμαι κάποιες ἀνησυχίες στὴν ψυχή μου.

Στὸν τοῖχο, ξεχωρίζω ἕνα ἠλεκτρικὸ κουδούνι. Μάθαρο σημάδι παρηγορίας μ' ἀνάμεσ μὲ τὸν ἔξω κόσμο. Θέλω νὰ κάμω μιὰν ὁποιαδήποτε κίνηση καὶ πατῶ. Παρουσιάζεται ἡ ἴδια γυναῖκα. Στέκεται ἀκίνητη μπρὸς στὴν πόρτα καὶ περιμένει.

Τὴν κυττάζω στὸ πρόσωπο ἐξεταστικὰ, δίχως νὰ μιλῶ. Ξεκολουθεῖ νὰ μένει ἀκίνητη στὴν ἴδια θέση. Μ' ἐκνευρίζει καὶ φωνάζω:

—Φύγετε! Δὲ θέλω τίποτε! Φύγετε! Φύγετε!...

♣

Ψηλὸς, γυμνὸς, κάθετος, ψυχρὸς γαλάζιος τοῖχος. Καὶ στὶς πιὸ ἀπόκρυφες γωνιὲς τῶν ματιῶν μου, καθρεφτίζεται ἕνα κομμάτι τους. Ὅπου κι' ἀν γυρίσω, πάντα καὶ μονοχᾶ αὐτοὺς ἀντικρύζω. Τὰ μάτια μου, ὅσο τοὺς ἀποφεύγουν, τόσο καὶ δεσμεύουνται ἀπὸ τὴ ὄψη τους. Παίρνουν διάφορες διαστάσεις ὅσο τοὺς προσέχω ἄθελα. Μεγαλώνουν. Γίνουνται ἀπότομοι κι' ἀγριοι. Βράχοι.

Ζαλίζουμαι.

Παίρνουν τὴν ὄψη θάλασσας. Ἀπλώνουν, κυμματίζουν καὶ μοῦ γυρνοῦν τὸ κεφάλι. Νοιώθω τὴ δροσιά τους. Μὲ φαίνεται νὰ κυμματοδέρνω μὲ γυμνὸ κορμὶ, κ' ἔπειτα, ἀπότομα, ἡ μεταβάλλεται αὐτὴ σὲ πέτρες ποὺ μὲ σφίγγουν καὶ μὲ πληγώνουν ἀνάμεσά τους.

Δὲν κουνιέμαι καθόλου.

Οἱ τοῖχοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ παρατείνουν τὶς ψυχές, ἄφωνες, ἄδειες στιγμὲς κάθε νοσοκομείου. Ἡ ἔκτασή τους γίνεται χρόνος γυμνὸς ἀπὸ ἐπεισόδια σὰν τὴ γύμνια τους. Θάθω τὸ κεφάλι μου στὰ μαξιλάρια. Δὲν τολμῶ νὰ τοὺς βλέπω. Φοβᾶμαι πὼς θὰ γκρεμισθοῦν ἐπάνω μου, θὰ σκάσουν στὴ ράχη μου. Κι' ὡστόσο, ξεκολουθῶ νὰ βλέπω αὐτοὺς καὶ μὲ κλειστὰ μάτια. Μέσα μου γιομίζει ἕνα δροσερὸ πηλάδο. "Αργια κι' ἀπειλητικὰ πλάσματα ποὺ ξέρουν νὰ κρύβουν τὶς ψυχές τους. Στέκουνται συνθρωποί, σὰν νάναι συναθροισμένοι σὲ συμβούλιο, κι' ἐνῶ κάθε στιγμὴ ἑτοιμαζοῦνται νὰ μ' ἀπειλήσουν μὲ μεγάλες συμφορές, ἀρχονῦν, σὰν ν' ἀναβάλλαν τὴν ἐκτέλεση τῆς ἀπόφασής τους, γιὰ νὰ διασκεδάζουν μὲ τὸν φόβο τῆς ἀναμονῆς τῆς συμφορᾶς. Στέκονται δυνατοί, σὰν τοὺς θεοὺς τοῦ τᾶ κάτι στοὺς ἄλλους. Δὲν μπορῶ νὰ ξεχωρίσω τί λένε. Κινοῦνται πολλὰ ζείλη μαζί. Δυὸ-τρεῖς βγαίνουν ἔξω. Ὁ ἴδιος, κάθεται στὸ κρεββάτι, πλάι μου.

—"Α!... Μπράβο, κλάψε, κλάψε, παιδί μου...

♣

—"Οχι, ὄχι... Φοβᾶμαι...

—Δὲν ὑπάρχει λόγος, παιδί μου. Τὸ νοσοκομεῖο εἶναι γιομάτο ἀνθρώπους. Ἐδῶ μονάχα, γύρω σου, ὑπάρχουν ἐντεκα ἀρρωστοι... Καὶ τόσες νοσοκόμες...

—Δὲν ξέρω. Δὲν εἶμαι καλά.

—Σκέφτεσαι δυσάρεστα πράγματα.

—Φοβᾶμαι...

—Γιατί; "Εχεις ὅ,τι θέλεις ἐδῶ. Ναί, βέβαια. Καὶ κουδοῦνι. Σὰν φοβηθεῖς, φώναξε. Θάρθοῦν ἀμέσως. Εἶναι κλειστὰ παντοῦ...

—Εἶναι κλειστὰ παντοῦ. Φοβᾶμαι...

—Γιατὶ εἶναι κλειστά;...

—Δὲν ξέρω... Οἱ τοῖχοι αὐτοί...

—"Ε;...

—"Ω!...

—Σκέφτεσαι τίποτε; Θέλεις κανέναν;

—"Οχι, δὲν ξέρω.

—Θέλεις νὰ δεῖς τὴ Λεία; Ποιὰ εἶναι αὐτή; Ἀδελφή σου;

—Ἡ Λεία;... Δὲν ξέρω...

—Ποιὰ εἶναι ἡ Λεία;...

—Δὲν ξέρω...

—Πῶς; Ξέρεις. "Ελα, λέγε. Ποιὰ εἶναι ἡ Λεία; "Οταν λιγοθύμησες, φώναξες ἐκείνη...

—Βγάλτε με ἀπὸ δῶ μέσα...

—"Ελα, λέγε, παιδί μου, λέγε... Θὰ ἡσυχάσεις...

—Δὲ μένω ἐδῶ ἐγὼ τὴ νύχτα...

—Λέγε... Θὰ σὲ πάγω ἀλλοῦ...

—Τώρα.

—Τώρα. "Ομως πές μου.

—Ὤ! Δὲν εἶμαι παιδὶ πιά...

—Τὸ ξέρω. Δὲν εἶσαι παιδί.

—Τὸ γόνατό μου... Πονεῖ...

—Θὰ περάσει. Σοῦ τὸ καθαρίσαμε πρὸ ὀλίγου. Ἔπεσες καὶ τὸ κτύπησες.

—Ἔπεσα;... Πότε;...

—Τίποτε. Πονεῖ πολὺ τὸ γόνατό σου;...

—Τώρα ὄχι. Τώρα πονεῖ τὸ κεφάλι μου.

—Τὸ κεφάλι σου;

—Δὲν ξέρω.... Πονῶ κάπου, ὅμως... δὲν ξέρω. Τὸ κεφάλι μου... τὸ γόνατό μου...

—Γιὰ σκέψου...

—Ζαλίζουμαι... Δὲ θλέπω.

—Δὲν κινῆζει. Ἐγὼ εἶμαι κοντά σου. Μὴ φοβᾶσαι... Κλάψε. Κλάψε... Θὰ ξαλαφρώσεις. Μίρισε αὐτό... Βάλε τὸ κεφάλι σου στὸ μαξιλάρι... "Α!...

ΚΟΚΚΙΝΟΥ — ΜΕΤΑΞΑ

ΑΛΛΟΔΑΛΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΗΜΕΔΑΠΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Δρχ. 65

Βιβλιοπωλεῖον ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΑΦΑΝ. ΣΜΠΑΡΟΥΝΗ

Ο ΦΟΡΟΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Δρχ. 250

Βιβλ. Ἐλευθερουδάκη

Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΕΚΚΡΙΣΙΑΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΑΕΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑΙ ΕΝ ΒΥΖΑΝΤΙΩ

Δρχ. 60

ΒΙΒΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΛΕΩΝ. ΠΑΥΛΙΔΗ

Οἱ φιλολογικοὶ κύκλοι τοῦ τόπου, μὲ χαρὰ θὰ ξαναδοῦν ἀνάμεσά τους παλαιὸ των γνώριμο —τὸν Κύπριο ποιητὴ καὶ κριτικὸ κ. Λεωνίδα Παυλίδη, τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν σήμερα, ὕστερα ἀπὸ σιωπὴν τόσου καιροῦ, τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα». Τὰ παρακάτω ποιήματα, ἀπὸ νέα καὶ ἀνέκδοτη ἐργασίαι τοῦ ξεχωριστοῦ καθ' ὅλα αὐτοῦ τεχνίτη, δείχνουν τὴ μεστωμένη συνέχιση τοῦ ἔργου ποὺ ἄρχισε πρὸ καιροῦ, καὶ τὸ ὁποῖο συνέχιζε ἀθόρυβα ὅλο αὐτὸ τὸ μακρὺ διάστημα τῆς σιωπῆς του, ζώντας στὸ ἐξωτερικό, ὅπου ἐδίδαζε σὲ Πανεπιστήμιο τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία, καὶ ἀρθρογράφησε γιὰ πνευματικὰ καὶ ἄλλα ζητήματα τοῦ τόπου μας. Σὲ ἄλλα φύλλα ὁ κ. Παυλίδης θὰ δώσῃ σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν προβλημάτων τοῦ τόπου μας.

ΑΡΕΤΗ

Πλατειὰ 'σαι σὰν τὴ φύση, ἀκέρια
στὸ βαθιανάβρυσμά τῆς, ὦ ἀρετή,
στὸ φῶς της φῶς τὴ γέμεις πλέρια
κ' ἡ λάμψη σου στὸ χάος τὴ συγκρατεῖ,

Στὴν κίνησή της κι ὁμορφιά της
σὰν τοῦς ἀνέμους τις γοργὴ
κι ἀστέρευτη σὰν τὰ νερά της
λάμπεις χαρά, τρέμεις ὀργή.

Στὶς θόλλές της καὶ στοὺς κυκλῶνες
χύνεσαι σὲ στεριὲς καὶ σ' ὠκεανοὺς
καὶ στὶς σιωπὲς της φλόγα ἀπὸ ροδῶνες
θάλλεις στῶν μυστηρίων της τοὺς κρουνούς...

Κι' ἐμεῖς, στάλα δροσιᾶς στὸ κάμμα
κι ὡς μᾶς φυσᾶς κυλᾶμε ποταμοὶ
νὰ φέρουμε τὸ φωτανάμμα
τῆς γνώσης σου πάντα μὲ νέαν ὁρμή!

ΑΓΑΠΗ

Μιλᾶς: (ἀγνάντια μας οἱ γλάροι σμίγουν
μὲ τὴν κορφὴ τῆς θάλασσας κι ἀνοίγουν
μέσ' ἀπ' τοὺς ἀνθισμένους οὐρανοὺς
τῶν μυστικῶν ἱμέρων τοὺς κρουνούς).

—"Αν τὴν ἀπριλινὴ τούτη βραδυὰ
ὡς σοῦ δψεσι καὶ φρύγεται ἡ καρδιὰ
μπορεῖς νὰ πιεῖς σὲ κοῦπες ἀλαβάστρων
τὴν ἀνοιξιάτικη δροσιὰ τῶν ἀστρων...

Κι ἄν ἄτρομος στῆς ἀπεραντοσύνης
τ' ἀγερποπέλαγα ταξιδευτὴς
ὑψώνεσαι καὶ τὸ μακάριο χύνεις
παιάνα τοῦ λυτρωμοῦ σου θριαμβευτῆς...

Κι ἄν ὡς ροὴ γαλάζια ἀπὸ φῶς ποὺ καίει
σμίγει ἡ ψυχή σου τὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου,
εἶμαι τὸ ταῖρι σου, γεῖρε καὶ δός μου
φιλὶ ἀνεκύμαντο π' ὅλα τὰ λέει...

Εἶπες' (κι ἀκόμη ὁ λόγος σου πρὶν πάρει
καὶ δέσει τοὺς ἀχοός, ν' ἀφιγκραστοῦν
ἀπ' τὰ νερὰ ξεχώρισαν οἱ γλάροι
καὶ στὴν ἀκρογιαλιὰ χαμοπετοῦν...).

ΙΔΕΑ

Ἐγκαρτερώντας φτάσαμε, μέσ' ἀπὸ μπλάβα θάμπη
χρυσὴν ἀνοίγοντας ποριὰ μὲ τὸν ἀλαλαγμό σου,
ἐδῶ ποὺ ἡ γῆ σου θάλασσα πλατειὰ κι ὁλόσπρη λάμπει
σὲ σάλο ἡ σ' ἀποκάρωμα, βαθειὰ ἡ ρηχὴ στὸ φῶς σου.

Καὶ τώρα πιὰ κ' ἡ κρύφια μας χαρὰ σὰν εἶταν ὅλα
θολά, κ' οἱ πρᾶοι μας λογισμοὶ στὴ λάμψη τῆς ὀργῆς σου
τότε σκληροί, κ' οἱ μυστικοὶ καϊμοὶ μας θυελλόβολα
σύγνεφα ὡς τρέμαν προσμονῆς, κ' ἡ ποὺ τῆς ἀνοιξής σου

τᾶ ρόδα πάντοτ' ἔβρεξε σ' αἱμάτων καὶ δακρύων
σπονδὲς πολύκρουνες πληρῶ, στεγνὴ πυρογραμμένη
σάρκα μας, κι ὅποια προσφορὰ δική μας μὲς στῶν κρύων
ἀνέμων ξεφυλλίστηκε γιὰ σὲ τὴν ἀγριεμένη

ρριπή, τᾶ πάντα σύσμιξαν μ' ἐσέ. Ὦ, τᾶ πάντα ἡ γῆ σου τώρα,
ποῦ νὰ στρωτῆ κ' εἶν' ἄπειρη, σὰν τὸ νερὸ τᾶ πίνει
κι ἄς μᾶς παιδεύει ἡ μνήμη τους σὰ ἀδάμαντα μπόρα
σβύνει ὅμοια πέταμα πουλιῶν στὴν ἀπεραντοσύνη...

Κι ὡς στὴ γλυκειὰ σου ἀπαντοχὴ τ' ἀδάμαντά μας μέλη
λιγώνονταν, στὶς ἀῶρες σου κι ἀπ' τὰ χαμόγελά σου
ὁλόανθη ἡ φλόγα τῶν ρυθμῶν, τῆς ἁρμονίας τὸ μέλι
κι ὁ λόγος παντοδύναμος ζεῖ στὰ σκιρτήματά σου...

Κι ἄν ξάφνου πάλι μέλλεται πυκνὸς ὁ σάλαγός σου
ν' ἀναταράξει τὴν τραχειὰν οὐσία τῶν προβλημάτων
τ' ἀνθρώπου καὶ τῆς μοίρας του, φτάνει ν' ἀχεῖ ὁ παλμός σου
γνώση καλὴ κ' ἰσόρροπη, στὸν κύκλο τῶν πραγμάτων

γιὰ νάναι τ' ἀργὸ τάνυμα τῆς πράξης μετρημένο
μὲ τὸ σκοπὸ κ' ἡ πᾶσ' ἀρχὴ νάχει ὁρατὸ τὸ τέρμα,
καθὼς ὁ μέγας ἡλιανθὸς στὸ γαλαζοβαμμένο
τ' ἄπειρο πάντα εἶναι ὁρατὸς σ' ἀνατολὴ καὶ γέρμα...

Κι ἄν ξαναγίνει ὁ πόθος μας ἀμὴς καὶ τ' δραμὰ μας
θολώσει σάμπως καταχνιὰ νὰ ζώνει τὰ βουνὰ σου,
κάμε ν' ἀπλώσει μέσα μας τὸ φῶς σου κ' ἡ καρδιὰ μας
κοράλλι θὰ γενεῖ στὴν ἄβυσσο τῆς ἀγκαλιᾶς σου...

Κι ἄ μαραζώσει ὁ πόθος μας, στόλα δροσιᾶς ἡ αἰμάτου
θρόμβος καὶ λυώσει ἡ ξεραθεῖ στὴν δψη μας τὴν ὥρα
τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῶν λυγμῶν ὅμοια ρομφαία θανάτου
ν' ἀστράψει μπρὸς καὶ μέσα μας ἀγλαοφεγγὴ σου ἡ γνώρα,

τῶν δειλιασμένων ἡ τυφλὴ ψυχὴ ν' ἀντιλαμπίσει
μ' ὅση μας δύναμη κι ὀργὴ στὰ ἐκστατικά μας φρένα
ἀπόμεινε τὸν τρόμο σου καὶ τότε θὰ ξυπνήσει
καὶ νεκρωμένη ἡ νόησή μας γιὰ τ' ἄξια πεπρωμένα

τὴ χρυσὴ βρίσκοντας ποριὰ μέσ' ἀπ' τὰ δγρὰ μας θάμπη
πρῶτοι ἡ στερνοὶ νὰ φτάσουμε μὲ τὸν ἀλαλαγμό σου
ἐδῶ ποὺ ἡ γῆ σου εἶν' ἄπειρη κι ὡς θάλασσα ὅλη λάμπει
σὲ σάλο ἡ σ' ἀποκάρωμα, βαθειὰ ἡ ρηχὴ στὸ φῶς σου...

ΜΟΙΡΑ

Στὸ μέγα φῶς γαλάζια ἀντιφεγγίζουν
βουνὰ ἀνοιξιάτικα, κάμποι, γιαλοὶ
κ' ἐρωτικὰ γιορτάσια σελαγίζουν
στὴ γιομοφεγγαριὰ μὲ τὸ φιλί.
Μπρὸς στὰ δρατὰ καὶ τ' ἀόρατα, ἄχνη δνείρου
σάμπως μαργαριαροποιασμὸς
ξεχύνεται στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἄπειρου
ροὴ ἀθανασίας ὁ ἀλαλαγμός.

Κ' ἐσύ; 'Ως ἄνθρωπος δρᾶς, νοεῖς, τανύεσαι,
μ' ἀστραπολάμπει ἡ σάρκα σου ἀχαμνή,
κλεῖς τ' ἀφεγγὰ σου μάτια καὶ γελιέσαι
πὼς ἄλλα προσδοκᾶς! Κ' οἱ κεραυνοί,

πορφυροφέρουγα τὰν 'καταγίδων
δρνια, ξάφνου σηκώνονται, χυμοῦν
καὶ τοὺς σταχτιοὺς σπουργίτες τῶν ἐλπίδων
τῶν μάταιων χαλκομότες πελεκοῦν...

Καὶ τότε; Τὴν ἀστοχασιά σου ἀφίνεις
γῆς κ' οὐρανῶν ἀνάμεσα καπνὸς
νὰ ὑψώνεται καὶ τὴν κατάρα χύνεις
τὴν ἄμετρη γαῦρος ἡ ταπεινός...

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΛΑΣΣΙΚΟΥ

[Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τραγωδία», ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ Δεκέμβριο]

Ο ΟΥ ἔγκειται ἡ κλασικότητα τοῦ Σοφοκλῆ καὶ γενικώτερα ποιά εἶναι τὰ στοιχεῖα, ποὺ κάνουν ἕνα ἔργο κλασσικό; Ἡ ἔρευνα πάνου σ' ἕνα τέτοιο πρόβλημα οὔτε ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα μας εἶναι οὔτε ὁπωσδήποτε περιττή, ὅσο ἐπικρατεῖ γύρω σ' αὐτὸ ἡ ἀφοριστία, ἡ ἀγνοια καὶ ἡ αὐθαιρεσία.

§ 1. Κάθε ἔννοια διευκρινίζεται καλύτερα, ὅταν τεθῆ παράλληλα ἡ ἀντίθετή της. "Ο,τι λέμε «κλασσικὸ» θὰ γίνῃ ἀντιληπτότερο, ἂν τὸ πλησιάσουμε καὶ τὸ ἀντιθέσουμε πρὸς τὸ ρομαντικό.

Τὸ κλασσικὸ καὶ τὸ ρομαντικὸ εἶναι δυὸ μορφὲς τοῦ πνεύματος. Αὐτές, προβαλλόμενες στὸν κόσμο τῆς τέχνης ἀποτελοῦν δυὸ ξεχωριστὲς αἰσθητικὲς κατηγορίες.

Ὀνομάζουν ἕνα ἔργο κλασσικὸ ἐφόσον ὁ συγγραφέας ἔχει ἐπιτύχει νὰ ἐπιβάλῃ μιὰν ἀπολλώνεια τάξη στὰ γεγονότα, νὰ δαμάσῃ τὴν ρομαντικότητα, τὸ διονυσιασμὸ τοῦ περιεχομένου ἐπιβάλλοντάς του μιὰ λογική, ἀλλὰ καὶ μιὰ διάρθρωση προικισμένη μὲ ἀντιθέσεις, συγχρονισμὸ καὶ διαδοχή. Τὸ κλασσικὸ λοιπὸν ἔργο θὰ εἶναι μιὰ ἐπιτυχία τοῦ ρασιοναλισμοῦ.

"Ομως παρατηροῦμε, ὅτι κάτω ἀπὸ μιὰ τέτοια θέση στεγάζεται τόσο ἕνα ἔργο τοῦ Σοφοκλῆ, ὅσο κ' ἕνα ἔργο τοῦ Rousseau, τοῦ Shakespeare κλπ. Ὁ ρασιοναλισμὸς ἄρα εἶναι μιὰ ἔννοια, στὴν ὁποία ἐμπίπτει τὸ κλασσικό, εἶναι ὅμως σύγχρονα πλατύτερη ἀπὸ κείνη τοῦ κλασσικοῦ, τοῦ ὁποίου ξεπερνάει τὰ σύνορα.

§ 2. Ἀλλοῦ λοιπὸν θὰ ζητήσουμε τὸ κύριο καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἔννοιας τοῦ κλασσικοῦ.

Παρατήρησαν, ὅτι σ' ἕνα ἔργο κλασσικὸ ἐπικρατεῖ περισσότερο ἡ λογικὴ παρουσίαση τοῦ περιεχομένου, τὸ νόημα, παρὰ τὸ συναίσθημα καὶ ἡ φαντασία. Καὶ φαίνεται ἀναμφισβήτητη καὶ καθολικοῦ κύρους ἡ παρατήρηση αὐτή. Ἕνα ἔργο κλασσικὸ περιέχει πρὸ πάντων ἕνα βαθύτερο νόημα, ἔχει κατεξοχὴν ἕνα πνευματικὸ περιεχόμενο, θέλει νὰ πῆ κάτι, ἐνῶ τὸ ρομαντικὸ ἔργο θέλει νὰ δείξῃ τὸν ἄνθρωπο καθ' ἑαυτόν, ἀφημένον νὰ ζήσῃ τὸν ἑαυτό του. Περίπτωση συγχύσεως τῶν ὁρίων ἀνάμεσα στοὺς δύο κύκλους, τὸν ἐντελλεκτουαλιστικὸ καὶ τὸ βιταλιστικὸ (καθὼς θὰ τὸν ὀνομάσουμε) δὲν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο μορφώνουμε τὴν πεποίθηση, ὅτι ἐφόσον σ' ἕνα ἔργο κλασσικὸ τὸ κύριο εἶναι ὁ ἐντελλεκτουαλισμός του, ἡ ἐπικράτησῃ δηλαδὴ τοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου, αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ ζητούμενο ξεχωριστὸ χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο.

§ 3. "Επειτ' ἀπ' αὐτὴ τὴ βασικὴ συμφωνία μὲ τὸν ἑαυτό μας ἀνοίγουμε μιὰ μικρὴ παρένθεση, γιὰ νὰ ἐξετάσουμε ἀξιολογικὰ τὸν ἰδιαίτερο ποιοτικὸ ἐφοδιασμὸ τοῦ κλασσικοῦ σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ρομαντικό. "Οταν, λοιπόν, δὲ μᾶς λείπει ἡ καλὴ πίστη, θὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι τίποτε —ἐκτὸς ἀπὸ ἕναν στεῖρο αὐτοματισμὸ τῆς σκέψης— δὲν ὑπάρχει, ποὺ νὰ μᾶς πείθῃ, ὅτι ἕνα ἔργο κλασσικὸ (ἐντελλεκτουαλιστικό), ὅπου ἐπικρατεῖ ὡρισμένο νόημα, εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ ἕνα ἔργο ζωῆς, ὅπου ἐπικρατεῖ περισσότερο ἡ λιγώτερο τὸ συναίσθημα καὶ ἡ φαντασία, ἡ ἀγνοια καὶ ἡ αὐθαιρεσία.

§ 1. Κάθε ἔννοια διευκρινίζεται καλύτερα, ὅταν τεθῆ παράλληλα ἡ ἀντίθετή της. "Ο,τι λέμε «κλασσικὸ» θὰ γίνῃ ἀντιληπτότερο, ἂν τὸ πλησιάσουμε καὶ τὸ ἀντιθέσουμε πρὸς τὸ ρομαντικό.

Τὸ κλασσικὸ καὶ τὸ ρομαντικὸ εἶναι δυὸ μορφὲς τοῦ πνεύματος. Αὐτές, προβαλλόμενες στὸν κόσμο τῆς τέχνης ἀποτελοῦν δυὸ ξεχωριστὲς αἰσθητικὲς κατηγορίες.

Ὀνομάζουν ἕνα ἔργο κλασσικὸ ἐφόσον ὁ συγγραφέας ἔχει ἐπιτύχει νὰ ἐπιβάλῃ μιὰν ἀπολλώνεια τάξη στὰ γεγονότα, νὰ δαμάσῃ τὴν ρομαντικότητα, τὸ διονυσιασμὸ τοῦ περιεχομένου ἐπιβάλλοντάς του μιὰ λογική, ἀλλὰ καὶ μιὰ διάρθρωση προικισμένη μὲ ἀντιθέσεις, συγχρονισμὸ καὶ διαδοχή. Τὸ κλασσικὸ λοιπὸν ἔργο θὰ εἶναι μιὰ ἐπιτυχία τοῦ ρασιοναλισμοῦ.

"Ομως παρατηροῦμε, ὅτι κάτω ἀπὸ μιὰ τέτοια θέση στεγάζεται τόσο ἕνα ἔργο τοῦ Σοφοκλῆ, ὅσο κ' ἕνα ἔργο τοῦ Rousseau, τοῦ Shakespeare κλπ. Ὁ ρασιοναλισμὸς ἄρα εἶναι μιὰ ἔννοια, στὴν ὁποία ἐμπίπτει τὸ κλασσικό, εἶναι ὅμως σύγχρονα πλατύτερη ἀπὸ κείνη τοῦ κλασσικοῦ, τοῦ ὁποίου ξεπερνάει τὰ σύνορα.

§ 2. Ἀλλοῦ λοιπὸν θὰ ζητήσουμε τὸ κύριο καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἔννοιας τοῦ κλασσικοῦ.

Παρατήρησαν, ὅτι σ' ἕνα ἔργο κλασσικὸ ἐπικρατεῖ περισσότερο ἡ λογικὴ παρουσίαση τοῦ περιεχομένου, τὸ νόημα, παρὰ τὸ συναίσθημα καὶ ἡ φαντασία. Καὶ φαίνεται ἀναμφισβήτητη καὶ καθολικοῦ κύρους ἡ παρατήρηση αὐτή. Ἕνα ἔργο κλασσικὸ περιέχει πρὸ πάντων ἕνα βαθύτερο νόημα, ἔχει κατεξοχὴν ἕνα πνευματικὸ περιεχόμενο, θέλει νὰ πῆ κάτι, ἐνῶ τὸ ρομαντικὸ ἔργο θέλει νὰ δείξῃ τὸν ἄνθρωπο καθ' ἑαυτόν, ἀφημένον νὰ ζήσῃ τὸν ἑαυτό του. Περίπτωση συγχύσεως τῶν ὁρίων ἀνάμεσα στοὺς δύο κύκλους, τὸν ἐντελλεκτουαλιστικὸ καὶ τὸ βιταλιστικὸ (καθὼς θὰ τὸν ὀνομάσουμε) δὲν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο μορφώνουμε τὴν πεποίθηση,

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ

ΤΟ ΒΑΣΑΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΨΙΑΣ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΟΙΤΑΤΕ τον! πῶς κατάντησε πούφυγε ἀπὸ κοντά μας! ἔκανε ὁ Βαράγγας δείχνοντάς τον. Ἔγινε ἐρείκινον καὶ μᾶς ἠρθε!

Τώρα εἶδε ὁ Μιλάνδιος πῶς τὰ φούχα τοῦ Παύλου εἶταν ὅλα χώματα.

— Μὰ τί, ἔπεσες, μάλωσες, τί σοῦ συνέβη;

— Ὄρίστε! ὁ ἐνδοξότατος φίλος μας ὅλο χώματα! εἶπε ὁ Βαράγγας. Μὰ μποροῦσες νὰ μὴν εἶσαι ὅλο χώματα, ἀφοῦ πῆγες νὰ γίνεις πάμπλουτος! Καὶ μᾶς ἄφησες σὰν ἔρημα ὀρφανά;... Νά τα τώρα!

— Ἔπεσα, εἶπε ὁ Παῦλος· κάνου πῆγα νὰ σκαμφαλώσω...

— Χτύπησες;

— Ὄχι, ἐδῶ μὲ πονεῖ λίγο...

Καὶ ὁ Παῦλος ἔδειξε τὸ κεφάλι του κίσω.

Ὁ ταβερνιάρης περιποιητικός, ἔφερε βούγτσα γρήγορα καὶ τὸν ξεκόνισαν.

— Τώρα πάρε μεζέ, φάε καὶ πιέ, τοῦ εἶπε ὁ Βαράγγας, γιατὶ πρέπει νὰ ἐκφωνήσω ἕναν τρομερὸν λόγον γιὰ νὰ ἐορτάσουμε τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Ἀντὶ ὅμως νὰ σφάξωμεν βοῦν ἢ μόσχον, θὰ κατασφάξωμεν δυὸ-τρεῖς ρέγγας! Σύμφωνοι, ἐκλαμπρότατοι;

Τὸ παιδί, σ' ἕνα νεῦμα τοῦ ταβερνιάρη, τὸν πλησίασε, πῆρε λεφτὰ καὶ γρήγορα ἔφυγε.

Δὲν ἄργησε πολύ. Φάνηκε νἄρχεται τρεχάτο, φέροντας τυλιγμένες στὸ χαρτὶ τρεῖς ρέγγες.

Ὁ ταβερνιάρης τὶς πῆρε καὶ τὶς παρέδοσε, ἀφοῦ τὶς ἔβαλε σὲ πιάτο, στὸ Βαράγγα. Ὁ Βαράγγας θὰ τὶς καθάριζε, θὰ τὶς ἔφτιανε ὅπως αὐτὸς ἤθελε. Τοῦ πῆγε μαζὶ καὶ δεύτερο πιάτο καὶ λεμόνι...

— Ὡραῖα, θαυμάσια! ἔκανε ὁ Βαράγγας. Τώρα ἄς ἀρίσουμε τὴν προετοιμασία τῆς θείας λειτουργίας! Τὸ καθάρισμα πρώτον, τὸ χώρισμα ἔκειτα τῶν κοκκάλων ἀπ' τὶς σάρκες... Ἐνδοξότατον ἄρχων Βασούλη, κόψε τὸ λεμόνιον. Ἡ μάχαιρα εἶναι κεῖ! Μάχαιραν ἔδωκες, μάχαιραν θὰ λάβεις! Γιά, γιὰ κοίταξε ἐδῶ!... Βλέπετε τὶ τέχνη, τί θεία τέχνη ἔχει ὁ ἐκλαμπρότατος, ὁ ἐξοχώτατος Βαράγγας, τὰ ξεγυμνόνει τὴ δεσποινίδα ρέγγα;

— Σᾶς θαυμάζω, μεγάλε δάσκαλε καὶ πανοσιώτατε, ἄρχισε νὰ λέει ὁ Μινόπουλος, ἀλλὰ τὸν διέκοψε ὁ Βαράγγας:

— Φίλτατε ἐνδοξότατε καὶ μεγάλε ἄρχοντα τῆς Ὀτεντοτίας, οἱ τίτλοι σου εἶπες, πρὸ πάντων ὁ δεύτερος, δὲ μοῦ ἀνήκουν! Θλίβω μοῦ ἐποχέντησαν καὶ διὰ νὰ τὴν ἐκδιώξω, στέλλω αὐτὸ τὸ τεμάχιον τοῦ αὐγοτάραχσου... Ἐσὺ βλέπε καὶ κατάπινε...

Οἱ ρέγγες ἐτοιμάσθηκαν, ἐκόστισαν καὶ κρεμμυδσάκια κοντά τους. Καὶ ὅπως εἶπε ὁ Βαράγγας, ἐμοιαζαν αὐτὰ σὰν τοὺς δούλους, ποὺ θυσίαζαν σὲ πολλοὺς τάκους, μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό, σὲ χρόνια μακρυνά, στὸν τάφο τοῦ νεκροῦ ἀφέντη τους ἢ βασιλιᾶ τους, γιὰ νὰ τοὺς ἔχει μαζὶ καὶ νὰ τοῦ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸν κάτω, ἢ στὸν ἐπάνω κόσμο.

— Ἐμπορεῖ τώρα! διέταξε ὁ Βαράγγας. Νὰ ψωμὶ μπάλκι!... Τρώγτε, τρῶγε σύ, ἐκλαμπρότατε, ἐνδοξότατε καὶ ἔσωτε υἱέ! Σεῖς, ἀγρὰ-ἀγρά, γιὰ νὰ δώσετε καιρό, νὰ κατεβάσει ἀρκετὲς μπουκιές, καὶ ρίξει ἀρκετὴ σαβούρα στὸ ἀμπάρι γιὰ ὁ ἐνδοξότατος καὶ πανοσιώτατος ἀδελφός!....

Οἱ ρέγγες δὲν ἄργησαν νὰ χαθοῦν. Τὰ ποτήρια παρέμεναν γεμάτα. Ἀλλὰ καὶ τὸ κιτρινωπὸ ὑγρὸ καὶ κεῖνο χάθηκε μὲ μιᾶς ἀπ' τὰ ποτήρια σὲ λίγο.

Ἡ ὄψη μορφῆ τοῦ Παύλου ἔπαιρνε τὸ χρῶμα της. Καὶ ὁ Βαράγγας τόδε.:

— Νὰ ὁ γέος Λάζαρος, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν! εἶπε δείχνοντάς τον. Τώρα παίρνει σωστὰ τὴ ζωή, παίρνει τὸ χρῶμα τῆς ζωῆς, γιατὶ πρὶν εἶχε τοῦ τρόμου, τὸ χρῶμα, τοῦ φόβου ἀπ' ὅ,τι εἶδε καὶ ἀντίκρυσε. Εἶδε τὴ Φρίκη, εἶδε τὴ φοβερὴ μορφὴ τοῦ Πλούτωνος, ποὺ δὲν τόλμησαν νὰ τὸν καθαιρέσουν οἱ χριστιανοὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι εἰδωλολάτρες!... Πλούτων!... Ἐπάνω-κάτω σὰν καὶ μένα θὰ μοιάζει, μόνον ἐκεῖνου ἡ μορφὴ θάνατ ἄλο φλόγα!... Κι' αὐτὴ ἡ μορφὴ του φοτιζεῖ τὰ βαθέα σκότη τοῦ Ἅδη!... Μὰ ἴδρωσες, ἀγαπητέ, ἐνδοξότατε φίλο! Πέταξον ἐλοιπὸν τὸν μανδύα σου. Πέταξον μέν, ἔκουσον δέ... Ἀ, ἔκσι!.. Τώρα ἔγινες σὰν κοτόπουλο μαδημένο!.... Λοιπόν, κύριοι ἐνδοξότατοι πρίγκηπες τῆς Ὀτεντοσσίας! Τὰ ποτήρια σας γεμάτα, γιατὶ ὁ λόγος ἀρχίζει!...

»Ἀρχὴ εἶναι καὶ τὰ λοιπά!...Ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ οἶνος... καὶ τὸ κάθε ποτόν, θὰ εἶταν ὅλοι οἱ λεγόμενοι ἀνθρωποι ἕνα εἶδος πουλιῶν μαθημένων! Δίπλα δηλαδὴ ἀπτερα καὶ τὰ λοιπά! Ἂν πεῖς γιὰ μυαλό; Κοτσκοῦτσι! Ποῦ νὰ βρεθεῖ μέσ' στὸ νερό, σ' ἕνα ὑγρό, ποὺ ἂν δὲν τοῦ βάλεις ἀπὸ κάτω φοτιά, δὲ βράζει! Ἐνῷ ἄλλα: Ποπκό! Βαρδάνε, φουρνέλο! Ὅλα βράζουν, τινάζουν, μουγκρίζουν, κετοῦν μπάφ! καὶ ὅλα κάτω! Πάει καὶ ὁ προφήτης Ἠλίας καὶ ὅλοι οἱ Ἠλιάδηδες καὶ τὰ λοιπά!

»Γί' αὐτὰ θὰ μιλήσω ἀργότερα, μὰ τώρα δὲ μπορῶ, δὲ βρίσκω τί νὰ πῶ!

»Μά... ἐνδοξότατοι, ἐυσεβέστατοι κύριοι, ἀκοῦτε:

»Λοιπόν, ἐνδοξότατοι! Κρασίον ἤπιε καὶ ὁ Νῶε κ' ἔκανε τὴν κιβωτό. Ἂν ἔνιαν τί θὰ γινόταν; Θἄκανεν ὅλοι ἀπὸ μιὰ κιβοτό καὶ δὲ θἄμεναν κάτω νὰ πίουν μὲ τὸ ζόρι νερό! Γ' αὐτὸ εἶμαι ἐναντίον τοῦ νεροῦ!

»Αὐτὸς ὁ μακαρίτης, λοιπόν, ποὺ ἂν ζοῦσε, σίγουρα θὰ τὸν εἴχαμε παρέα..... Μωρὲ ἐνδοξότατε Ποιλάκη, τώρα βρήκες νὰ φταρνιστεῖς; Βρὲ παιδιά.... Τί ἔλεγα;....

— Ὅτι θὰ τὸν εἴχαμε παρέα.

— Ναί, μάλιστα, ἂν ζοῦσε ἄκος ζοῦσε! Ἀλλὰ τὸν πάψανε τὸν κατψάνο! τὸν πάψανε καὶ ἂς εἶταν καὶ διπός τους, μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό! Τώρα, ἂν ὑπάρχει, δὲν ξέρω, ἀρα γε ζῆ; Ἂν ὑπάρχει, κι' ἂν ὑπάρχω, θὰ τὰ πίνουμε μαζί!....

»Ζήτω λοιπὸν τὸ κρασί καὶ πάλι! κι' ἂς μᾶς βαράει μπάμ, καὶ στὸ κεφάλι!

»Μὰ τί ἔχει νὰ κάνει, ἀφοῦ αὐτὸ δὲ τοῦ ἔνι σοφία τὴ μεγάλη; Καὶ μοῦ ἔδωσε καὶ μένα καὶ μὲ τὸ τσουβάλι! Μὰ τί ἔκανα ἐγώ;...

— Μιὰ τρύπα στὸ νερό! πετάχτηκε ὁ Μινόπουλος καὶ εἶπε.

— Ἄ, ἔκανε αὐτός, τώρα μὲ κατέβασες ἀπ' τὸν οὐρανό! Γι' αὐτὸ σταματῶ τὸν λόγον, δὲ μπορῶ νὰ πράξω ἄλλοιώς, ἀφοῦ μοῦ τὸν ἀποκεφάλισε τὸ ἐνδοξότατο καὶ ἀσεβέστατο αὐτὸ καταραδίλον!

»Καὶ διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὰ ἄλλα, πίνω εἰς ὑγείαν τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ ὑψηλοτάτου ἀσώτου υἱοῦ, ποὺ μᾶς ἤλθε πάλιν εἰς τὴν τράπεζαν ταύτην....

— Καὶ ὁ Βαράγγας ἄδειασε τὸ ποτῆρι του καὶ μαζὶ του ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ὁ Παῦλος εἶχε γίνει εἴδηλος. Εἶχε γελάσει μὲ τὸ λόγο τοῦ Βαράγγα, ἀν καὶ τόσο μιὰ εἰκόνα τοῦ παρουσιαζόταν, μιὰ σκηνή: ὁ νέος ὁ μελαχροινὸς μὲ τὴ χρωματιστὴ κορδέλα νὰ μιλᾶ τῆς Πόπης, κι' αὐτὴ νὰ γελᾶ, χτυπώντας τὴ βενετάλια πάνω της...

Σιγὰ-σιγὰ αὐτὴ ἡ εἰκόνα ἐθάμπωσε, θαμπὴ γὴν εἶδε σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ ἀπὸ μιὰ σκέψη ποὺ τοῦ ἦρθε τὴν ἔκανε νὰ χαθεῖ.

Γελούσε, ἔπινε, μιλοῦσε, ρωτόρεψε πιὸ πολὺ ἀπ' τοὺς ἄλλους, καὶ ὅλες τὶς ὁμιλίες τὶς ἔκανε μὲ τὴ μύτη καὶ πετύχαινε θαυμάσια, σὰν τόσον καιρὸ ποὺ ἔλειπε, ὅπως τοῦ τόκαν οἱ φίλοι του, νὰ γυμναζόταν σ' αὐτό...

Σὲ μιὰ στιγμὴ ὅμως ποὺ μιλοῦσε δυνατά, ἔλεγε, ἔλεγε, σταμάτησε ἀπότομα. Καὶ τοῦ φάνηκε σὰ νὰ γύρισε στὰ πίσω ὁ νοῦς του, νὰ μὴ θέλησε νὰ προχωρήσει, κ' ἔκανε στὰ πίσω, καὶ τότε σὰ νάδε καθαρὰ ἕναν ἄνθρωπο νὰ τρέχει, τὸν ἐαυτό του, νὰ ἀνεβαίνει ἔπειτα, καὶ νὰ πέφτει στὰ πόδια δυὸ ἀνθρώπων, ἀναίσθητος...

⁂

Ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε βαρειὰ καὶ ἀρκετὰ στὴν ἀρχή, ἔπειτα ὅμως ξυπνοῦσε κάθε τόσο.

Ὄνειρα, ὄνειρα πολλά. Καὶ βρισκόταν ὅλο μὲ μιὰ νέα, μὲ τὴν Πόπη. Ὅταν ξύνηκε ὅμως καὶ θυμήθηκε τὴ μορφὴ τῆς γυναίκας ποὺ εἶταν μαζί του, δὲ βρῆκε καμμιὰ ὁμοιότητα νἄχει μὲ τὴν Πόπη. Ἴσως νἄχε κάποια, ἀλλ' αὐτὴ εἶταν μελαχροινή...

Τὸ κεφάλι του τὸν πονοῦσε. Θολὸς ὁ νοῦς του. Καὶ ἤθελε νὰ κοιμηθεῖ, νὰ κοιμηθεῖ.

Ἄκουσε ἕνα κουνουπάκι νὰ βουΐζει καὶ τοῦ φάνηκε, καθὼς βυθοῦτταν σὰν ὕπνο, συμπαθητικό, γιατὶ ἐμοιαζε, ἢ εἶταν αὐτὸ ἡ Πόπη!...

⁂

Ξύπνησε τὴν ὥρα του ὅμως. Καὶ ὅλα, ὅλα τοῦ ἤρθαν σὰ νοῦ, πέρασαν. Ἀλλὰ τάδε τώρα χωρὶς ταραχή, ψυχρός, ψυχρός.

— Τί θὰ κάνεις; φώτησε τὸν ἐαυτό του.

— Τί θὰ κάνω! τοῦ ἀπάντησε. Θὰ πάω! Εἶμαι καταδικασμένος! Δὲ μπορῶ χωρὶς αὐτή, ὄχι, δὲ μπορῶ! Ἄ, εἶναι διάολος: Ἂς εἶναι! Μοῦ τὴν πῆρε τὴν ψυχή! Θὰ πάω!...

Καὶ σὰ νὰ τὴν εἶδε λαμπερὴ ἐμπρός του, νάδε τὴ γλυκὰ τῶν ματιῶν της κ' αἰσθάνθηκε τὴ ζέστη τοῦ σώματός της...

⁂

Στὴν τραπεζαρία τ' ἀδέλφια του θορυβοῦσαν, μάλωναν. Τὸ μικρὸ φώναξε πιὸ πολὺ ἀπ' τὰλλα:

— Ἀκόμα τὸ γάλα!... Ἔ, καθοῦ τὸ γάλα μας καὶ πέρασε ἡ ὥρα! Κ' ἔπειτα μᾶς λένε πὼς θὰ πάμε τὸ Σεκτέμβρη κούτσουρα στὸ σχολειό!

Τ' ἄλλα δυὸ διαμαρτυρήθηκαν:

— Γιὰ σένα λένε, ὄχι γιὰ μᾶς, τί μᾶς τὸ κολλᾶς καὶ σὲ μᾶς αὐτό!...

— Μπά, ὁρίστε τους! ἔκανε ὁ μικρὸς μὲ τὴ χοντρὴ φωνή του, δείχνοντάς τα στὸν Παῦλο. Ἐγὼ θὰ πάω κούτσουρο στὸ σχολεῖο, αὐτοὶ δὲ θὰ πάνε! Τὰ μηδενικὰ στὸν κατάλογο βρίᾳ... στὴ γραμμή! Κουλουγίτσες! Μὰ πούναι τὸ γάλα μας! Θὰ τὸ σπάσω ὅλα, κρατᾶτε μ'!

Ὁ πατέρας τους μπῆκε!

— Σιόπα, στὰ φυλάω! Θὰ σὲ μαγιρίσω στὸ ξύλο!... Ἔ, εἶμαι ἔτοιμος!

Ὕστερα, γυρίζοντας στὸν Παῦλο, καὶ κάνοντας πὼς δὲν ἄκουσε τὸν ξεφόβηχα τοῦ μικροῦ του γιοῦ:

— Χτὲς τὸ βράδι, τοῦ εἶπε, ἄργησες πολύ, καὶ ἤρθες, τὄμωσα, καὶ ἀρκετὰ πιωμένος. Δὲν εἶναι πράγματα αὐτὰ γιὰ ἄνθρωπο ποὺ πρέπει νὰ μπεῖ στὸν κόσμο καὶ νὰ γίνει σωστὸς ἄνθρωπος... Μακρυὰ σοῦ λέω ἀπ' τὸν κόσμο τῶν καφενείων καὶ τῆς ταβέρνας, μακρυά! Ν' ἀφήσεις γιὰ πάντα αὐτοὺς τοὺς φίλους σου τοὺς γλεντζέδες. Γιατὶ εἶμαι βέβαιος πὼς μ' αὐτοὺς θἄχες πιλέξει. Αὐτοὶ. Παῦλο, εἶναι σὰν τὰ κατὰ χῶρα τα, ποὺ ἄλλο δὲν κάνουν παρὰ νὰ ἀνίγουν τὰ καλὰ καὶ τὰ πάνινον τὸν τόπο! Κρίμα στὸ ψωμί ποὺ τρώνε!

Ὁ κύριος Σέρας καθὼς τελείωνε, εἶχε δεῖ τὸ μικρότερο γιὸ του νἄχει βάλει τὸ δάχτυλο στὰ μελίγγια καὶ νὰ κοιτᾶει τἄλλα δυό, σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε:

— Τ' ἀκοῦτε!

— Ἔσένα θὰ σοῦ βγάλω, καθὼς βλέπω, γρήγορα τ' ἀφτιά! τοῦ εἶπε.

— Πέρς μας, φαμάλα, κοιμιὰ ὁμορφη ἱστορία.

— Ὅσες ἥξερα σᾶς τὶς εἶπα, παιδιέ μου: Ἤρθε πιὰ ἡ ὥρα νὰ σᾶς ἀγοράσω κανένα βιβλίο ἀπὸ τὴν «Παιδικὴ Βιβλιοθήκη Ἐλευθερουδάκη».

ΑΛΟΥΟΥΤΟΥ ΔΕΚΑ ΜΙΚΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΙΑ ΤΑ «ΣΥΝΕΓΑ» ΤΗΣ ΦΑΡΙΚΗΣ. ΜΕ ΤΟΝ ΙΔΙΟΝ ΑΨΥΧΟ, ΤΡΑΧΥΝΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ ΚΑΛΟΚΑΓΑΘΟ ΤΡΟΠΟ, ΜΑΘΑΙΝΕΙ ΚΑΝΕΙΣ Κ' ΕΝΑΝ ΠΛΟΥΤΟ ΤΟΥ ΨΑΡΑ, ΓΙΑ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ. ΠΟΙΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΑΠΟ ΛΙΜΑΝΙΑ! ΕΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΑ Κ' ΕΓΩ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΤΟΚΟΥ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑ ΣΤΑ ΜΙΚΡΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ, ΜΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΣΤΟΝ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ, ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΝΑ ΞΕΔΙΑΛΥΝΩ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΘΙΟΡΦΟ ΣΥΡΦΕΤΟ ΤΗΣ ΤΡΑΤΑΣ, ΜΕ ΤΑ ΔΙΧΤΥΑ, Τ' ΑΡΑΓΑΝΙΑ, ΤΟΥΣ ΦΕΛΛΟΥΣ, ΤΙΣ ΠΑΛΑΤΖΕΣ, ΓΙΑ ΤΟ ΖΥΓΙ... Ὁ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ ΤΩΝ «ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ» ΤΑ ΘΜΑΒΕ ΕΝΑ-ΕΝΑ ΚΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ, ΚΑΙ ΤΩΜΑΒΕ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΡΩΤΩΝΤΑΣ, ΠΑΡΑ Κ' ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΕΙΡΑ...

ΈΠΕΙΤΑ, ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ. — ΑΛΛΟΙΩΤΗΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΠΟΥ ΔΕ ΜΟΙΑΖΕΙ ΜΕ ΤΗΣ ΣΤΕΡΙΑΣ. ΕΙΝΑΙ Κ' ΑΥΤΗ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΖΩΗΣ, ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΩΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΑΠΑΤΗΣΕΣ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΟΔΟΥ, ΚΑΘΕ ΦΡΑΣΕΩΣ, ΚΑΘΕ ΛΕΞΗΣ, ΚΑΘΕ ΕΝΝΟΙΑΣ. ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑ ΕΝΤΕΛΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ. ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΒΡΟΥΝ ΤΙ ΕΧΕΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΜΕΣΑ ΤΟΥΣ ΟΧΙ ΣΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΤΟ ΕΚΤΕΛΟΥΝ, ΟΧΙ ΣΥΜΦΩΝΑ Μ' ΟΣΤΙ ΑΙΣΘΑΝΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ, ΜΑ Μ' ΟΣΤΙ ΠΟΝΑΕΙ ΤΟΝ ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΑ ΤΟΥΣ ΤΟΥΤΟ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΤΟΥΤΟΣ

"ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ ΤΟΥ ΦΗΜΙΟΥ,,

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

(Συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

ΑΘΕΤΙ πού λέγεται στιχοπλεχτικό εὕρημα ὁ ποιητής διόλου δὲν τό καταδέχεται. Δὲν παραγνωρίζει κἀν τήν ἐντερική φροντίδα τοῦ στίχου, τή φροντίδα τῆς μορφῆς, ἀλλ' αὐτή μόνη δὲν ἀποτελεῖ τήν φροντίδα του:

Μὲ τ' ἀηδονιοῦ, τοῦ κουνουπιοῦ τή [μουσική νά τή ριμάρω;
Λύρα κἀ σκούπα ἀδελφικά νά βάλω [στό ἴδιο ράφι;

Ὁ Παλαμικός στίχος ποτὲ δὲν ἀγνόησε τήν παράδοση. "Ὁμως ποτὲ δὲν ὑπόταξε σ' αὐτή τό ποιητικό νόημα. Δὲ συνταίριαστε τίς λέξεις. Ὁ ποιητής τό ταίριασμα αὐτό τόχει μυστικά μέσα του συντελέσει. Ἀπ' αὐτό προχωρεῖ πολὺ πιό πέρα. Ἔχει ἐσπεράσει, δηλαδή, τό στίχο ἀς μέσον. Δὲν εἶναι τῆς μούσας κλητὸς ὅποιος κάνει τό στίχο σκοπὸ μοναδικό. Συοχετίζει τό «ἀηδόνι μὲ τό κουνοῦπι», τή «λύρα μὲ τή σκούπα», ὅπως παραστατικά ὁ ποιητής τονίζει.

Ἀλλ' αὐτό ποῦ λέγεται «στίχος» ποιά θέση ἔχει στήν ποίηση; Στέκω σ' αὐτό τό σημεῖο, ἐπειδή ὁ Παλαμᾶς τεχνίτης αὐστηρός τοῦ μέτρου εἶναι, τηρητής πιστὸς τοῦ ρυθμοῦ, στὸ ξετύλιγμα τοῦ στίχου ἀλάνθαστος. Εἶναι ὁ δεύτερος κίνδυνος γιά τήν παρεξήγηση τῶν ἀκάτεχων ποῦ τήν ἐλευθερία τοῦ ποιητῆ τήν ἀπαιτοῦν ἀδέσμευτη κ' ἀχαλίνωτη. "Ὁμως δὲν εἶναι δεσμευτικά ὅσα ἀπαιτοῦν τήν πειθαρχία κάτω ἀπό νόμους ποὺ δὲν ἐξήχθησαν τυχαῖα, ἀλλὰ σφυρηλατήθηκαν σιωπηλὰ μὲ τήν ἐπενέργεια τῆς ἀρτιότητας. Τοῦ στίχου τό μυστικό αὐτό εἶναι: ἡ κάπως αὐτόματη, σάν ὑπαγορεύομενη ἐπίτευξή του μ' ὅλες τίς λειτουμέρειες ποὺ θαμπώνουν τόν ἀναγνώστη. Δὲν τόν ἐκπλήττουν ὅμως ποτὲ ἀρνητικὰ ἐκεῖνον ποὺ θά τόν αἰσθανθῆ τό στίχο. Γί' αὐτό, πολλὲς φορές, ἡ ἔρευνα τοῦ φαινόμενου αὐτοῦ, ἀντὶ νά κατευθύνεται πρὸς τόν ποιητή, πρέπει νά σταματᾶ στὸν ἀναγνώστη τόν ἴδιο ἑτοιμάζει. Γιατί σ' ὅλους τοὺς ἀληθινοὺς ποιητές, μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια, τό ποιητικό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅμοιο. Ἡ ἀνιδοτήτα ὑπάρχει πάντοτε στή σύλληψη κἀπὸ ἐκτέλεση καὶ στὴν τροχιὰ ποὺ δημιουργεῖται ἀνάμεσα ἀπ' αὐτά τά δυό. Ἡ τροχιὰ αὐτὴ δὲν εἶναι γιά ὅλους τοὺς ποιητὲς — μιλᾶμε πάντοτε γιά τοὺς ἐμπνευσμένους καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς — ἡ ἴδια. Ἀλλοῦ ἡ σύλληψη ὡς στάδιο εἶναι πιὸ ἐκτεταμένη, κ' ἀλλοῦ παρατείνεται ἡ ἐκτέλεση. Σ' ἕναν ποιητὴ ἡ σύλληψη διαρκεῖ, ἐνῶ σ' ἄλλον εἶναι αὐτόματη. Τό ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν ἐκτέλεση. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ εἶναι βέβαιο, εἶναι πώς, ἀν μπορούσαμε τή λειτουργία αὐτή νά τήν παρατηρήσουμε γινόμενη, στό σύνολο θά τήν βλέπαμε ἴδια, γιατί στό βάθος της μιὰ εἶναι ἡ ποίηση. Ἕνα μένει ἀλλωμισβήτητο κ' ἀδιάσειστο: ἡ ποίηση τήν ἁρμονία καὶ τήν ἰσορροπία τήν ἔχει ἀναφαίρετη. Τήν ἁρμονία καὶ τήν ἰσορροπία τήν κατορθώνουν ἡ οὐσία καὶ ἡ μορφή. "Οπσιος δὲ μπορεῖ νὰ ἐναρμονίση αὐτὰ τά δυὸ δὲ θἆναι ποιητής. Σ' αὐτὸν ὁ Παλαμᾶς ἀποτείνεται ἐπιτιμητικά:

τοῦ στίχου ἐσὺ ὁ ξεδιάντροπος λει- [ψός τραγουδιστής.

"Οσο κι' ἄν μπῆκαν διανοητικά στοιχεῖα στὴν ποίηση, αὐτή διατήρησε τήν οὐσία της. "Εγινε εὐρύτερη, συνθετώτερη, ἀλλὰ ἀπόμεινε καὶ πάλι τραγούδι. Ἔτσι πρέπει νἆναι. Ἡ ποίηση ἀπό τό ἀπλοϊκό τραγούδι ἄρχισε. "Οσο ἡ ἀνθρωπότητα παρατείνει τή ζωή της, ἡ ποίηση δὲ θά παυή νά δέχεται κἀθετὶ ποὺ θά τήν σπρώχνη στὴν ἐδρυση τῆς περιοχῆς της. Ἔτσι ἀγκάλιασε τή φιλοσοφία, συνδέθηκε πρὸς τό στοχασμό, δὲν ἀρνήθηκε τήν ἐπιστήμη. "Ὁμως δὲ μπορεῖ ν' ἀποβλέη τόν πρῶτο της πυρῆνα, μὲ τόν ὁποῖο φανερώθηκε. Δὲ μπορεῖ νὰ ἐκτοπίση τόν ὑπερβατικό τόνο, ποὺ σὰν ἀποκαλύψη ὁ ποιητής στό τραγούδι του τόν ἀπλώνει. Στὴν ἐποχή μας, εἶναι ἀλήθεια πώς:

παραμονεύει ἡ Πρόζα
γιὰ νὰ σκοτώση τό τραγούδι.

"Ὁμως ἀπό τή δοκιμασία ποὺ ἡ ποίηση περνᾶ, θ' ἀναθάλλη γόνιμο τό ἀποτέλεσμα. Ἀπ' αὐτή τή μεταβατικότητα θ' ἀνακύπτη μεγάλος ποιητής κ' οἱ ἄλλοι δευτερεύοντες ὁμότεχνοί του, ποὺ θὰ τροσκολλῶνται πρὸς τήν ποίηση μ' ἕνα τροχὶ ἀκατανίκητο, καὶ τότε κ' αὐτὸ θἆναι κάτι. "Ὁμως τό ρῶτημα τοῦ ποιητῆ πρὸς τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.

πές μου, ποῦ βρίσκεις τό νερὸ γιὰ [τό δεντρὶ τοῦ στίχου;

θὰ προβάλλεται ὁλοένα κ' ἡ ἀπάντηση θὰ εἰκάζεται καὶ θὰ δίνεται ἀπό τή χορεία τῶν ποιητῶν ποὺ διάβηκαν, ποὺ ζοῦν κ' ἔσαν μέλλουν νὰ περάσουν. Γί' αὐτό, σ' ἕνα ἄλλο τετράστιχο, ἐπιτίθεται ὀργισμένος ἐναντίον τοῦ μοντερνισμοῦ, ποὺ ἀντιτάσσεται στὴν ἰδέα τοῦ αἰώνιου ποὺ ἡ ποίηση περικλείει, ποὺ ἀγκαλιάζει κάτι ἐφήμερο κ' ἀρνιέται κάθε παρελθοντικό γεγονός, διακόπτοντας ἔτσι μὲ τεράστιο ρῆγμα τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Οἱ μεγάλοι ποιητὲς ὑπῆρξαν καὶ καινοτόμοι. Δὲν ὑπῆρξαν μοντέρνοι. Τό νέο ποὺ πρότειραν ἀνάβλυσε ἀπό τό ἀδιάσπαστο παλιό, ἐνῶ ὁ μοντερνισμός σὰ ν' ἀμφισβητῆ τά δικαιώματα κάθε περασμένου, διασπώντας ἔτσι τή συνοχή τῆς πνευματικῆς προσπάθειας.

"Αν καὶ παραδέχεται πώς ἡ ποίηση ἔχει τήν ἴδια πηγή, τήν ἐμπνοή, τόν τῆ διαπιστώνει ὁμοιόμορφη σ' ὅλους τοὺς ποιητές, τόν σταματᾶ ἡ ἱεραρχία στὴν ποίηση, συνδυασμένη μὲ τήν ἔρευνα τῆς προσφορᾶς τοῦ ποιητῆ. Στό σημεῖο αὐτό, ἐπεμβαίνει ὁ κριτικός Παλαμᾶς ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ποιητής Παλαμᾶς—ἡ κριτική πού προέρχεται ἀπό τήν ποίηση μὲ τήν αὐτοέρευνα, τήν αὐτοδιείσδυση, τήν ἐνδοσκόπηση. Σ' ἕνα του βαθυστόχαστο γράμμα, ποὺ μοῦστειλε ἄλλοτε ὁ ποιητής ἀπό κάποια σχετική ἀφορμή, ὁπογράμμιζε: «"Ολα τά καλά τῆς τέχνης, ἀκόμα καὶ ἡ κριτική ματιά ἀπό τήν ποίηση πηγάζουν», — σκέψη, ποὺ κ' ἄλλοῦ ὑπάρχει, ἀλλοιώς εἰπωμένη ἀπό τόν ἴδιο, ἀλλὰ ταυτόσημη: «Ἐτοιμάζουμε καὶ τ' ἄρθρα μας, καθώς συνθέτουμε καὶ τά τραγούδια μας». Ἡ κριτικὴ ἀρχίζει ἐκεῖ ποὺ ἡ ποίηση ἀναπτύσσει τή γοητεία της. Ὁ ποιητής εἶναι ὁ κριτικός ὁ αὐθόρμητος, ὁ ἀρμοδιώτερος νά μᾶς κάνη κοινωνοὺς σ' ὅλα τά μυστήρια ποὺ ἡ ποίηση συγκεντρῶνει. Δὲν παραχαράζει τίποτα ὁ ποιητής, γιατί φέρνει στὴν ἐπιφάνεια, ὅ,τι εἶναι στὸ ἡφαίστειο τῆς δικῆς του ψυχῆς. Ὁ ποιητής εἶναι ὁ αὐτοκριτικός. Καὶ ὁ αὐτοκριτικὸς εἶναι ὁ καταλληλότερος, ὁ ἀναντικατάστατος κριτικός. Δὲν εἶναι ἁπλὲς προτιμήσεις ὅσα ὁρισμένα τετράστιχα ἀφιερωμένα σὲ ποιητὲς ἐκφράζουν γί' αὐτούς, οὔτε εἶναι πληροφορίες ποὺ θὰ μποροῦσε ὁ καθένας νὰ τίς δώση. Παρδεῖγματα εἶναι ἄπειρα μέσα στὶς «Νύχτες τοῦ Φήμιου». Σὲ τέσσερες μόνο γραμμές, μ' ἕναν ἐπιγραμματικό χαρακτηρισμό, ξεχωρίζει τοὺς τρεῖς τραγικοὺς τῆς Ἀγγλοσάξονη τοῦ Λίοχλουο, τὴν Ἰσορροπημένη Δράση τοῦ Σοφοκλῆ, τὸ συγκλονισμό τοῦ Εὐριπίδη. Ἀλλοῦ, ἡ Σαπφὼ συνταιριάζεται μὲ τὴν "Ηριννα στὸ σάλο τοῦ πάθους. Ἀλλοῦ, ὁ μέγας "Ομηρος μὲ τὸν Κορνάρο συσχετίζεται, ὄχι γιὰ τὴν ὅμοια ἀξία τοῦ τραγουδιοῦ τους, ὅσο γιατί τό ἴδιο ζήτημα γένησε ὁ τόσο ἀλαργεμένος ἐπικὸς λόγος τους. Κ' ἀλλοῦ, βρίσκεται συγγένεια στὴν ποίηση τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Ρωμανοῦ. Ὁ ἕνας, ὁ ὑμνογράφος τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν νικητῶν, ὁ ἄλλος ὁ μελογράφος τῆς ἐκκλησίας, ἑνώνονται μὲ τοῦ αἰσθήματος τό βάθος, τό θρησκευτικό παλμό, τή δύναμη τῆς μεταφορᾶς, τόν τελετουργικό τόνο, τή ζωηρή γλῶσσα πρὸς στοὺς ὅμους τῶν ὑπάρχει. Ὁ Ρωμανὸς σὰ νὰ εἶναι ὁ μεταγενέστερος Πίνδαρος. Τή συγγένεια αὐτή πρῶτος δὲν τὴν εἶδε ὁ Παλαμᾶς. Τὴν ἔξέφρασε ὅμως μεγαλοπρεπέστατα τόσο ποὺ δὲν εἶναι ἀποδοχή ἑνὸς παραδεδεγμένου πράγματος, ἀλλ' αὐθυπόστατος στοχασμός. Σ' ἄλλο τετράστιχο, ὁ ποιητὴς ὑψώνει τό «τετράκορφο βουνὸ» τῶν γιγάντων ποὺ ἡ ποίηση στοὺς αἰῶνες ἔστησε κ' ὅπου, κατά τόν Παλαμᾶ, ξεχωρίζονται ὁ "Ομηρος, ὁ Δάντε, ὁ Σαίξπηρ, ὁ Γκαῖτε. Ὁ "Ομηρος, ὁ ὑμνητὴς κάθε ὡραίου καὶ καλοῦ, ὁ μεγαλύτερος ἐπικὸς ἀνθρωπιστής. Ὁ Σαίξπηρ, μὲ τὴ λυρικὴ ἔξαρση καὶ τὸ βαθύτατο λογισμό. Ὁ Δάντε, μὲ τὴ θρησκευτικὴ μυστικοπάθεια καὶ τὴν ἀβρότητα τῆς τέχνης. Καὶ ὁ Γκαῖτε, μὲ τὴν ὀλύμπια ἰσορροπία καὶ τή γενικότητα τῆς προσωπικότητάς του. Κι' οἱ τέσσερες καθρεφτίζουν τόν παμποιητισμό, πρὸς τόν ὁποῖο ὁ Παλαμᾶς, σ' ὅλο του τό ἔργο, διαρκῶς τείνει. Ὁ ἕνας συμπληρώνει τόν ἄλλο. Ὁ καθένας τὴν ἐκφράζει τὴν ποίηση κ' οἱ τέσσερες τὴ συνεκφράζουν στὸ παμποιητικό τῆς ἐρχείλισμα. Αὐτά τά παραδείγματα, σαφέστατα κάνουν συμπαρατάσεις, ἀπόν ποιητὴ Παλαμᾶ, τὸν κριτικὸ Παλαμᾶ. Ὑπάρχει κ' ἕνας τρίτος Παλαμᾶς στά τετράστιχα, ποὺ ὁ χαρακτήρας τους ὁ σύντομος τῶν ἀφῆνει νὰ δείχνεται στὸ βυθὸ τοῦ στίχου: ὁ φιλόσοφος Παλαμᾶς. Εἰν' ἐκεῖνος ποὺ τὸν προσωπικότητα τοῦ ποιητῆ τή σφιχτοδένει περσότερο καὶ δὲν ἀφήνει κανένα χάσμα. Ὁ κριτικός, διανοητικὸς περσότερο. Ὁ ποιητής, κινημένος πιὸ πολὺ ἀπό τόν αἰσθρο. Ὁ φιλόσοφος, ἐξαγγελτὴς τῆς ἐρευνητικῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπικρατεῖ ὁ ποιητής. Ἀκριβῶς, γιατὶ μπορεῖ νὰ κλείση στὸν ἑαυτό του καὶ ν' ἀφομοιώση ὁμαλώτερα τοὺς δύο ἄλλους, τὸν κριτικὸ καὶ τὸ φιλόσοφο. Ἄκριτος ποιητής ἢ ἀφιλοσόφητος δὲν ὑπάρχει. Ἀπό τό πρῶτο φανέρωμά της, ἡ ποίηση περιεῖχε, ἄπλαστα βέβαια στὴν ἀρχή, κατόπιν ἐμφανιτκώτερα, σπέρματα διανοητικὰ καὶ φιλοσοφημένα. Ποίηση,ποὺ τῆς λείπει ἡ σκέψη, σὰ νὰ εἶναι μειωμένη. Σκέψη ὄχι αὐσνομη, ἀλλὰ ὑποδουλωμένη στὴν ποιητικὴ πνοή. Κι' ὁ δρόμος ποὺ μέχρι σήμερα ἀκολουθεῖ ἡ ποίηση, ἡ ἐξέλιξη ποὺ πῆρε, δείχνει ὅλον τόν ἀγῶνα πρὸς μιὰ συνθετώτερη δημιουργία. Γί' αὐτὸ ἀκριβῶς, παρ' ὅλον τόν ἀντιποιητικὸ ἀέρα ποὺ τριγύρω μας πνέει, ὅλο κι' ἐπεκτείνεται ἡ ποίηση ἀλλὰ ὅλες τίς κατευθύνσεις, δανείζεται ἀπό τήν ἐπιστήμη, συμπληρώματα δέχεται. Ἀλλὰ τόν κίνδυνο τοῦ ἐκφυλισμοῦ της ἀπό ἀφορμὴ τήν τάση αὐτή, τόν διώχνει μὲ τόν μόνο, τόν καθιερωμένο, τόν ἰδιαίτερο τρόπο της: ὅλα τά δάνεια αὐτά κ' ὅλες τίς σχέσεις της μὲ τά ἐξωποιητικὰ στοιχεῖα τά διϋλίζει καὶ τοὺς παρέχει τό δικό της καθαρό, τό δικό της ἐξαγνισμό, τή δική της σφραγῖδα. "Οταν αὐτὸ δέ γίνεται, τότε δέ μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ τὴν ἀληθινὴ ποίηση. Κι' ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι ποὺ δὲν προσέχει κάποτε ἡ σύγχρονη ποίηση καὶ γίνεται πεζολογία. "Οταν οἱ συμβολιστὲς ἐναντιώθηκαν πρὸς τὴν περιγραφὴ τῶν νατουραλιστῶν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν παρνασσικῶν, πολέμησαν τό στόμφο, τὴ ρητορεία, τὴν ἀπάθεια καὶ κανοτόμησαν στὴ μορφὴ τοῦ στίχου σύγχρονα. "Ο,τι καινούργιο τότε εἰσήχθη στὴν ποίηση, ἦταν ἀπάτηση ἀλλαγῆς στὴν τέχνη, ἀλλὰ σύγχρονα ἦταν καὶ ἐξέγερση σοβαρώτερη καὶ οὐσιαστικώτερη.

Παντοῦ, στὶς «Νύχτες τοῦ Φήμιου», καὶ στά τρία μέρη ποὺ χωρίζονται, εἶναι σκορπισμένος ὁ Φήμιος—ὁ ποιητής. Σὲ πολλὰ τετράστιχα χαρακτηριστικὰ φαίνεται ἀπτὰ γιατὶ ὁ ποιητής μὲ τ' ὄνομα τοῦ γέρου τραγουδιστῆ βάφτισε τὴ συλλογή του. Ἡ φόρμιγγα τοῦ Φήμιου, ὁ σύμβολος τῆς Πηνελόπης, ἡ παρουσία τῶν μνηστήρων, ἡ ἀπουσία τοῦ Ὀδυσσέα, ὅλα, ἀποτελοῦν γιὰ τὸν ποιητὴ σύμβολα ποὺ ξεπερνοῦν τήν Ἰθάκη καὶ τὴν ἐποχή της. Τὴν ἀναλογία ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ Φήμιου, τὴ ζωντανεύει αὐτὸ τὸ τετράστιχο:

Πολύψυχος, πολύψαλμος ὁ Φήμιος [εἶμαι ὁ Τερπιάδης
καὶ ἀλλάζανε καὶ μ' ἄλλαξαν, δὲ μ' [ἔχασαν καημοὶ καὶ χρόνοι,
στὸ ἠλόσιο φῶς πάω, μὲ τραβᾷ κ' [ὁ ἀραχνισμένος "Αδης.

Τὰ ὄργανα ἀλλάζει, μουσική, μέσα [σου πάντα ζῇ τ' ἀηδόνι.

Στὰ τετράστιχα τῆς συλλογῆς, ὅσα ἀναφέρονται στὸ Φήμιο, μποροῦμε ν' ἀνταζητήσουμε τή σχέση τοῦ ποιητῆ πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ τραγουδιστῆ τῆς Ἰθάκης. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτά, ἀπομονώνεται ὁ Φήμιος καὶ ἐξαίρεται τὸ τραγούδι του ποὺ καταευθύνεται σὲ τρεῖς λατρεῖες: τῶν ἐρώτων, τῶν θεῶν, τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πρώτη, λατρεία τῶν πάθους· ἡ δεύτερη, λατρεία θρησκευτική· ἡ τρίτη, λατρεία κοινωνική. Οἱ δυό πρῶτες γεμίζουν τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τὸν φέρουν πρὸς τὴν τρίτη πληρέστερο, ἑτοιμασμένον νὰ ἐπιδράση μ' ὅλη τὴν ὁρμιότητα τῆς ζήσης του:

—Ποιὸς εἶσαι; —Ὁ Φήμιος εἶμαι, ὁ [ποιητὴς
ἐρώτων, θεῶν, ἀνθρώπων. Τίποτ' [ἄλλο.

Ὁ ποιητὴς πιστεύει πώς πάντα ἀμετάβλητος παραμένει, πώς τίποτα μέσα του δὲν ἀλλάζει. Αὐτὴ ἡ ἀσκελίκτη, ἡ ἀμεταμόρφωτη ἰδιοσυστασία του, ποὺ δὲν τή φθείρουν τά γεράματα, ποὺ ὁ χρόνος δὲν τήν ἀλλοιώνει, πάντα ὁπλίζεται μὲ τὴν πεῖρα τῶν περασμένων ἐντυπώσεων, πάντα θετικὰ δέχεται τὴν ἐνέργεια τοῦ παρελθόντος. Τὸ παρελθόν, ἔτσι, γιὰ τόν ποιητή, δὲν εἶναι διάσπαση καὶ φθορά, εἶναι πλοῦτος παραστατικός, ποὺ τόν πληθαίνει ὁ ἄθλος χῶρος τῆς ψυχῆς, τ' ὄνειρο, ἡ ρέμβη, ἡ ἔκσταση, καὶ τόν ποικίλει ἡ θωριὰ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ σαφοῦς καὶ τοῦ χειροπιαστοῦ. Ὁ χορὸς αὐτὸς τῶν φαντασιώσεων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀπβαίνει τὸ πολύτονο τραγοῦδι τοῦ ποιητῆ:

—Ἤμιτε, γερνᾶς, περνᾶς.

—Μοῦ γίνονται, μὲ ξαναζοῦνε τῆς νιότης μου ὅσα ἀνείρατα καὶ τῶν [καιρῶν μου
δσες λαχτάρες...

Ὅσο κι' ἄν στὸ Φήμιο θέλει νὰ ὑποτάξη ὁ ποιητὴς τὴν προσωπικότητά του —ὁτὸ ἥμιο ποιητὴς— ὁ μος οἱ διαφορὲς μόνες τους ἀναβλύζουν. Ὅσο κι' ἄν μένει ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες μιὰ ἡ οὐσία τοῦ ποιητῆ, ὁποιοδήποτε κι' ἄν αὐτὸς φέρνει ὄνομα καὶ μ' ὁσαδήποτε δεδομένα κι' ἄν σχετίζεται κι' ὁπωσδήποτε κι' ἄν ἐκδηλώνεται, ὅμως πάντα οἱ διαφορὲς τῶν προσωπικοτήτων, ποὺ εἶναι ἤρεμες στὴν ποίηση-ἰδέα ξεχωρίζονται:

"Ηρωες καὶ ψάλτες δὲν κυλᾶν ἀπό [τὴν ἴδια βρύση.

Μὲ τὸ Φήμιο, ὅσο κι' ἄν θέλησε ὁ Παλαμᾶς προσωποποιήσεν νά παροστήση τὸν ποιητὴ ἀπάνω ἀπό τόν τόπο καὶ τό χρόνο, ὅμως κάπου δὲ μπόρεσε νὰ μὴ ζητήση τὴ διαφορά τους. Δημιουργεῖ ἔτσι ἀτομικότητα μέσα στὴν ἰδέα τῆς ἀτομικότητας. Γιατὶ ἀκριβῶς τὸν ποιητὴ τόν ἀντιδιαστέλλει ἀπό τὴν πολυπροσωπία τῆς ἄλλης πνευματικῆς ἀνθρωπότητας, ἀπό τίς ἄλλες κατευθύνσεις τῆς καλλιτεχνικῆς ἢ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνησυχίας, κ' ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀκόμα ἐκδήλωση ποὺ ἀνθρώπινη ἀνάτση δείχνει.- "Ομως καὶ ἡ ἀτομικότητα αὐτὴ δὲν τόν ἱκανοποιεῖ. Γί' αὐτὸ δημιουργεῖ μιὰν ὑπερατομικότητα ποὺ τόν κάνει «ξεχωριστὸ μέσα στοὺς ξεχωριστοὺς», ὅπως ἄλλοῦ ἀκριβαστικότατα τό εἶπε ὁ Παλαμᾶς, κ' ὅπως σ' ὅλο τό «λωδεκάλογο τοῦ Ὑφτου» τὸν θρόνιασε κατάμονο τὸν ποιητή, κ' ὅπως σ' ὅλο τοῦ τό ἔργο τέτοιον τόν στοχάστηκε:

Κι' ἄν εἶσαι ὁ Φήμιος καὶ ἀρχαῖος [καὶ νέος, ὁ ποιητής,
δὲν εἶναι δρόμος σου ὁ δικός μου [δρόμος...

Ἀλλοῦ ὁ Φήμιος εἶναι ὁ ὁρισμένος ἐκεῖνος τραγουδιστής, ὁ βάρδος τῆς Ἰθάκης, ποὺ τόν ἐξεβίασζαν οἱ γλεντοκόποι μνηστῆρες νὰ τοὺς τραγουδᾶη γιὰ νὰ διασκεδάζουν. "Ομως καὶ μέσα στὸ «ωρὸ αὐτὸ τῆς καθημερινότητας, ὁ ποιητὴς ζητάει νὰ βρῆ τῆς ἐκλεκτῆς τέχνης τοῦ μοῦσικοῦ τά διαμαντικά. "Οσο κι' ἄν τόν παράστησε νικημένον ἀπό τὸ πεζὸ περιβάλλον τοῦ, ἐτεροκίνητο μέσα στὴ βούληση τῶν συναθρώπων του, ὅμως σύγχρονα τοῦ φύσηξε τὴ θαυματουργὴ χάρη ποὺ μπορεῖ ν' ἀνατρέπη τόν ἰδιαίτερο χαρακτῆρα τῆς πραγματικότητας αὐτῆς, προάγοντας τὴν ἀοχήμια τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων σ' ὁμορφιὰ κ' ἔξαίροντας τὴν ἀντικειμενικὴν ὡραιότητα, μὲ τῆς μούσας τὸ μαγικό ραβδί:

Βιασμένος κι' ἄν ἀμάρταινα, δόξα [ἡ ζωὴ ποὺ ζοῦσα,
δὲν ἤτανε γιὰ τὴ σπλαχνιά, τοῦ θρί- [ξαμβου πάντα ἡ Μοῦσα,
στὴν τέχνη κ' οἱ μνηστῆρες εἶναι ὁ- [ραῖοι κ' ἡ Πηνελόπη.

Τ' ἄσχημα τά βαφτίζει ὡραῖα, ἐκεῖνος, ποὺ τόν ἴδιο του τόν ἑαυτό, σὲ στιγμὲς κατανυκτικῆς ταπεινοφροσύνης καὶ πληθωρικῆς ἀπαιτητικότητας, δὲ δίστασε νὰ τόν περιορίση στὴ στερνὴ βαθμίδα τῆς ἀβουλίας, σὲ κάποιο στίχο, ἐκεῖνος ποὺ δὲ δίστασε νὰ εἰπῆ γιὰ τὸ Φήμιο:

Δακρύβρεχτη, ἡ κιθάρα μου, τίποτε [δὲ μ' ἐδφαίνει.
Καὶ πουλημένος καὶ δεύλος καὶ παῖ- [ζω τῶν μνηστῆρων.

Σ' ἕνα ἀπό τά τετράστιχα, ὁ Φήμιος κι' ὁ Δημόδοκος, οἱ ἀοιδοὶ τῆς Ἰθάκης καὶ τῶν Φαιάκων, ποὺ ἡ μουσική τοὺς εἶναι ἡ μόνη ἀσχολία, παριστάνονται νάγουν τὴν ἀνάγκη τοῦ συνταριάγματος μὲ τὰν "Ομηρο, δηλαδὴ μὲ τὴν ποιητικὴ πνοή. Ὁ Παλαμᾶς θίγει τό πρόβλημα ποὺ προβάλλεται ἀπό τὴ σχέση ποὺ ἔχει ἡ μουσικὴ μὲ τὴν ποίηση, ἡ ἁρμονία τοῦ τόνου μὲ τὴν ἁρμονία τοῦ λόγου. Οἱ Πυθαγόρειοι γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ψυχῆς στὴν πνευματικὴ της ὀπόσταση τὴ μουσικὴ πρόκριναν. Ὁ Παλαμᾶς συμπλέει τόν ποιητικὸ ρυθμὸ μὲ τὸ μουσικὸ φθόγγο. Θεωρεῖ ἀνοπόσταστα τὰ ποίημα ἀπό τὸ τραγοῦδι. Αὐτὴ τὴν καταγωγὴ ἄλλως τε ἔχει κ' αὐτὴ τὴν κληρονομιὰ ἀφήνει ἡ ποίηση στὴν παράδοσή της. Τὸ σύμπλεγμα τῶν δυὸ αὐτῶν παρέχει στὸν ποιητὴ καὶ στὸ μουσικὸ τὴν κατάρα ἢ τὴ μακαριότητα. Τὴν κατάρα τοῦ κόσμου καὶ τὴ μακαριότητα τοῦ ὀνείρου, ὅπως τὴν ἐξηγοῦν οἱ στίχοι αὐτοί:

Θεῶν καὶ ἡρώων Φήμιοι καὶ Δημό- [δοκοι ἀοιδοί
καταραμένοι ἢ μάκαρες τοῦ κόσμου [καὶ τοῦ ὀνείρου,
ὅμοια, γιὰ ν' ἁρμονίζετε στῆς λύρας [τὴ χορδὴ
τὸ θεῖο τραγοῦδι, χρειάζεστε, μὲ τὴν [πνοὴ τοῦ "Ομήρου.

Σ' ἄλλο τετράστιχο, ἔχουμε πιὸ συγκεκριμένες τίς Νύχτες τοῦ Φήμιου. Ὁ ποιητὴς ἀπευθύνεται στὴν «ποθητή», ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπό τὴν ἴδια ποίησή του, ποὺ ὅλη τὴν ἀφοσίωσή του τῆς ἐκφράζει, ποὺ πρὸς αὐτὴν πηγαίνει καὶ ἀπ' αὐτὴν προέρχεται. Τὴν ἀπεραντοσύνη τὴν ἐζωχρονική, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παραπάνω, τὴν τονίζει ἄλλη μιὰ φορά:

Νύχτες τοῦ Φήμιου. Μ' ἔπλασες καὶ [θά εἶμαι, ποθητή,
πάντα γιὰ σένα κι' ἀπό σὲ καὶ ἀσά- [λευτος καὶ μόνος.
Τοῦ Ὀλύμπιου καὶ τὸ λάλημα χρη- [ομός. Γιὰ τὸν ποιητὴ
ἀπέραντα ὅλα στέκονται. Μὰ δὲν ὁ- [πάρχει χρόνος.

"Ομοια καὶ στὸ παρακάτω τετράστιχο μαζὶ μὲ τὸ ξεπέρασμα τοῦ χρόνου ποὺ ἕνα γίνεται —ὡς χτές, ὡς αὔριο, κι' ὡς σήμερα— ἔχουμε ὅλη τὴν ποιητικὴ κοσμογονία ποὺ μπορεῖ νὰ μεταοχηματίση τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς:

Ὁ Φήμιος εἶμαι ταραμὸς τῶν τρό- [μων καὶ τῶν πόνων,
μὲ σέρνει δειλό, ἀσάλευτο στὸ σά- [λεμα τῶν αἰώνων,
στὰ τωρινὰ κι' ὅσο νὰ ὑπάρχω, ζοῦν [καὶ μὲ μεθοῦνε
πάντα οἱ καροὶ ποὺ φύγανε κ' οἱ [μέρες ποὺ θὰ ρθοῦνε.

Λίγα χρόνια προτήτερα, ὁ Παλαμᾶς ἐξέδωκε παρόμοια συλλογή, τὸν «Κύκλο τῶν τετράστιχων». Τὰ τετράστιχα τῆς συλλογῆς ἐκείνης, ἄν καὶ ὅμοια στὴν οἰκονομία τοῦ στίχου καὶ στὴ σύλληψή τους κάποτε, εἶναι σάν πιὸ ἀνεξάρτητα τόκα ἀπὸ τὰ ἄλλα, γιατὶ ἔτσι τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ οὐσία τους. Ἀναχωρῶσαν, μὲ τὴν κάποιαν ἀνεξαρτησία ποὺ ἔχουν μεταξύ τους, ἀπό τὸ κέντρο τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν περιφέρεια, ἐνῶ τὰ τετράστιχα τῆς τελευταίας συλλογῆς εἶναι ἀλληλένδετα, συνδέονται μεταξύ τους μὲ κάποια συνεκτικότερη ἑνότητα.

Οἱ «Νύχτες τοῦ Φήμιου» κι' ὁ «Κύκλος τῶν τετράστιχων» ἀποτελοῦν μιὰ τελευταία φάση στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ. Εἶναι ἕνα μέστωμα κι' ἕνα κατασταλάγυμα. Οἱ αὐτόνομοι αὐτοί στίχοι ποὺ ἔγιναν συνθέσεις πληρέστατες κ' αὐτόνομες εἶναι ὡς τόσο τροπλάσματα ποιητικῶν συνθέσεων, ποὺ ὁλοκληρώθηκαν χωρὶς ν' ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο ποὺ φέρνει ἀπό τὴν ἔμπνευση πρὸς τὴ μορφή. Ἕνας τέτοιος αὐτοματισμὸς εἶναι ἀπό τά πιὸ παηγυρικὰ φαινόμενα στὴν ποίηση τὴν ἀληθινή, γιατὶ ἔχει ἀποβλῆθη ξῦι μόνο ὅ,τι θ' ἀποτελοῦσε φόρτο, ἀλλὰ καὶ ἔχουν συμπυκνωθῆ κόσμοι ὁλόκληροι μὲ τὴ συντόμευση ποὺ δὲν τὴν ὑπαγορεύει ἡ λιγολογία μόνο, ἀλλὰ ἕνας ἀνώτερος εὐδαιμονικὸς ποιητισμός.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ Α

STEWART WHITE

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΚΑΠΟΥ-ΚΑΠΟΥ χιόνιζε. Κολνοῦσε τὸ χιόνι στὰ πόδια τους, ἔτρωγε τὴ δύναμή τους. Σκοντάφταν, ἔπεφταν. Σὲ κάθε λίγα βήματα σταματοῦσαν νὰ ξεκουραστοῦν σωριάζουνταν τότε ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο κ' ἔκρεπε νὰ βγάνουν πάλι ὅλη τους τὴ δύναμη γιὰ νὰ μπορέσουν ν' ἀναστηκωθοῦν καὶ νὰ ξανακινήσουν. Ὅλο καὶ λιγόστευε ἡ ἐλπίδα τους νὰ δροῦν κυνῆγι ἢ νὰ φτάσουν τὸν Γίγγκος. Ὅμως δὲν τοὺς πέρασε πιὰ ἡ ἰδέα νὰ παρατήσουν τὸ σκοπό τους καὶ νὰ γυρίσουν πίσω. Μπορεῖ νὰ πέθαιναν, μὰ θὰ πέθαιναν ἀπάνω σ' ἀγνάρια τοῦ ἐχθροῦ. Θὰ πέθαιναν μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα κατὰ τὸ βορρᾶ.

Ὅσο λιγόστευαν οἱ δυνάμεις τους, τόσο μεγάλωνε ἡ μανία τοῦ Ντίκ νὰ τρέχει πίσω ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο ποὺ τοὺ ἔφευγε. Τὸ σῶμα του εἶχε ἀποξεραθεῖ, εἶχε μείνει πετσὶ κὶ κόκαλο, στὸ ἄσαρκο πιὰ στόμα του πρόβαιναν τὰ δόντια του. Εἶχε φτάσει στὰ ἀκρότατα ὅρια τῆς ἐξάντλησης.

Ξάφνου, μιὰ δύναμη ἀγνωστη, κλονιζόμενη, ἀλλόκοτη, τινάχτηκε ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ Ντίκ. Τρελοῦλε ἀπὸ ἐξάντληση, μὰ ἡ σιδερένια του θέληση τὸν τίναξε ἀπάνω καὶ τὸν ἔσπρωχνε ἐμπρός. Βοηθοῦσε τοὺς ἄλλους, ἔδεινε κουφάγιο στὸ σκῦλο. Ἔπειτα, σιγὰ-σιγὰ ἡ δύναμη αὐτὴ λιγότερψε· ἡ κόκκινη φλόγα,, ἡ τρομερὴ λάμψη τῆς τρέλλας ποὺ γιαλίζε στὰ μάτια του, χλόμιασε. Τὸ βλέμμα του ἔγινε θολό, λαβωμένο. Οἱ ὄμοι του λύγισαν, τὸ κεφάλι του ἔγειρε, ἔπεσε.

Ὁ κόσμος σάλευε γύρα τους· τοὺς φαίνουνταν πὼς εἶταν γεμάτος φαντάσματα καὶ κρῦες φλόγες· ὁ οὐρανὸς γέμιζε ἄστρα, οἱ ἥλιοι πλήβαιναν κάποτε ὑγτὼ ἥλιοι χόρευαν στὸ χαμηλὸν οὐρανό.

Ὅμως οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πάλευαν ἀκόμα, ἀντιστέκουνταν. Προσπαθοῦσαν ἀκόμα νὰ σηκηθοῦν τὴν πεῖνα, τὴν κούραση, τὸ κρύο. Ὁ Σὰμ κατασκεύασε χοντροειδῆ μαγουάλια ἀπὸ ξύλο γιὰ νὰ προστατέψει τὰ ἀτια του ἀπὸ τὸ χιόνι, νὰ μὴ τυφλωθοῦν.

Τὸ κρύο εἶχε μαυρίσει καὶ ταγαριάσει τὰ πρόσωπά τους, εἶχε ἀργάσει τὸ πετσί τους. Τὸ χοντρὸ ποδοδάχτυλο τοῦ Σὰμ εἶχε παγώσει καὶ τὸκοψε μὲ τὸ μαχαῖρι τοῦ ὡς τὸ κόκαλο, γιὰ νὰ μὴ γαγγραινιάσει. Προσπάθησαν λίγο νὰ μιλήσουν. Ἔκαναν δέκα βήματα μὲ ἀφάνταστη ἀγονία.

Ἔφτασε ἡ στιγμὴ ποὺ πιὰ δὲν μποροῦσαν νὰ μασήσουν τὸ πασοῦ κρέας. Τὸ ἔδαζαν νὰ βράσει μὲ τὰ λουριὰ τῶν σκύλων κ' ἔπινων τὸ ζουμί τους. Μὰ δὲ μποροῦσαν νὰ σταθοῦν ἀπὸ τὴν πεῖνα παραπατοῦσαν. Μονάχα ἡ θέληση τοὺς κρατοῦσε ἀκόμα ὀρθοὺς καὶ τοὺς ἔσπρωχνε καταμπρός.

Τ' ἀχνάρια τους τραβοῦσαν πάντα, ἀκατάπαυστα, ὅλο πιὸ μακρυά, πιὸ μακρυά. Σὰ νάτρεχε μὲ δαιμονισμένη δύναμη ὁ ἐχθρός τους, γελοῦσε καὶ τοὺς κορτίδευε. Ἔκανε σὲ μιὰ ὥρα τόσο δρόμο, ὅσο αὐτοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κάμουν σὲ ὁλόκληρη μέρα.

Ὁ Σὰμ τρελοῦλε. Ὁ Ντίκ εἶχε ὁριστικὰ παραφρονήσει. Ἡ κοπέλα ἀκολουθοῦσε· ἔκρυβε τὸν πόνο της μὲ τὸ πεῖσμα καὶ τὴν περηφάνεια τῆς φυλῆς της.

Μιὰ μέρα, κατὰ τὸ βράδι, εἶδαν μιὰ βοῦλα αἷμα στὸ χιόνι. Ὁ Γίγγκος εἶχε σκοτώσει. Βρῆκε αὐτὸς ὅτι λαχταροῦσαν. Ὁ Βορρᾶς εἶταν μὲ τὸ μέρος τους. Εἶχε τώρα ἀφθονο κρέας, δηλαδὴ δύναμη, δηλαδὴ θάτρεχε γρηγορώτερα, θὰ σώζουνταν. Μπροστὰ στὴ βοῦλα αὐτὴ τὸ αἷμα οἱ ἐλπίδες ἐσβοῦσαν. Ἤξεραν τώρα πὼς ὁ ἐχθρός τους εἶχε δυναμώσει. Κ' ἡ ἀπελπισία πλάκωσε τὴν καρδιά τους...

Μὰ πάλι βάσταξαν. Δὲν παραδόθηκαν. Δὲν εἶχαν πιὰ τὴ δύναμη ποὺ δίνει ἡ τροφή, εἶχαν τὴ δύναμη ποὺ δίνει ἡ ἀπελπισία.

Τὰ ἄστρα ἔλαμπαν. Βορειοδυτικὸς ἄνεμος φύσηξε καὶ τοὺς πάγωσε. Ὁ Σὰμ Μπάλτον, ἐξαντλημένος, σήρωσε τὸ κεφάλι, κοίταξε πολλὴ ὥρα μὲ τὰ θολά του μάτια μακρυά, μακρυά, στὴ γῆ τῆς Σιωνῆς.

— Ἀκόμα! εἶπε δυνατά.

XXVIII

Ὁ Σὰμ δὲν μπόρεσε νὰ σηκωθεῖ τὸ ἄλλο πρωΐ. Ἡ τελευταία σπίθα τῆς ζωῆς του ἐσβοῦνε. Ἡ θέληση τοῦ δὲν μποροῦσε νὰ δυνοῦσνει τὸ σῶμα τοῦ· ἐνοιοῦσε τὸς θὰ πέθαινε πιὰ νικημένος.

Ὁ Σὰμ Μπάλτον εἶχε ἀκόμα μιὰ ἐλπίδα· αὐτὸς θὰ πέθαινε, μὰ εἶχε δίπλα του τὸ ἀνθρώπινο ὅπλο, ποὺ εἶχε φέρει μὲ τόσες δυσκολίες ἴσαμε ἐδῶ. Φύτεψε τὸν νέο καὶ τοῦ ἔδωκε τὶς στερνές του παραγγελίες, μὲ μικρές, κομμένες φράσεις :

— Δὲν μπορῶ πιὰ νὰ προχωρήσω, ἔμφησε τὸ ἀμάξι... πᾶρε τὸ σκῦλο... μὴν τὸν χάσεις... τρέχα γρήγορα! Πρέπει νὰ πιάσεις τὸν Γίγγκος αὐριο βράδι.... Κοιμήσου λίγο ἀπόψε... Κάνε γρήγορα!

Ὁ Ντὶκ ἔγνεφε μὲ τὸ κεφάλι του. Δέχουνταν ὅλα, τὸν κατάλαβε. Τὸ μίσος, ἡ θέληση νὰ φτάσει μὲ κάθε θυσία, σπίθιζε μέσα στὰ μάτια του. Δὲν εἶχε πιὰ ἀνάγκη νὰ σὶκονομήσει τὶς δυνάμεις του.

Πῆρε μιὰ κουβέρτα, τὰ λίγα κομματάκια τὸ σκυλίσιο κρέας ποὺ ἀπόμεινεν, ἀφῆκε τὸ Σὰμ τὰ κομματάκια τὸ παστὸ ποὺ εἶχε φυλάξει καὶ πῆρε ἀπὸ τὸ λουρὶ τὸν Μάκ.

Ἔκανε Θὰ ζήσω πέντε μέρες, ἐξακολούθησε ὁ Σὰμ, ἴσως ἕξη· θὰ προσπαθήσω.. Ἂν γυρίσεις ὡστόσο... μὲ τροφὴ... μὲ κρέας... ἐννοεῖς...

Ἡ φωνὴ ἔκεσε, σβύστηκε...

Ὁ Ντὶκ δὲν εἶχε τίποτα νὰ πεῖ ἔσκυψε τὸ κεφάλι, ἔσφιξε τὸ χέρι τοῦ γέρου συντρόφου κ' ἔστρεψε τὸ πρόσωπο.

Ὁ Μάκ ἀνοιγόκλεισε τὰ ρουθούνια κ' ὀσμίζουνταν τὸ χιόνι. Κίνησαν.

Ὁ Σὰμ ἔμεινε μονάχος. Τυλίχτηκε στὴν κουβέρτα του' ἐτοιμάστηκε νὰ μείνει ἐκεῖ, ἀσάλευτος, γιὰ νὰ μὴν ξοδέψει τὶς τελευταῖες δυνάμεις του. Κάπου-κάπου, ἔπειτα ἀπὸ ὧρες, πιαλίζε λίγο κρέας.

Ὁ Μαὶη-Μαὶη-Γκὶδὲν ἀκολούθησε τὸν Ντὶκ. Αὐτὸς ἄκουσε τὰ κύκλα τῆς νὰ τρίζουν ἀπάνω στὸ χιόνι ξοπίσω τους. Στράφηκε:

— Γόρισε πίσω!

Ἡ κοπέλα δὲν ὑπάκουσε· ἐξακολούθησε νὰ τρέχει ἀπὸ πίσω του. Ὁ Ντὶκ, μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο ἀπὸ τὸ θυμό, ξαναφώναξε μὲ θραχνιασμένη φωνή:

— Γόρισε πίσω!

Ἡ κοπέλα σὰ νὰ μὴν τὸν ἄκουε. Τότε ὁ Ντὶκ ἔσφιξε τὶς γροθιές του καὶ τὴ χτύπησε στὸ πρόσωπο. Ἡ κοπέλα ἔπεσε σὲ ἀλόκληρη μέρα. Ἔμεινε ἀναίσθητο· μὰ σὲ λίγο κάθε σηκώθηκε κ' ἔρχισε ν' ἀκολουθεῖ τὸν Ντὶκ.

Ὁ Ντὶκ σήρωσε ἀκελπισμένος τὰ βραχιόνια του, ἔπειτα, χωρὶς λέξη πιά, ἔσκυψε ἀγρίεμένος τὸ κεφάλι καὶ χύθηκε ἀρδὸ τὰ ἐμπρός.

Πήγαινε, πήγαινε, χωρὶς νὰ στρέψει πίσω τὸ κεφάλι. Πάει πιὰ ἡ πανουργία, δὲν σὶκονομᾶει πιὰ τὴ δύναμή του, δὲν κάνει πιὰ διπλωματία ἔφτασε ἡ στιγμὴ νὰ χυθεῖ μὲ ὅλη τὴν πρωτόγονη δύναμή νὰ χαθεῖ ἢ νὰ νικήσει.

Ὀλιμέρα περπατοῦσε ἀκούγαστος· τὸ χιόνι πνιγόσυνταν τριγύρα του. Ὁ κόσμος γρεκιλζε σὰ μάτια τοῦ· συχνά, γιὰ νὰ μὴ τυφλωθεῖ, κλειοῦσε τὰ μάτια καὶ κρατοῦσε τὸ λουρὶ τοῦ Μάκ καὶ τὸ σκυλὶ ἐν ὁδηγοῦσε. Τὸ μεσημέρι μοιρόστησε μὲ τὸ σκυλὶ ὅλο τὸ κρέας ποὺ εἶχε. Τὴ νύχτα νήστευφε. Κοιμόταν ἀγκαλιασμένος μὲ τὸ σκύλο γιὰ νὰ ζεσταίνεται λίγο.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἑπόμενο)

ΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΛΑΧΕΙΩΝ ΤΩΝ "ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ,,

Γενομένης κληρώσεως τῶν πέντε προαγγελθέντων λαχείων τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», ἐκληρώθησαν κατὰ σειράν :

Ἀον) Χρυσοῦς λαχνὸς

Δρχ. 10.000

Νικολίτσα Ἀντ. Πρίνου, Ἀθῆναι

Βον) Ἀργυροῦς λαχνὸς

Δρχ. 5000

Σοφοκλῆς Ἐμ. Σαλιδᾶς, Θεσσαλονίκη

Γον) Λαχεῖον σπουδῶν Β'

λαχνοὶ 50, ἕκαστος λαχνὸς δρχ. 500

Ὀνόματα κερδιζόντων

1) Μαριοραῖς Νικ., Κέρκυρα, 2) Στεφανίδης Παν., Ν. Φιλαδέλφεια, 3) Αἰκατερίνης Θ., Ἀθῆναι, 4) Λεόντιος Ἐλευθ., Ἀθῆναι, 5) Λολάκης Ἐπ., Ἡράκλειον, 6) Νικολαΐδης Φιλ., Ἀθῆναι, 7) Σίρογλου Γ., Ἀθῆναι, 8) Χαλδαϊτζῆς Νικ., Ἀθῆναι, 9) Καπετανάκης Θρ., Καλάμαι, 10) Πραντινίδης Θεμ., Αἴγιον, 11) Σοφοκλῆς Νικ., Ἀθῆναι, 12) Δημόπουλος Κων., Ἀθῆναι, 13) Παπλάτος Κων., Ἀθῆναι, 14) Ἀλμήλος Κων., Ἀθῆναι, 15) Πουλάκος Δ., Γύθειον, 16) Κωστάκος Γεωρ., Ἀθῆναι, 17) Διαλέτος Ξεν., Πειραιεύς, 18) Βέρρος Σπ., Αἴγιον, 19) Σακουστῆς Διον., Ζόκινθος, 20) Σάλτας Μ., Κωνσταντινούπολις, 21) Ἀγαθόνικος Στέλλιος, Ἀργίνιον, 22) Νάκος Χρ., Κοπαΐς, 23) Χρυσόστομος Νικ., Ἀθῆναι, 24) Σπηλιάδης Στ., Πειραιεύς, 25) Κολοκοτρώνης Γεωργ., Πειραιεύς, 26) Στεφάνου Νικ., Πειραιεύς, 27) Κασανάκης Κων., Ἀθῆναι, 28) Βούσιος Π., Ἀθῆναι, 29) Ἑνωποτάρχης Σπ., Κωνσταντινούπολις, 30) Ψηλόπουλος Νικ., Ἀθῆναι, 31) Ἀσημακόπουλος Δημ., Κυπαρισσία, 32) Μάγγος Σεν., Δηξούριον, 33) Πυρόνικος Ἀντ., Ἀθῆναι, 34) Βάλδης Στεφ., Μεσολόγγιον, 35) Λουκίδης Ἰω., Ἀθῆναι, 36) Καζάκος Νικ., Βοιαί, 37) Πασπαρᾶς Ἀντ., Ἀθῆναι, 38) Μακαρούφας Νικ., Ἀθῆναι, 39) Δημοπούλου Ἐλ., Ἀθῆναι, 40) Καλογερόπουλος Πρ., Ἀθῆναι, 41) Κωνσταντινίδης Ἀρ., Ἀθῆναι, 42) Ξανθοπουλίδης Δημ., Πάτραι, 43) Νικολάου Κικὴ, Ναύπακτος, 44) Πραπόπουλος Σ., Κόρινθος, 45) Ἀναργύρου Ε., Ἀθῆναι, 46) Ἐλευθερόπουλος Ντ., Ναύπλιον, 47) Μιμῆκος Κων., Λεωνίδιον, 48) Σακκελλαρίου Ἀριάδνη, Ἀθῆναι, 49) Τσάκωνας Παντελῆς, Ὑδρα 50) Πιπέρος Σακκ., Ἀθῆναι,

Δον) Λαχεῖον σπουδῶν Α'

ΛΑΧΝΟΙ 100

Ἕκαστος λαχνὸς βιβλία ἀξίας δρχ. 250

1) Ἀβαγνῆς Νικ., Σουφλί, 2) Κοσκινᾶς Κων., Ἀθῆναι, 3) Ἀδουρίδης Παν., Ἀθῆναι, 4) Ἀδραμίδης Θεμ., Ἀθῆναι, 5) Ἀγγελοπούλος Κων., Ἀθῆναι, 6) Ἀγιοπλάστης Ἐμ., Βόλος, 7) Καπριτσέτης Ἰω., Ἡράκλειον, 8) Σκουλούδης Μιχ., Σαγκρὶ-Νάξου, 9) Σιμβολαιογράφου Κατίνα, Ν. Σμύρνη, 10) Ἀκριτέλης Κρίτων, Πειραιεύς, 11) Καλιδόπουλος Ξεν., Ἀθῆναι, 12) Μαραρίδης Ἀρ., Ἀθῆναι, 13) Καλονᾶς Χρ., Ἀθῆναι, 14) Ψυχόπουλος Κων., Ἀθῆναι, 15) Ἀσημόπουλος, Ἀθῆναι, 16) Ντρὲς Νικ., Ἀθῆναι, 17) Στρατῆς Δημ., Κύθηρα, 18) Φαναλᾶς Ἱερων, Ν. Σμύρνη, 19) Ζαϊλνου Χρ., Ἀθῆναι, 20) Τζαναλᾶς Θεμ., Ἀθῆναι, 21) Μαλαχαρίδης Στεφ., Ἡράκλειον, 22) Χρυσομάλλης Ἰω., Π. Φάληρον, 23) Βουδέης Νικ., Ἀθῆναι, 24) Ζεβδελιάνης Ἰω., Πάτραι, 25) Ζήκας Σωτ., Ἀθῆναι, 26) Ζεκὴς Ἰω., Ἀθῆναι, 27) Πάγκης Ἰω., Ἀθῆναι, 28) Ζερδὸς Κ., Ἀθῆναι, 29) Ζουμῆς Ζαφ., 30) Θέσσας Φ., Καλλιθέα, 31) Κονδύλης Ἰω., Χρυσὸ, 32) Πουγκάζης Γ., Αἴγιον, 33) Γλίτσας Θ., Ἀθῆναι, 34) Ζαχαρίου Ἀθῆναι, 35) Λευκάδιος Ἰω., Ἀθῆναι, 36) Λυμπεράκης Κων., Ἀθῆναι, 37) Ὑδραῖος Ἰωσήφ Ἀθῆναι, 38) Φάλδης Δημ., Λάρισα, 39) Ζογράφος Πολ., Ἀθῆναι, 40) Ἀνανιάδης Π., Πειραιεύς, 41) Γιάνναρος Εὐαγ., Καλάμαι, 42) Ζώρας Νικ., Πειραιεύς, 43) Καζίνης Παντ., Πειραιεύς, 44) Μακρῆς Στέλιος, Ἀθῆναι, 45) Τριανταφύλλου Ἐλρ., Χίος, 46) Σκουφάκης Ἀρ., Δράμα, 47) Σκορδέλη Μαρ., Χαλκίς, 48) Σημαντηράκης Ε., Λάρισα, 49) Νικοτσάκης Ἐυ., Ἀθῆναι, 50) Ξενεδάκης Ἀπ., Ἀθῆναι, 51) Πινότσης Ἥρ., Ἄργος, 52) Πινάρετος Γεωργ., Ἀταλάντη, 53) Χρυσάφης Χρ., Ψυχικό, 54) Ἰωσνίδου Ἰω., Φιλιατρά, 55) Βλάσσης Ἀθαν., Καλάμαι, 56) Κατσάρης Λέων., Ν. Φιλαδέλφεια, 57) Ἀγαθὸς Κ., Κίσσαμος, 58) Γιάνανάκος Σ., Τῆνος, 59) Γαζιάδης Μ., Ἀθῆναι, 60) Λαδάκης Γεωργ., Πειραιεύς, 61) Λαγουδάκης Γρ., Μέγαρα, 62) Καλογερᾶς Π., Μεσολόγγιον, 63) Λαζαρίδης Ἥλ., Ν. Φάληρον, 64) Πάγος Ἰω., Ἡράκλειον, 65) Τουγραΐδης Ἀλεξ., Νάξος, 66) Οἰκονομόπουλος Περ., Αἴγιον, 67) Χαριτάκης Δημ., Ἡράκλειον, 68) Δουλῆς Ξεν., Δεδεαγάτς, 69) Γεωργιάδης Ἰω., Ἀθῆναι, 70) Βασιλάκης Λέων., Καλάμαι, 71) Ἑλληνας Γ., Γυθεῖον, 72) Κουλούκουλος Ἰω., Πάτραι, 73) Ἠλιάδης Νικ., Ἀθῆναι, 74) Ζαχαριάδης Ἐλευθ., Ἀθῆναι, 75) Φερενίτσος Γρ., Ἀθῆναι, 76) Χαλασούης Κων., Μεσσήνη, 77) Φουκιρίδης Κων., Ἀθῆναι, 78) Μιάγκος Ἰω., Ἀθῆναι, 79) Μαρέλης Φ., Ἀθῆναι, 80) Ζούζης Σ., Πάρος, 81) Ξένος Περ., Κυπαρισσία, 82) Κυρίακος Νικ., Ἡράκλειον, 83) Ξερόκαμπος Ἰω., Κέρκυρα, 84) Ζαχοῦλης Ἰω., Κύμη, 85) Μέγας Θ., Ἀθῆναι, 86) Μόνος Νικ., Θεσσαλονίκη, 87) Κυκρίου Μ., Ναύπακτος, 88) Βουρδούλης Ἰω., Ἀθῆναι, 89) Γαλάτης Νικ., Ἀθῆναι, 90) Σόφομος Π., Ἀθῆναι, 91) Ἀντωνος Νικ., Χίος, 92) Μέμης Νικ., Πάτραι, 93) Θερμαΐδης Π., Πάτραι, 94) Λάσκιας Π., Ἀθῆναι, 95) Λαγοδήμος Νικ., Βόλος, 96) Μάλλινος Ἰω., Νησίον, 97) Συγγρός Δ., Ν. Σμύρνη, 98) Χαλκᾶς Ἐμμ., Ἀθῆναι, 99) Φαληρέας Ἐμμ., Πειραιεύς, 100) Θηδαῖος Π., Ἀθῆναι.

Οἱ κερδίζοντες ἀριθμοὶ (χρήματα ἢ βιβλία) εἶναι ἐξοφλητέοι παρὰ τῷ Πρατηρίῳ τῆς Ἑταιρείας «Ἐλευθερουδάκης» Πλ. Συντάγματος.

Εον) Λαχεῖον βιβλιοδήκης

ΛΑΧΝΟΙ 100

Ἕκαστος λαχνὸς βιβλία Παιδικῆς Βιβλιοδήκης ἀξίας δρχ. 100

1) Βουλοδῆκος Στεφ., Θῆβαι, 2) Κατσανᾶς Θεμ., Ἡράκλειον, 3) Δεσπίμας-Δάλλα Σκουρ., Κέρκυρα, 4) Σιμοραῖος Ἀθαν., Πειραιεύς, 5) Γαβαλᾶς Κων., Ἀθῆναι, 6) Σκουρῆς Πετρ., Ἀθῆναι, 7) Χριστοδούλου Δημ., Ἀθῆναι, 8) Λεονάχβος Δημ., Ἀθῆναι, 9) Κόνστα Καίτη, Ν. Σμύρνη, 10) Φραγκίσκος Δημ., Ἄνδρος, 11) Ψαρούλης Νικ., Μεσολόγγιον, 12) Γαλέος Ἰωάννης, Πειραιεύς, 13) Χαλικόπουλος Δ., Πειραιεύς, 14) Πέκος Ἀνδρέας, Ἀθῆναι, 15) Μπαμμούλης Θωμᾶς, Ἀθῆναι, 16) Ζήκης Πέτρος, Ἀργείνιον, 17) Ζαχαρίας Γιῶ., Χαλκίς, 18) Ζηνοβὸς Θεμ., Σπάρτη, 19) Γκουζίλης Ν., Ναύπακτος, 20) Εὐστρατιάδης Φ., Ναύπακτος, 21) Ἰωσήφ Παν., Πύρος, 22) Κονδυλάτος Γερ., Ἰωάννινα, 23) Μωραΐτης Δημ., Θεσσαλονίκη, 24) Κεχαγιόγλου Φ., Ἀθῆναι, 25) Πλεξουσάκης Ἰωρδάνης, Ἀθῆναι, 26) Σακελλαρίου Ἐπιφ., Θεσσαλονίκη, 27) Σκάσσης Ξ., Ἀθῆναι, 28) Φιλήβωρος Νικ., Δεδεαγάτς, 29) Κούγκης Ἰσ., Κωνσταντινούπολις, 30) Βελισσαίου Ἰ., Μυτιλήνη, 31) Ἀναγνώστου Ἐλευθ., Χανιά, 32) Ὄμηρος Νικ., Βόλος, 33) Δεσυλάρας Ἐύ., Πάτραι, 34) Καζάκος Π., Ἀθῆναι, 35) Γούμενος Δ., Σπάρτη, 36) Ἠλιόπουλος Νικ., Φυρά, 37) Πίπης Ἡλίας, Ἄμφισσα, 38) Θανασούλης Ἀθαν., Σύρος, 39) Θεοδώρου Θεοδ., Ἀθῆναι, 40) Καγκίνης Μιχ., Ἀθῆναι, 41) Μαζαρίκης Ἐπαμ., Ἡράκλειον, 42) Παζαρλῆς Μιχ., Κηφισιά, 43) Στρίδης Στυλ., Ἀθῆναι, 44) Παλεδιογιάννης Τάσος, Ρέθυμνον, 45) Κομνηνὸς Δημ., Σπάρτη, 46) Μαλωνᾶς Δημ., Ἀθῆναι, 47) Μπουνάτσας Θεμ., Ἀθῆναι, 48) Μπογδάνος Χρ., Ἀθῆναι, 49) Μπουγάτσας Στ., Ἀθῆναι, 50) Ξενόπουλος Ε., Ἀθῆναι, 51) Ρουσιάς Παντελῆς Ν. Ψαρᾶ, 52) Βούρος Ἀθαν., Πειραιεύς, 53) Ἀναγνωστόπουλος Χρ., Χαλκίς, 54) Ἠλιάδης Ἀλ., Ἀθῆναι, 55) Ἰωαννίδου Μ., Ἀθῆναι, 56) Ἀπέρογης Μ., Θῆρα, 57) Νταῆ Δ., Ἀθῆναι, 58) Σιδιάς Γερ., Ἀργοστόλι, 59) Παπαγιαννόπουλος Στ., Αἴγιον, 60) Πρωτοπαπᾶς Δημ., Νάξος, 61) Σιφναῖος Ἰω., Πειραιεύς, 62) Προκόπιος Νικ., Π. Φάληρον, 63) Χωρέμης Δ., Ν. Σμύρνη, 64) Ψαρᾶς Ἰω., Πειραιεύς, 65) Γαβαλᾶς Παντελῆς, Ἀθῆναι, 66) Δημάδης Δημ., Θῆβαι, 67) Ἀγιοδάδης Θεοδ., Ἀθῆναι, 68) Δενδριανοῦ Θ., Πειραιεύς, 69) Ζαλόγκος Π., Πειραιεύς, 70) Ἰατρίδης Μ., Πειραιεύς, 71) Καλούδης Κων., Ἀθῆναι, 72) Τσαούσης Θεμ., Ἀθῆναι, 73) Σαρανόπουλος Νικ., Ἀθῆναι, 74) Γαλῆς Γεωργ., Ἀθῆναι, 75) Γαλῆ Ἑλένη, Ἀθῆναι, 76) Μαίγκας Δημ., Ἀθῆναι, 77) Βολούδης Ἰω., Λεβάδεια, 78) Φιδιάνος Ἰω., Θήρα, 79) Νερόπουλος Θ., Πασοῦ, 80) Νίκας Π., Ἀθῆναι, 81) Χαμμῆλος Β., Ἀθῆναι, 82) Ματίνας Κ., Ἀθῆναι, 83) Κονιστάρης Ὀλ., Ἀθῆναι, 84) Μαζαράκης Θ., Ἀθῆναι, 85) Μιζήθρας Μιχ., Ἀθῆναι, 86) Χριστόπουλος Χρ., Ἀθῆναι, 87) Πανάς Παν., Ἀθῆναι, 88) Λεούσης Θεμ., Ἀθῆναι, 89) Γαγαρίδης Δημ., Βόλος, 90) Γκιόναχας Π., Πειραιεύς, 91) Βουτυρᾶς Βασίλειος, Ἀθῆναι, 92) Γουλῆς Γεωρ., Ἀθῆναι, 93) Καζανᾶς Γεωργ., Ἀθῆναι, 94) Μαθιόπουλος Σόλων, Ἀθῆναι, 95) Νάφας Ἰω., Ἀθῆναι, 96) Ἠλιόπουλος Κων., Ἀθῆναι, 97) Πολυχρόνης Ἰω., Ἀθῆναι, 98) Πολίτης Κων., Ἀθῆναι, 99) Βόρακας Κων., 100) Ἠλιόγλου Γεωργ., Ἀθῆναι.

ΤΟ ΚΙΝΕΖΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

(Συνέχεια ἐκ τῆς 7ης σελίδος)

πάξω τὸν Στσὲ-μὰ γιὰ νὰ τὸν κάνω νὰ γυρίσει πίσω, πρέπει νὰ παίξω κιθάρα.

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

Ὁ ἀντίπαλος Στσὲ-μὰ-Νὶ τραγουδεῖ πίσω ἀπ' τὴ σκηνή:

— Κυρίεψα τὸ Γκάϊ-Τίνγχ κ' εἰμ' ἔτοιμος νὰ χυρίεψω καὶ τὴ Χοὶ-τσένγκ. Οἱ τέσσερες πόρτες της εἶν' δρθάνοιχτες. Γιὰ ποιὸ λόγο τάχα;

(Μιλεῖ):

— Μιὰ στιγμή. Ὁ κατάσκοπος μόλις ἀνάγγειλε ὅτι τὸ Χοὶ-τσένγκ εἶναι μιὰ ἄδεια πόλη. Γιατὶ ἄνοιξαν διάπλατα οἱ πύλες της. Δὲ θὰ πέσω στὸ διαολεμένο τους σχέδιο. Θὰ δώσω ὅμως διαταγή. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἀκοῦστε τὴ διαταγή μου.

(Τραγουδεῖ):

— Καβάλλα σ' ἄλογό μου, τοῦτα διατάζω. Κι' ἀκοῦστε τὸ καλὸ ὅλοι σεῖς οἱ ἀξιωματικοί. Ὅποιος πατήσει τὸ Χοὶ-τσένγκ θὰ γάσει τὸ κεφάλι του.

ΟΛΟΙ: Ὤ!

Ο ΤΣΙΟΥ-ΓΚΟ-ΛΙΑΝΓΚ (τραγουδεῖ): Εἰμ' ἕνας γνήσιος ἐρημίτης ἀπὸ τὸ Νὰν-γιάνγχ. Στοὺς τρόπους μου μπορῶ νὰ συγκριθῶ μὲ τοὺς πρώτους τρεῖς αὐτοκράτορες(4) καὶ τοὺς πέντε κυρίαρχους(5). Ὁ μακαρίτης αὐτοκράτωρ ἤρθε τρεῖς φορὲς μὲ ὁ αὐτοκρατορικό του ἁμάξι καὶ μ' ἐπισκέφτηκε στὸ Νὰν-γιάνγχ, νὰ μοῦ ζητήσει τὴν ὑπηρεσία μου καὶ μοῦ πρόσφερε τὸν τίτλο τοῦ «Ἱερίγκητα Βοὺ-Σιάνγχ». Ὁ Σοὺν-Βοὺ-Τσὲ διείσηκε μὲ κανόνια μιὰ στρατιὰ ἀλλόθηρη. Ὁ Σιὰν-Λοὺ-Σιάνγχ δημιούργησε τὴ δυνατοτέρα τοῦ Τσιοῦ, ποὺ κράτησε 800 χρόνια, Ὁ Σιὰ-Σουμπὰ ἔκαμε 5 μεγάλες μάχες.

Νά, γιατὶ οἱ ἀγνανεύτεν τὸ νερὸ ποὺ κυλάει ἐκεῖ κάτω μὲ πιάνει τὸ μεράκι νὰ τραγουδήσω μὲ τὴν κιθάρα. (Γελᾶει δυνατά): Χά, χά, χά! (Μιλεῖ): Στὰ τείχη τῆς πόλης κάθομαι καὶ παίζω κιθάρα, ὅμως δὲν εἶμαι μουσικός.

Ο ΤΣΕ-ΜΑ-ΝΙ (τραγουδεῖ) Καβάλα σ' ἄλογό μου εἶμαι ἐτοιμος νὰ ἐπιθεωρήσω τὴν τάξη τῆς μάχης. Ἐκεῖνος κάθεται στὰ τείχη καὶ τραγουδεῖ κ' εἶναι ὁ Τσιοῦ-γκὸς-Κούνγχμιτγχ(6). Μὰ ἂν αὐτὸς παίζει τὴν κιθάρα του, ἐγὼ πρέπει νὰ κάμω ἔφοδο στὴν πόλη. Τί κάθομαι;

(Μιλεῖ): Μιὰ στιγμὴ ἀκόμα.

(Τραγουδεῖ): Φοβοῦμαι μὴν πέσω σὲ καμμιὰ διαβολικὴ παγίδα! Καβάλα στ' ἄλογό μου, δίνω στρατιωτικὲς διαταγές. Ἀλλ' ἂν μοῦ ἐπιτρέψεις, ἄκουσε καλὰ τί θὰ σοῦ πῶ, Κούνγχ-μίνγχ. Τὸ διαβολικὸ σου στρατήγημα μοιάζει ἀκριβῶς μὲ τὸ δικό μου. Εἴμαστε κ' οἱ δυὸ παρόμοιοι στὴν ἱκανότητα καὶ στὴ στρατηγική τέχνη.

Ο ΤΣΟΥ-ΓΚΟ-ΛΙΑΝΓΚ (τραγουδεῖ): Κάθομαι ἐδῶ στὰ τείχη κι' ἀγναντεύω τὸ τοπίο. Ἄγριες κραυγὲς ἀκούω ἀπ' ἀνθρώπους καὶ ποδοδοκητὰ ἀπ' τ' ἄλογατα. Σημαῖες κυματίζουν κ' ἡ σκιά τους κινεῖται στὸν ἀγέρα. Ἀχ! Ὁ Τσὲ-μὰ μᾶς ἔφερε ἐδῶ τοῦτο τὸν ἀντάρτικο στρατό. Ὅς τώρα δὲ μετρηθήκαμε μαζὶ σὲ καμμιὰ μάχη.

(Φωνάζει στὸν ἀντίπαλό του): Ἀπὸ τότε ποὺ χωρίσαμε πῶς τὰ πέρασες; Εἶσαι καλά: Ὁ Μὰ-σοὺ ὑπῆρξε βέβαια ἀνίκανος. Τὸ Γκαϊ-τίνγχ ἔπεσε. Πῆρες δυὸ πόλεις τὴ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη. Πόσο πρέπει νάσαι εὐτυχής! Δὲ χρειάζεται νὰ ὑφθεῖς μ' ὅλο τὸ στρατό σου στὸ Χοὶ-τσένγχ. Εἶμαι μόνος μου ἐδῶ. Μέσα στὴν πόλη δὲν κρύβονται στρατεύματα, καὶ δὲν περιμένω ἀπ' ἔξω καμμιὰ βοήθεια. Τὸ Χοὶ-τσένγχ δὲν θὰ σοῦ ἀντισταθεῖ. Σοῦ ἑτοίμασα ὡραῖα φαγητὰ γιὰ ὅλον τὸ στρατό σου. Ἐμπα λοιπὸν στ

COLETTE

ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΜΟΥ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΑΜΟΓΕΛΑΣΕ κάπως μυστηριωδῶς σὰν νὰ ἤθελε νὰ διώξη τὰ φαντάσματα ποὺ θὰ περιτριγύριζαν ἴσως γύρω στὴν τουαλέττα καὶ στὸ κρεββάτι ποὺ ἄστραφτε στὴ σκιά. Ἀλλὰ ἔνοιωσε τὸν ἑαυτό της ψυχρὸν καὶ γεμᾶτον περιφρόνηση γιὰ τὴν ἡδονὴ τοῦ ἄλλου.

Τὸ δεῖπνο της μὲ τὸ καλῆς ποιότητος ψάρι καὶ τὰ ἐκλεκτὰ ζυμαρικὰ ὑπῆρξε μιὰ ἀνάπαυλα. Ἀντικατέστησε τὸ Μπορντὼ μὲ σαμπάνια καὶ φεύγοντας ἀπὸ τὴν τραπεζαρία τραγουδοῦσε. Οἱ ἕνδεκα ὧρες τὴν ἔφθασαν νὰ μετρᾶ μὲ ἕνα μπαστοῦνι τὸ πλάτος τῶν παννὼ ἀνάμεσα στὰ παράθυρα τῆς κάμαράς της, ὅπου λογάριαζε νὰ ἀντικαταστήση τὸν καθρέφτη μὲ ἀρχαϊκὰ «τουάλ» ζωγραφισμένα μὲ ἄνθη. Χασμουρήθηκε, ἔξυσε τὸ κεφάλι της, καὶ κτύπησε τὸ κουδοῦνι γιὰ τὴ νυκτερινὴ τουαλέττα. Ἐνόσω ἡ Ρόζα τῆς ἔβγαζε τὶς μακρυὲς μεταξωτὲς κάλτσες, ἡ Λέα ἀνασκοποῦσε τὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε περάσει, ποὺ εἶχε ξεφυλλισθῆ στὸ παρελθόν, ποὺ ἄφηνε θαρρεῖς μιὰ γλυκύτατη μυρωδιά. Προστατευμένη τὴ νύχτα ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς τεμπελιᾶς προεξοφλοῦσε τὶς ὧρες τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀϋπνίας. Ὁ ἄϋπνος χασμουριέται τὴ νύχτα μὲ θόρυβο, ἀναστενάζει καὶ καταριέται τὸ ἀμάξι τοῦ γαλατᾶ καὶ τοὺς διαβάτες.

Ὅσο γδυνόταν, ξανάφερνε στὸ νοῦ της τὰ ἀθῶα σχέδια ποὺ δὲν θὰ πραγματοποιοῦσε.

«Ἡ Ἀλὶν Μεσμαϊκερ πῆρε ἕνα μπάρ-ρεστωρὰν καὶ κάνει χρυσὲς δουλειές... Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπασχόληση καὶ συγχρόνως μιὰ ἐπικερδὴς θέση... Ἀλλὰ ἐγὼ βέβαια δὲν μπορῶ νὰ μείνω στὸ ταμεῖο καὶ θὰ ἄξιζε νὰ πάρη κανεὶς μιὰ γυναῖκα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ἡ Ντόρα καὶ ἡ χοντρὴ Φιφὴ κρατοῦν μαζὶ μιὰ μουάτ, ὅπως μοῦ εἶπε ἡ ντὲ λὰ Μπέρς. Εἶναι τῆς μόδας. Καὶ φοροῦν «φωκὸλ» καὶ σμόκιν γιὰ νὰ τραβήξουν μιὰ εἰδικὴ πελατεία. Ἡ χοντρὴ ἡ Φιφὴ ἔχει ν' ἀναθρέψη τρία παιδιά, αὐτὸ τὴν ἐξιλεώνει... Εἶναι ἀκόμα καὶ ὁ Κὺν ποὺ βαριέται καὶ ποὺ εὐχαρίστως θὰ ἔπαιρνε τὰ κεφάλαιά μου γιὰ νὰ ἱδρύση ἕνα νέον οἰκο ραπτικῆς...».

Ὁλόγυμνη, χρωματισμένη ἐλαφρὰ ρόδινα ἀπὸ τὶς ἀνταύγειες τῆς αἰθούσης τοῦ λουτροῦ, στὺλ Πομπηΐας, ἔβρεχε τὸ κορμί της μὲ κολώνια ἐκλεκτή, καὶ ξεδίπλωνε μὲ μιὰ ὑποσυνείδητη χαρὰ ἕνα μακρὺ νυκτικό.

«Ὅλα αὐτὰ εἶναι λόγια. Τὸ ξέρω πολὺ καλὰ πὼς δὲν ἀγαπῶ τὴ δουλειά. Στὸ κρεββάτι κυρία. Δὲν θὰ ἀποκτήσετε ποτὲ λογιστήριο καὶ οἱ πελάτες ἔφυγαν».

Τυλίχθηκε σὲ ἕνα λευκὸ μπουρνοῦζι καὶ ξαναγύρισε στὴν τουαλέττα της. Τὰ δυό της χέρια, σηκωμένα κτένισαν τὰ μαλλιά της, τὰ σκληρυμένα ἀπὸ τὴ βαφή, πλαισιώνοντας τὸ κουρασμένο της πρόσωπο. Ὡστόσο τὰ δυὸ αὐτὰ μπράτσα ἦταν ἀκόμη ὡραῖα ἀπὸ τὴ γεμάτη μασχάλη ἕως τὸν εὔγραμμο καρπό. Τὰ παρετήρησε μιὰ στιγμή.

«Ὡραῖα χέρια γιὰ ἕνα τόσο παληὸν ἀμφορέα!»

Ἐκάρφωσε μὲ νωχέλεια μιὰ μαύρη χτένα στὸ πίσω μέρος τῶν μαλλιῶν καὶ διάλεξε χωρὶς πολλὴν ἐμπιστοσύνη ἕνα ἀστυνομικὸ μυθιστόρημα ἀπὸ μιὰ μικρὴ βιβλιοθήκη. Δὲν τὴν ἔμελλε ποτὲ γιὰ τὰ δεσίματα καὶ πολὺ συχνὰ τύχαινε νὰ τοποθετῆ τὰ βιβλία της στὸ βάθος τῶν ἐρμαριῶν μαζὶ μὲ παληόχαρτα καὶ κουτιὰ τοῦ φαρμακείου.

Ἐνόσω σκυμμένη διώρθωνε τὴ λεπτὴ καὶ ψυχρὴ μπατίστα τοῦ μεγάλου κρεββατιοῦ, τὸ μεγάλο κουδοῦνι τῆς αὐλῆς ἀντήχησε. Ὁ ὀξὺς αὐτὸς ἦχος χτύπησε ἀπότομα μέσα στὴ νύχτα.

—Τί νἆναι... εἶπε δυνατά.

Ἄκουγε μὲ τὸ στόμα μισανοικτό, συγκρατῶντας τὴν ἀναπνοή της. Ἕνα δεύτερο κτύπημα ἀντήχησε ἀκόμα πιὸ πλατειὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο καὶ ἡ Λέα ἔτρεξε ὠθούμενη ἀπὸ ἕνα ἐνστικτο συντηρήσεως καὶ αἰδοῦς νὰ πουδράρη τὸ πρόσωπό της. Ἦταν ἕτοιμη νὰ σημάνη γιὰ τὴ Ρόζα, ὅταν ἄκουσε τὴν ἐξώπορτα νὰ τρίζη. Ἄκουσε ἦχο βημάτων στὸ διάδρομο καὶ στὴ σκάλα. Δυὸ φωνὲς ἀνακατωμένες, τῆς Ρόζας καὶ μιὰ ἄλλη. Δὲν ἔλαβε καιρὸ νὰ πάρη μιὰ ἀπόφαση, ἡ πόρτα ἄνοιξε διάπλατη, ὠθούμενη ἀπὸ ἕνα χέρι βιαστικό: ὁ Μπόμπ βρισκόταν μπροστά της μὲ τὸ παλτό του ξεκούμπωτο πάνω ἀπὸ τὸ σμόκιν του, τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι, χλωμὸς καὶ μὲ ἄσχημο ὕφος.

Στηρίχθηκε στὴν πόρτα, τὴν ὁποίαν ἔκλεισε, καὶ ἔμεινε ἀκίνητος. Δὲν ἀτένιζε ἰδιαιτέρως τὴ Λέα, ἀλλὰ παρατηροῦσε ὅλη τὴν κάμαρα σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὴν καταλάβη.

Ἡ Λέα, ποὺ εἶχε φρίξει τὸ πρωὶ γιὰ μιὰ σιλουέττα μισοσβυσμένη πίσω ἀπὸ τὴν ὁμίχλη δὲν αἰσθανόταν τώρα ἀκόμα ἄλλη ταραχὴ ἀπὸ τὴ δυσαρέσκεια τῆς γυναίκας ποὺ καταλαμβάνεται αἰφνιδίως τὴν ὥρα τῆς τουαλέττας της. Σταύρωσε τὸ πενιουάρ της, στερέωσε τὴ χτένα της, ἀναζήτησε μὲ τὸ πόδι της ἕνα πεσμένο πασοῦμι.

Κοκκίνισε, ἀλλὰ ὅταν τὸ αἷμα ἐγκατέλειψε τὰ μάγουλά της, εἶχε ἤδη ξαναπάρει τὴν ὄψη τῆς γαλήνης. Ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι καὶ φάνηκε ψηλότερη, μεγαλύτερη, ἀπὸ τὸν νέον αὐτὸν ἄνδρα ποὺ βρισκόταν κοντά της, κατάμαυρος στὸ ἄσπρο πλαίσιο τῆς πόρτας.

—Ὁρίστε τρόπος εἰσόδου, εἶπε ἀρκετὰ δυνατά. Θὰ μποροῦσες τοὐλάχιστον νὰ βγάλης τὸ καπέλλο σου, καὶ νὰ πῆς καλημέρα.

—Καλημέρα, εἶπε ὁ Μπόμπ μὲ πνιγμένη φωνή.

Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς αὐτῆς φάνηκε νὰ τὸν ἐκπλήττη, παρετήρησε κάπως ἀνθρωπινώτερα γύρω του, ἕνα εἶδος χαμόγελου ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπό του καὶ ἐπανέλαβε μὲ γλυκύτητα:

—Καλημέρα...

Ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καὶ ἔκαμε δυὸ τρία βήματα.

—Μπορῶ νὰ καθήσω;

—Ἂν θέλης.

Κάθησε σ' ἕνα σκαμνάκι καὶ εἶδε ὅτι ἐκεῖνη στεκόταν ὄρθια.

—Ντυνόσουν; Δὲν θὰ βγῆς;

Ἔνευσε ὄχι, κάθησε μακρυά του, πῆρε ἕνα «πολισσουὰρ» στὸ χέρι της καὶ δὲν μίλησε. Ἄναψε ἐκεῖνος ἕνα σιγαρέττο καὶ ὕστερα ζήτησε τὴν ἄδεια νὰ καπνίση.

—Ἂν θέλης, ἐπανέλαβε ἀδιάφορη ἡ Λέα.

Σώπασε καὶ κατέβασε τὰ μάτια. Τὸ χέρι ποὺ κρατοῦσε τὸ σιγαρέττο του ἔτρεμε ἐλαφρά. Τὸ παρετήρησε καὶ στήριξε τὸ χέρι αὐτὸ στὴν ἄκρη ἑνὸς τραπεζιοῦ. Ἡ Λέα γυάλιζε τὰ νύχια της μὲ ἀργὰ κινήματα καὶ ἔρριχνε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἕνα γοργὸ βλέμμα στὸ πρόσωπο τοῦ Μπόμπ, ἰδίως στὰ χαμηλωμένα βλέφαρά του.

—Ὁ Ἐρνέστος πάλι μοῦ ἄνοιξε τὴν πόρτα, εἶπε τέλος ὁ Μπόμπ.

—Καὶ γιατὶ ὄχι; Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντικαταστήσω τὸ προσωπικό μου ἐπειδὴ παντρεύεσαι;

—Ὄχι... Ἔλεγα...

Ξανάγινε σιωπή. Ἡ Λέα τὴν ἔκοψε:

—Μπορῶ νὰ μάθω ἂν ἔχης σκοπὸ νὰ μείνης πολὺν καιρὸ πάνω σ' αὐτὸ τὸ σκαμνάκι; Δὲν σὲ ρωτῶ ὡστόσο πῶς εἰσβάλλεις στὸ σπίτι μου τὰ μεσάνυχτα.

—Μπορεῖς νὰ μὲ ρωτήσης, εἶπε ζωηρά.

Κούνησε τὸ κεφάλι της.

—Αὐτὸ δὲν μ' ἐνδιαφέρει.

Σηκώθηκε γοργὰ κυλῶντας χάμω τὸ σκαμνάκι καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴ Λέα. Τὸν αἰσθάνθηκε σκυμμένον ἀπάνω της ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ τὴν κτυπήση, ἀλλὰ δὲν ὀπισθοχώρησε. Σκεπτόταν: «Εἶναι τίποτε ποὺ νὰ τὸ φοβηθῶ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο»;

—Ἀ! ὥστε δὲν ξέρεις τί ἔρχομαι νὰ κάνω ἐδῶ; Δὲν θέλεις νὰ μάθης;

Ἔβγαλε τὸ παλτό του, τὸ πέταξε σὲ μιὰ σαὶζ λόγκ καὶ σταύρωσε τὰ χέρια του φωνάζοντας θριαμβευτικά:

—Ξαναγυρίζω!

Ἐκείνη γρήγορα ἐδιόρθωσε τὰ νύχια της μὲ ἕνα λεπτὸ ψαλλιδάκι. Ὁ Μπόμπ ξανακάθησε ὡσὰν νὰ εἶχε καταναλώσει ὅλες του τὶς δυνάμεις.

—Καλά, ἔκαμε ἡ Λέα. Ξαναγυρίζεις. Πολὺ καλά. Ποιὸν συμβουλεύθηκες γι' αὐτό;

—Τὸν ἑαυτό μου.

Σηκώθηκε μὲ τὴ σειρά της. Τὰ κτυπήματα τῆς καρδιᾶς της εἶχαν κοπάσει καὶ μποροῦσε νὰ εἶναι κυρία τοῦ ἑαυτοῦ της.

—Γιατὶ δὲν μοῦ ζήτησες τὴ γνώμη μου; Εἶμαι μιὰ παληὰ φίλη ποὺ ξέρει πολλά. Πῶς δὲν ἐσκέφθηκες ὅτι γυρίζοντας ἐδῶ, θὰ μποροῦσες ἴσως νὰ στενοχωρήσης κάποιον;

Ἐκεῖνος μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο παρετήρησε ὁριζοντίως τὴν κάμαρα, τὶς κλειστὲς πόρτες, τὸ κρεββάτι τὸ μετάλλινο μὲ τὸν ὄγκο τῶν πολυτελῶν μαξιλαριῶν. Δὲν εἶδε τίποτα καινούργιο. Ὕψωσε τοὺς ὤμους. Ἡ Λέα ἐπέμεινε:

—Καταλαβαίνεις τί θέλω νὰ πῶ.

—Ἀπολύτως. Ὁ «κύριος» δὲν ἐπέστρεψε;

—Αὐτὸ δὲν εἶναι δική σου δουλειά, μικρέ μου, ἀπήντησε ἥσυχα.

Δάγκασε τὸ χεῖλος του καὶ ἔρριξε νευρικὰ τὴ στάχτη τοῦ σιγαρέττου του σὲ μιὰ κοσμηματοθήκη.

—Ὄχι μέσα αὐτοῦ, φώναξε ἡ Λέα. Πόσες φορὲς πρέπει νὰ στὸ πῶ...

Διεκόπη θυμωμένη μὲ τὸν ἑαυτό της γιατὶ εἶχε πάρει ἡ κουβέντα πολὺ φιλικὸ τόνο. Ἀλλὰ δὲν ἔδειξε ὅτι τὴν ἄκουγε καὶ παρατηροῦσε ἕνα δαχτυλίδι, ἕνα σμαράγδι ποὺ εἶχε ἀγοράσει ἡ Λέα στὸ ταξεῖδι της.

—Τί... τί εἶναι αὐτό;

—Αὐτό; Εἶναι σμαράγδι.

—Δὲν εἶμαι τυφλός! Θέλω νὰ πῶ: ποιός σοῦ τὸ ἔδωσε;

—Δὲν τὸν ξέρεις.

—Περίφημα, ἔκαμε πικρὰ ὁ Μπόμπ.

—Περίφημα πράγματι. Παντοῦ τὸ θαυμάζουν. Καὶ εἶδες αὐτὴ ἡ σκόνη ἀπὸ μπριγιάντια...

—Φθάνει! φώναξε ὁ Μπόμπ μὲ μανία, χτυπώντας μὲ τὴ γροθιὰ του τὸ εὔθραυστο τραπέζι.

Τὰ τριαντάφυλλα ποὺ βρισκόνταν ἐκεῖ ἐπάνω φυλλορρόησαν, ἕνα βάζο ἀπὸ πορσελάνα γλύστρησε χωρὶς νὰ σπάση πάνω στὸ ταπέτο. Ἡ Λέα ἁπλωσε τὸ χέρι της πρὸς τὸ τηλέφωνο, ἀλλὰ ὁ Μπόμπ τὴν ἐσταμάτησε βίαια.

—Τί τὸ θέλεις τὸ τηλέφωνο;

—Νὰ τηλεφωνήσω στὴν ἀστυνομία, εἶπε ἡ Λέα.

Τῆς πῆρε καὶ τὰ δυὸ χέρια σὰν νὰ ἀστειευόταν καὶ τὴν ἔσπρωξε ἐλαφρά.

—Ἔλα, ἄφησε τ' ἀστεῖα! Δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς τίποτε χωρὶς νὰ τὸ κάμης δρᾶμα...

Κάθησε γυρίζοντάς του τὴν πλάτη. Ἐκεῖνος ὄρθιος μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια καὶ τὸ στόμα, ἔμοιαζε σὰν χαζὸ παιδάκι. Τὰ μαλλιά του ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἔπεφταν ὡς τὰ μάτια του. Μέσα σ' ἕναν καθρέφτη, κρυφά, ἡ Λέα τὸν ἔβλεπε, ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμὴ κάθησε καὶ τὸ πρόσωπό του χάθηκε. Μὲ τὴ σειρά της ἡ Λέα αἰσθάνθηκε μιὰ στενοχώρια. Ξαναγύρισε στὴν τουαλέττα της, ἔσιαξε τὰ μαλλιά της, ἄνοιξε μηχανικὰ ἕνα μπουκάλι μυρωδιά. Ὁ Μπόμπ ἐγύρισε τὸ κεφάλι.

—Νουνοῦ! εἶπε.

Ἀπάντηση καμμιά.

—Νουνοῦ!

—Ζήτησε συγγνώμην, διέταξε ἐκείνη χωρὶς νὰ στραφῆ.

Ἐκάγχασε:

—Γί λές!

—Δὲν σὲ βιάζω. Ἀλλὰ τότε θὰ φύγης ἀμέσως.

—Συγγνώμην, ἔκαμε ἐκεῖνος.

—Πές το καλύτερα.

—Συγγνώμην, ἐπανέλαβε πιὸ σιγά.

—Ἐπὶ τέλους.

Ξαναγύρισε κοντά του, τοῦ χάϊδεψε ἐλαφρὰ τὸ κεφάλι.

—Ἔλα. Διηγήσου μου.

Ἐκεῖνος ἔτρεμε κάτω ἀπὸ τὸ χάδι.

—Τί θέλεις νὰ σοῦ διηγηθῶ; Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ σκοτεινό. Ξαναγυρίζω ἐδῶ.

—Διηγήσου, διηγήσου.

Ταλαντευόταν στὸ κάθισμά του σφίγγοντας τὰ χέρια ἀνάμεσα στὰ γόνατα, καὶ σήκωνε ὁ κεφάλι πρὸς τὴ Λέα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὴν ἀτενίζη. Ἐκείνη, ἔβλεπε τὰ λευκὰ ρουθούνια τοῦ Μπόμπ νὰ πάλλουν, ἄκουγε τὴ βιαστικὴ ἀναπνοή του ποὺ προσπαθοῦσε νὰ τὴν ὑποτάξη. Ἔφθασε μόνο νὰ πῆ ἀκόμα μιὰ φορά: «Ἐμπρός, διηγήσου...» καὶ νὰ τὸν σπρώξη μὲ τὸ δάκτυλο ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν ρίξη κάτω. Φώναξε:

—Νουνοῦ, χρυσῆ Νουνοῦ! καὶ ρίχθηκε πάνω της μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις.

Ἐκείνη κάθησε, ἀφίνοντάς τον νὰ γλυστρήση κάτω καὶ νὰ κυλισθῆ πάνω της μὲ δάκρυα, μὲ ἀκατανόητα λόγια, μὲ χέρια ποὺ ἔψαυαν καὶ κρεμιόταν ἀπὸ τὰ ροῦχα της, τὸ κολλιέ της...

—Νουνοῦ, χρυσῆ μου, σὲ λατρεύω! Ὦ! Νουνοῦ μου, ὁ ὦμος σου, καὶ ἔπειτα τὸ ἴδιο ἄρωμα, καὶ τὸ κολλιέ σου, Νουνοῦ, ἄχ! Νουνοῦ!...

Ἔβγαζε τὰ λόγια αὐτὰ ἀπὸ τὸ στῆθος του, ὡσὰν νὰ ἦταν ἡ τελευταία πνοή. Γονατιστὸς τὴν ἔσφιγγε στὰ χέρια του καὶ τῆς προσέφερε τὸ σκιασμένο ἀπὸ τὰ μαλλιά μέτωπό του, τὸ τρεμουλιαστό, ὑγρὸ ἀπὸ τὰ δάκρυα στόμα του, τὰ μάτια του ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ χαρὰ ξεπηδοῦσε. Ἐκείνη τὸν παρατηροῦσε τόσο βαθειά, ξεχνῶντας τόσο πολὺ τί γινόταν γύρω της, ὥστε δὲν σκέφθηκε νὰ τοῦ δώση ἕνα φιλί. Ἔπλεξε τὰ μπράτσα της γύρω ἀπὸ τὸ λαιμό του καὶ τὸν ἔσφιξε ἁπαλὰ καὶ ρυθμικὰ λέγοντας:

—Μικρὲ μου... παιδί μου... Εἶσαι ἐδῶ.... Ξαναγύρισες... καλέ μου...

Ἐκεῖνος σιγομουρμούριζε μὲ τὸ στόμα κλειστό, καὶ δὲν μιλοῦσε πιά: ἄκουγε τὴ Λέα καὶ εἶχε ἀφῆσει τὸ μάγουλό του νὰ πέση πάνω στὸ στῆθος της. Ἱκέτευε: «Ἀκόμα!» ὅταν ἐκεῖνος ἔπαυσε νὰ μιλᾶ. Καὶ τὸν ἐμάλλωσε στὸν ἴδιο τόνο:

—Κακὸ παιδί... Ἄκαρδο...

Σήκωσε πρὸς αὐτὴν ἕνα βλέμμα σὰ νὰ ζητοῦσε χάρη.

Τὸν ἀπεμάκρυνε λίγο γιὰ νὰ τὸν παρατηρήση καλύτερα.

—Μ' ἀγαποῦσες λοιπόν;

Κατέβασε τὰ μάτια του σὰν παιδὶ ποὺ φοβᾶται:

—Ναί, Νουνοῦ!

Μιὰ μικρὴ ἔκρηξη γέλιου πνιγμένου ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ συγκρατήση, εἰδοποίησε τὴν Λέα ὅτι πλησίαζε ἡ ὥρα νὰ ἐγκαταλειφθῆ στὴν πιὸ τεράστια χαρὰ τῆς ζωῆς της... «Ὄχι, ὄχι, εἶπε μέσα της, ὄχι, ὦ ὄχι ἀκόμη...».

—Διψῶ, ἀνεστέναξε ὁ Μπόμπ. Νουνοῦ, διψῶ...

Σηκώθηκε γοργά, βγῆκε καὶ ξαναγύρισε γρήγορα. Ὁ Μπόμπ ξαπλωμένος κάτω εἶχε τοποθετήσει τὸ κεφάλι του στὸ σκεμνάκι.

—Θὰ σοῦ φέρουν λεμονάδα, εἶπε ἡ Λέα. Μὴν κάθεσαι ἔτσι. Ἔλα στὴ σαὶζ λόγκ. Μήπως αὐτὴ ἡ λάμπα σ' ἐμποδίζει;

Ἔφερσε ἀπὸ πόθο νὰ τοῦ ὑπηρετήση, νὰ πάρη διαταγές. Ἔπεσε στὸ βάθος τῆς σαὶζ λόγκ καὶ ὁ Μπόμπ σφίχθηκε κοντά της.

—Τώρα λοιπὸν θὰ μοῦ πῆς...

Ἡ εἴσοδος τῆς Ρόζας τὴ διέκοψε. Ὁ Μπόμπ χωρὶς νὰ σηκωθῆ ἐγύρισε τὸ κεφάλι πρὸς τὴν ὑπηρέτρια:

—Καλημέρα, Ρόζα.

—Καλημέρα, κύριε, ἀπήντησε ἡ Ρόζα διακριτικά.

—Ρόζα, θὰ ἤθελα γιὰ αὔριο τὸ πρωὶ στὶς 9...

—Σοκολάτα καὶ τσουρέκια... ἀποτελείωσε ἡ Ρόζα.

Ὁ Μπόμπ ξανάκλεισε τὰ μάτια μὲ στεναγμὸ ποὺ φανέρωνε τὴν εὐχαρίστησή του.

—Πολὺ ὡραῖα... Ρόζα, ποῦ θὰ ντυθῶ αὔριο τὸ πρωί;

Στὸ μπουντουάρ, ἀπήντησε ἡ Ρόζα. Μόνο ποὺ θὰ χρειασθῆ νὰ βάλουμε τὸν καναπὲ καὶ νὰ διορθώσουμε τὴν τουαλέττα, ὅπως καὶ πρίν...

Συνεβουλεύετο μὲ τὸ βλέμμα τὴ Λέα, ἡ ὁποία συγκρατοῦσε τὸν κορμὸ τοῦ «κακοῦ παιδιοῦ» ἐνόσω αὐτὸ ἔπινε.

—Ἐὰν θέλης, εἶπε ἡ Λέα. Θὰ ἰδοῦμε. Ἀνέβα ἐπάνω, Ρόζα.

Ἡ Ρόζα ἔφυγε καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς σιωπῆς ποὺ ἐπηκολούθησε δὲν ἀκουγόταν παρὰ ἕνα συγκεχυμένο μουρμούρισμα αὔρας, καὶ τὸ τιτίβισμα ἑνὸς πουλιοῦ ποὺ εἶχε ξεγελαστῆ ἀπὸ τὸ σεληνόφως.

—Μπόμπ, κοιμᾶσαι;

Ἀνεστέναξε ἠχηρά.

—Ὦ, ὄχι, Νουνοῦ, εἶμαι πολὺ καλά, ὥστε νὰ μὴν κοιμοῦμαι.

—Πές μου, μικρέ μου, δὲν ἔκαμες τίποτε κακὸ ἐκεῖ κάτω;

—Στὸ σπίτι μου; Ὄχι, Νουνοῦ. Καθόλου, σοῦ τὸ ὀρκίζομαι.

—Καμμιὰ σκηνή;

Τὴν παρατηροῦσε μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι.

—Μὰ ὄχι, Νουνοῦ. Ἔφυγα γιατὶ ἔτσι ἤθελα. Ἡ μικρούλα εἶναι χαριτωμένη. Δὲν συνέβη τίποτε.

—Ἀ!

Δὲν θὰ ἔβαζα τὸ χέρι μου στὴ φωτιά... Σήμερα τὸ βράδυ τὰ μάτια της ἦταν τόσο σκιερὰ κάτω ἀπὸ τὰ ὡραῖα μαλλιά της... Ξέρεις πόσο ὡραῖα μαλλιὰ ἔχει.

—Ναί...

—Δὲν ἔβγαζε παρὰ μονοσύλλαβα... Φαντάζομαι ὅτι μὲ εἶδε ὅταν διέσχιζα τὸν κῆπο.

—Ναί;

—Βέβαια. Ἦταν στὸ μπαλκόνι καὶ φοροῦσε μιὰ λευκὴ ρόμπα πολὺ ψυχρή, ἄ! δὲν μ' ἀρέσει... Ἡ ρόμπα αὐτὴ μοῦ ἔδινε ὄρεξη νὰ τὸ σκάσω ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ δείπνου...

—Ὄχι δά!

—Μὰ ναί, Νουνοῦ. Δὲν ξέρω ἂν μὲ εἶδε. Ἡ σελήνη δὲν εἶχε ἀνατείλει ἀκόμη. Ἀνέτειλε ἐνόσω περίμενα.

—Ποῦ περίμενες;

Ὁ Μπόμπ ἔτεινε τὸ χέρι ἀόριστα πρὸς τὴ λεωφόρο.

—Ἐκεῖ. Περίμενα... Καταλαβαίνεις. Ἤθελα νὰ ἰδῶ. Περίμενα πολύ.

—Μὰ τί;

Ἀπομακρύνθηκε ἀπότομα. Ξαναπῆρε τὴ βάρβαρη ἔκφρασή του.

—Νά, ἤθελα νὰ βεβαιωθῶ πὼς δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ.

—Ἀ! ἐνόμιζα...

Δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατήση ἕνα γέλιο. Ἕνας ἐραστὴς στὸ σπίτι της; Ἕνας ἐραστὴς ἐνόσω ζοῦσε ὁ Μπόμπ; Ἦταν γελοῖο... «Τί ἀνόητος», σκέφθηκε.

—Γελᾶς;

Ὀρθώθηκε μπροστά της καὶ τῆς ἀνέστρεψε τὸ κεφάλι τοποθετῶντας τὸ χέρι του στὸ μέτωπό της.

—Γελᾶς; Μὲ κοροϊδεύεις; Ἔχεις ἕναν ἐραστή; Ἔχεις κάποιον;

Ἔσκυβε, μιλοῦσε καὶ τῆς ἔσφιγγε τὸν τράχηλο στὸ πίσω μέρος τῆς σαὶζ-λόγκ. Ἔνοιωσε στὰ βλέφαρά της τὸ φύσημα ἑνὸς ἀναιδοῦς στόματος καὶ δὲν ἔκαμε καμμιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ χέρι ποὺ ἔσφιγγε τὸ μέτωπο καὶ τὰ μαλλιά της.

—Τόλμησε λοιπὸν νὰ τὸ πῆς ὅτι ἔχεις ἐραστή!

(Ἡ συνέχεια στὸ προσεχές)